

829.646

MES REGÉNYTÁR.

MARCELLUSZ

Irta

Papp Dániel

Országos Széchényi Könyvtár

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA BUDAPESTEN.

EGYETEMES REGÉNYTÁR

GYŰJTEMÉNYE A
LEGKIVÁLÓBB
HAZAI SKÜLFÖLDI
REGÉNYEKNEK.==

Egy-egy kötet ára diszes vászonkötésben 1 kor.

Az EGYETEMES REGÉNYTÁR-ban minden hóban egy teljes regény 1—2 kötetben jelenik meg. Egy-egy évfolyam 18 kötetből áll. Minden kötet külön és bármely könyvkereskedésben megszerezhető. **Egy-egy kötet ára diszes piros vászonkötésben 1 korona.** Az előfizetési ár bérmentes küldéssel 20 kötetre **20 kor.**, 10 kötetre **10 kor.**, 6 kötetre **6 kor.**

SINGER és WOLFNER könyvkiadóhivatala.

I. ÉVFOLYAM:

A banya, írta Ohnet György.
A lohinal fű, írta Mikszáth Kálmán.
Beatrice házassága, írta Hugh C.
A jublánsok, írta Tolnai Lajos.
A kék fűtöl, írta Fortuné du Boisgobey.
A halott, írta Feuillel Oktáv.
Lise Fleuron, írta Ohnet György.

A fülemille, írta Petelei István.
Nem! írta Wilkie Collins.
Violanta, írta Eckstein Ernő.
Saját kezébe, írta Beniczkykyné.
Egy csontváz elbeszélése, írta Manuel Gonzales.
Az uri körökben, írta Hamilton Aidé.

II. ÉVFOLYAM:

A Croix-Mort grófnők, írta Ohnet.
Elő halott, írta Hugh Conway.
Megölt lelkek, írta Margitay Dezső.
Az özveg, írta Feuillel Oktáv.
Magduska öröksége, írta Abonyi L.
Jung Helén, írta Lindau Pál.
Sarah grófnő, írta Ohnet György.

Balassa Bálint, írta P. Szathmáry K.
A marquisné, írta Delpit Albert.
Első szerelem. — Kip-kop, írta Turgenyev Iván.
A fészek regényei, írta Mikszáth Kálmán.
Tábori posta, írta Carmen Sylva.

III. ÉVFOLYAM:

Ő az! írta Beniczkykyné B. Lenke.
A hitetlen, írta Delpit E.
Almanach 1888. évre, szerk. Mikszáth.
Holdenls Meta, írta Cherbuliez V.
Lég és föld. — Kitérőlt évek, írta Kazár E.
A tábornok úr fia. — A nevelő, írta Grolier Balduin.

Akarat, írta Ohnet György.
A legszebb hercegnő, írta P. Szathmáry Károly.
A freskók, írta Ouida.
Blakot kisasszony, írta Uchard Marlo.
Emberék, írta Bródy Sándor.
Fehér éjszakák, írta Dosztojevszkij Tivadar.

IV. ÉVFOLYAM:

Az elvált asszony, írta Csiky G.
„Ó“, írta Rider Haggard.
Busuló Gentry, írta Gottier.
Uri emberek, írta Milkó Izidor.
Álom, írta Zola Emil.
Szent Mihály, írta Werner E.

Apénzen molnár románcza, írta Abonyi.
Rameau orvos, írta Ohnet György.
A szívárvány, írta Kazár Emil.
A kis lord, írta Burnett F. H.
Anjuta, írta Letneff P.

V. ÉVFOLYAM

A hegység tündére, írta Beniczkyné B. Lenke.
Paulina, írta Hugh Conway.
Jetti, írta Petelei István.
A szív közdelme, írta Tarchetti H.
Utolsó szerelem, írta Ohnet György.
Faust orvos, írta Bródy Sándor.

Fenn és
Az elítél
Felejteth
szív, i
A kí a szív
Jókai l
Miss Rovel,

E. IV. 73.
PAPP D.
Macellusz.

VI. ÉVFOLYAM:

A Pierre lelke, írta Ohnet György.
Piros Narancsok, írta Hevesi József.
Curly, egy színész története, írta Coleman John.
Rang és pénz, írta Beniczkyné.
Művészbecsület, írta Feuillet Oktáv.

A havasok alján, írta Gyarmathy Zsigáné.
A vasgyáros. (A hámosor), írta Ohnet.
Isten hozzád szerelem, írta Serao M.
Ildeiné leánya, írta Mudrony Soma.
Lázban, írta Lindau Pál.
A hivek, írta Tinseau Leon.

VII. ÉVFOLYAM:

A gyűlölség adója, írta Ohnet György.
Marcellus, írta Pap Dániel.
Egy apáca története, írta Verga G.
Yerba Buena, írta Bret Harte.
Elmúlt évekől, írta Váradi Antal.
Veszedelemes bűbáj, írta Theuriot André.

A kegyencz, írta Sudermann H.
Damáz Margit, írta Kövér Ilma.
Kis herczegnő, írta Hungerford.
A kiengesztelt átok, írta P. Szathmáry Károly.
A lilalom, írta Tienseau Leon
A cser, írta Beniczkyné B. Lenke.

VIII. ÉVFOLYAM:

Nimrod és társa, írta Ohnet György.
Tündező világ, írta Andor József.
Marina (Mr. Barnes of New-York).
Írta Gunter A. C.
Nagy játék, írta Tábori Róbert.
Hivatalos feleség, írta Savage R. H.
Téli rege, írta Rákosi Viktor.

A fogadalom, írta Jeanne Schultz.
Anteusz, írta Werner Gyula.
Titok, írta Charles Reade.
Nyomor, írta Bródy Sándor.
Végzet, írta Louis Couperus.
Vénusz, írta Salvatora Farina.

IX. ÉVFOLYAM:

Simon Znuzsa, írta Herczeg F.
Almanach 1894. évre, szerk. Mikszáth.
Hét év múltán, írta Delpit Albert.
A szép Neville kisasszony, írta Croker B. M.
Férfiherke, írta Bródy Sándor.
Móra, írta Filon A.

Kálvárián, írta Békefi Antal.
Göröngyös utakon, írta Tienseau L.
Andrásfalvy de Andrásfalva, írta Werner Gyula.
Noemi, írta Mercedes.
Mindszenti Katalin, írta Borostyány N.
A kis hőbortos, írta Hungerford.

X. ÉVFOLYAM:

A gyermek joga, írta Ohnet György.
Almanach 1895. évre, szerk. Mikszáth.
Sibilla, írta Mrs. Alexander.
Két leány és egy legény, írta Beöthy László.
Lou, írta Róberts Sándor.

A nábob kincse, írta Doyle A. C.
Asszonyokról — asszonyoknak, írta Gyarmathy Zsigáné.
Angéla, írta Theuriot André.
A napszámok, írta Kupa Árpád.

Az Egyetemes Regénytár
köteteinek ára:

Egyes kötet . K 1.20
Kettős " . K 2.40
Hármas " . K 3.60

XI. ÉVFOLYAM:

Régi harag, írta Ohnet György.
 Almanach 1896. évre, szerk. Mikszáth.
 Salamon király kincse, írta Rider
 Haggard.
 Knopfmacher, írta Hermann Ottóné.
 A párba, írta Csehov P. Antal.
 Korhadt oszlopok, írta Tábori R.

A Csókás-tanya, írta Cherbuliez V.
 Nyári felhők, írta Szomaházy I.
 Az első kedves, írta Gerolamo R.
 Vadrózsa, írta Jean de la Bréte.
 A szabadtűz, írta Gyalui Farkas.
 A rejtélyes ház, írta Warden Florence.

XII. ÉVFOLYAM:

Híába való gazdagság, írta Ohnet Gy.
 Almanach 1897. évre, szerk. Mikszáth.
 Bűn és büntetés, írta Serao Matild.
 Hatalom, írta Pekár Gyula.
 Három elbeszélés, írta Zola Emil.
 Ecce Homo, írta Bársony István.
 Az arany, írta Moeller O. M.

Közvélemény, írta Beniczky B. L.
 Az amerikai, írta Gunter A. C.
 Két világ közt, írta Kövér Ilma.
 A képviselő leánya, írta Ohnet Gy.
 Két megunyasszony, írta Gárdonyi G.
 Az üldöző, írta A. Conan Doyle.

XIII. ÉVFOLYAM:

A faviéresi lelkes, írta Ohnet Gy.
 Almanach 1898. évre, szerk. Mikszáth.
 A szeleburdi, írta Gyp.
 Alkonyat, írta Szántó Kálmán.
 Családi hasonlatosság, írta Croker.
 Képzelt királyok, írta Kupa Árpád.

A titkos kert, írta Marcel Prévost.
 Ullrich főhadnagy, írta Thury Z.
 Egy leány miatt, írta Rovetta.
 Ella kisasszony ötlete, írta Szoma-
 házy István.
 Ismeretlen ország, írta Rider Haggard.

XIV. ÉVFOLYAM:

Páris királya, írta Ohnet György.
 Almanach 1899. évre, szerk. Mikszáth.
 A negyvenéves férfi, írta Tábori R.
 A milliós, írta Croker B. M.
 Balázs Klára, írta Lengyel Laura.
 A bűnös, írta Coppée E.

Olga, írta Werner Gyula.
 Kerül az asszonyt, írta Neera.
 Mara rózsái, írta Kemechey F.
 Nem házasodunk, írta Norris.
 Az első fecske, írta Herczeg F.

XV. ÉVFOLYAM:

Az örvény fenekén, írta Ohnet György.
 Almanach 1900. évre, szerk. Mikszáth.
 Nina kisasszony, írta Jean Rameau.
 Egy házasság története, írta Alexan-
 der Mrs.
 Falusi bohémek, írta Benedek Elek.
 Asszony-e vagy leány! írta Croker.

A kékszemű Dávidkáné, írta Gár-
 donyi Géza.
 A róka-ut, írta Sudermann.
 A gyaru, írta Ambrus Zoltán.
 A zendai fogoly, írta Hope Ant.
 A kaméleon leány története, írta Bár-
 sony István.

XVI. ÉVFOLYAM:

A szirén, írta Ohnet György.
 Almanach 1901. évre, szerk. Mikszáth.
 Páratlan szerdák, írta Szomaházy.
 Két férfi, írta Croker.

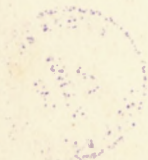
Livó hadnagy, írta Pekár Gy.
 A püspök kalandja, írta Murray.
 Jó szerencsét! írta Kupa A.
 Hentrau Rupert, Hope A.

OSZK
Marcellusz.

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

*Dr. Osváth Terencné
Kisgyörgyi Erzsike*

MARCELLUSZ

TIZENKILENC ELBESZÉLÉS

IRTA

PAPP DÁNIEL

Országos Széchényi Könyvtár

BUDAPEST

SINGER ÉS WOLFRER KIADÁSA

Andrássy-ut 10.

829.646

2006

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

~~4 181.590~~

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

1968/R leltár

Marcellusz.

A negyedévesek lenn meditáltak a kertben. A klastrom sárguló rekettyebokrai közt, mintha régi, elfogyó ábrándokat féltek volna eltaposni, — csöndes, öreges léptekkel járkáltak szent Ágoston meggörnyedt fiai. A földszint boltozatos folyosójáról a kolostor tömjénfüsttel, konyhai gőzzel elegyes nehéz szaga párolgott ki a lombok közé, ahol verőfényben úszott a kántorböjti szellő. Négyszögű falának árnyékos oldalán üres kőpadokat mutatott az udvar. A félig bemohosodott ülőhelyeken máskor víg társaságok verődtek össze, a délutáni óra után, midőn a tisztelendő páterek még fenn tarokkoztak az emeleti refektóriumban és a növendékek skapuláréját őrizetlenül hagyta Jeromos atya, a violaszínű prior, a ki állandóan kurta reverendában járt és bizonyosan a könyvtár XIV-ik századbeli kézíratai közt vált violaszínűvé. Most, a késő őszi délutánon, a pappászenteles előestéjén, nem suttogott a kert fái alatt profán

kodó beszéd, és a tisztelendő prior is ezúttal a folyosó ólomkarikás ablakai mögött állott, nagy érdeklődéssel nézvén ki a kertbe.

— Valóban — gondolta magában — az ifjú testvérek igen áhítatos hangulatban vannak. Mégis csak megvan a böjtnék és az önsanyargatásnak a maga kiváló értéke. Ha találmányoknak merném nevezni e lelki gyakorlatokat, azt mondanám, hogy mint találmányok fölérnek a gőzkocsival is. Hehehe . . .

Jeromos páter ezért a leleményes ötletéért belsőleg megdicsérte önmagát. Azután pedig fölment a szobájába. A böjtről és az önsanyargatásról ugyanis eszébe jutott neki, hogy uzsonnára még némi kis hideg kappannal és egy palack vörös borral rendelkezik és így nem mondhatja senkisé, hogy Jeromos páter minden cél nélkül ment föl a szobájába. Jeromos páter higgadt, megállapodott férfiú volt, a ki céltalanul semmit sem szokott cselekedni.

Odalenn, ötven maradtak a kertben, jobbra a szent elmélkedések könyvével elfoglalva. Csak Félix, a szőke kis humorista tartotta becsukva a bőrkötésű breviáriumot és meglegedett azzal, hogy összeráncolt homlokokkal szimulálja a gondolkodást. Adeodát ellenben, a hosszukaru aszkéta, a ki minden jámborsága dacára is végtelenül neheztelt aquinói szent Tamásra, mert annak idején kissé

engedékenyen találta magyarázni a szabad akaratot, — komolyan fogta a dolgát. Úgyannyira, hogy a midőn a vasrácsos kút mellett összetalálkozott régi antipodesével, Hermiliussal, a minden skótisták adáz ellenségével, a kinek még szünidő előttről adósa maradt egy bámulatos okkötéssel, — nem használta föl a kedvező alkalmat arra, hogy a disputálás folytattassék. Az osztály hitvallója sarkon fordult és a templom gótikus kapuja felé indult, ahonnan pár perc előtt jöttek ki Márk és Bonifác, a kik a szent gyónást végezték volt odabenn.

Benn az apátsági templom szentélybeli gyónatószéke előtt pedig még ott térdelt a hatodik jelölt, Marcellusz, egy erős, barna fiú. Sötét hajára szelíden ráborult a gyónató-páter csipkés ingujjat és a gyonó feje mélyen lehajolt a fülke ablakába.

A templom üres volt, teli a szentegyházak esthajnali öblös ürességével. A kórus agyontarkított üvegcsillagán nem verődött át elegendő napfény ahhoz, hogy a fekete kőszentek alakjai el ne mosódjának a mellékkápolnák homályában. A háromféle stílusban épült oszlopok aranyos cikornyáit is elnyelte a sötétség és csak Palma Vecchio szent Borbáláját nak egy gyöngé másolatát világította meg az alkonyódó nap. Marcellusznak arra felé fordult tekintete, a midőn suttogó hangon, fojtó lélekzettel mondta el a bevezetést Özséb páternek. És a szőke Borbála

mintha bólíntgatott volna, a föstmény mintha szólott volna neki:

— Beszélj, fráter Marcellusz, beszélj! Beszélj, akár csak nekem beszélnél, én meg foglak érteni, én vagyok az egyetlen jelenlévő asszony . . .

És Marcellusz beszélt:

— Gyónok te néked lelki atyám, gyónom a szívem, a huszonnégyszáz éves szívem minden keserűségét; a szenvedéseket, amik fogva tartanak, mintha ott nyomorognék a babiloni vizek mellett. A gyötrelmet, a mi megszállotta lelkemet e napon, amidőn készülök a szent holnapra. A holnapra, a mikor föl kellene vennem az áldozó papok örökös kenetét, — a kenetet, a mely vajjon balzsam lesz-e az én sebeimre is? Hallgass meg és abszolválj a bűnöktől, ha bűnöknek találnád, a miket elkövettem; hallgas meg és tanácsot is adjál, hogy tova ne sülyedjem a lejtőkön, ha sülyedőben vagyok. És mondd meg, hogy a háromféle lelkiismeretből ugyan melyikbe burkolózzék most a lelkem; és mondd, hogy fráter Marcellusznak kivel kell kibékülnie, — az Istennel-e, vagy pedig gyöngé földi teremtéssel? És mondd, hogy melyik fonalat vágjam el most, a midőn kötve vagyok, egyik által égiekhez, — másik által földiekhez. Mondd, és hagyj beszélnem.

Tizenkét év előtt vettetek ide közibétek, tizen-

két éve tárom föl előtted lelkemet, tisztelendő páter. Az apám, a szegény sekrestyés hagyott rátok örökségül, midőn egy fekete novemberi napon örök búcsut vett a templombéli ampolnáktól, az ezüst gyertyatartóktól és a főoltár nagyvirágu szőnyegétől. Midőn megérte azt, a mit soha életében nem ért meg, hogy a nagyságos apát úr meglátogatta őt, a haldokló sekrestyést. Mikor azután eltemették az apámat, ti valamennyien apámmá lettetek. Itt éltem a konyhátokon, itt laktam a szolgálítok között, itt tanultam az iskolátokban. A konyhában gyakran megrugdostak, a szolgálák között nemkülönben, de az iskolában senki sem bántott. Ott mindig első eminens voltam és ezért hálás is voltam és mindig igyekeztem ragyogó fényesre kefélni a cipőket, a melyeket esténként tisztogattam nektek. Így tölt el gyermekkorom, a cipők, az inasok és az eminenciák között. A világ hiúságából nem sokat tanultam megismerni, és az volt a legnagyobb pompa a szememben, a midőn sátoros ünnepeken kikocsizott az apát úr. Ilyenkor úgy képzeltem, hogy nincsen dicsőbb dolog a világon, mint egy kékre kárpitozott batár, a melyen csipkés todra van a baknak és jó dolga van az ezüstsujtásos huszárnak, a ki hátul áll, közvetlenül az aranykeresztes prelátus mögött és igen nagyon kikent bajuszt viselt. A nagyságos apát úr néha észre is vett és a kalapemelésemre vissza is

köszönt, természetesen nem az egész kezével, hanem csak a mutató- és a hüvelykujjával. Oh, de ez nekem tökéletesen elegendő volt.

Időközben tizenhat éves lettem és ti fölvetettek noviciusnak. Szépen el is végeztem a tanulmányaimat.

Az idén nyáron, a fölszentelés előtt mentem először vakációzni falura, az anyám távoli rokonaihoz, a kik azelőtt nem törődtek velem, de most már szeretnek, mert diplomás tanár vagyok. Tegnapelőtt jöttem haza, tudod reverende páter. Két hónapig voltam oda és azt hiszem, hogy ez a két hónap többet ért, mint az egész huszonnégy esztendőm, a mely megelőzte.

Künn laktunk a falu végén, a folyó partján, kakufüves mezők, vén jegenyefák között. És velünk lakott Rózsika is, a néném mostoha leánya. Úgy gondolom, hogy tizennyolc éves lehet, és úgy gondolom, hogy egészen másforma, mint a többi nők. Legalább a kollégáim hugai, a kik néha bejártak a klastromba, továbbá azok a lányok és asszonyok, a kiket séta közben láttam a városban, nem hasonlítottak reá. Rózsika ugyanis sokszor és gyakorta nézett reám, és mindig elpirult, ha én ezt észrevettem. Ilyenkor én egyszer azt a tapasztalatot tettem, hogy a kis Rózsikának valami csodálatos vizes kék szeme van. Valami mandulavágásu kék szem,

a melyik édesen nézett reám, mint a hogy idebenn nálatok soha senkise nézett. Se a prefektus, se a spirituális, se pedig azok a templomjáró asszonyok, a kiket ünnepeken szembefüstölni segítettem.

Mindez pedig már az első héten történt. A második héten azt mondta a fehér arcú kis leány, hogy fekete kotletekkel úgy néznék ki, mint egy francia márki. Én tehát a harmadik héten megnövesztettem a szakáلامat, mire a negyedik héten Rózsika kijelentette, hogy most már csakugyan úgy nézek ki, mint egy francia márki.

Az ötödik héten nem történt semmi. Az ötödik héten ugyanis a néni meghallotta, hogy Rózsika egyszer azt mondta nékem: „édes Marcell! “ A néni ezért nagyon megharagudott, annál is inkább, mert Rózsika e kijelentésével egyidejűleg hozzásimult a vállamhoz. A hatodik héten azután nem mertünk egymással beszélni; a hetedik héten pedig elköveztük a Mouret abbé vétjét. Nem olvastam ezt a könyvet, csak sejtem, hogy ugyanaz volt a vétkem, a mi a Mouret abbéé. Hidd el szentatyám, hogy igen nagyon édes volt ez a véték.

Egy augusztusi estén történt; lábunk alatt futottak a habok és töméntelen sok vízpára szürkéllett a levegőben; és tisztelendő páter, akár hiszed nekem, akár nem, — úgy érzem, mintha itt, e szent boltívek csöndjében is hallanám a pásztorok

kolompját, a melyik a folyó túlsó partjáról szólott ki a messzeségbe azon a csodaszép estén. És mikor most beszélek neked, reverendissime, nem a stólád sekrestye-illatát lehelem be, hanem egy drága szőke fejnek illatára emlékszem. És látom a homokos kis völgyet, pipacsaival, kékelő kakukfűvével és érzek az arcomon egy puha cirógatást és hallok, valami lágy, kérő beszédet: — „ne felejts el édes Marcell!”

A nyolcadik héten visszajöttem és árván maradt a faluban egy síró leány, a kinek megigértem, hogy visszajövök érte. A szivembe ha belátnál most, tisztelendő atyám, ott láthatnád a keresztény hívőnek minden lélekmaró gyötrelmét. Láthatnád kétkezdést, kutatást az igaz ösvény után; vágyakat, a melyeket nem elégíthet ki a miszszale, és mindennek közepén egy felejthetetlen arcot; láthatnád továbbá, hogy mint törpül el a hálának szentelt zúg a szivemben, és mint igyekszik a helyét el foglalni egy másik, profánabb világ. És holnap döntenem kell végképp: itt maradjak-e köztetek a szerzetben, a hová a hála és azonfelül még a lelkem józanabb beszéde is köt, vagy pedig tova menjek és meg sem álljak a kis házikóig, a mely fehér falával bevilágítja az álmaimat éjjelente.

Erős akarok lenni, szolgálni akarok az Úrnak. De mondd nekem, tisztelendő páter, hogy elérkezzem

a kétkedésem igazi keresztjéhez, vajjon nem vétkezem-e súlyosan, megbocsáthatatlanul, ha most az Úr szolgálai közé lépek örökre, és tépett szárnyakat hagyok csak emlékül a kis gerlemadárnak, fészek, és napsugár helyett? — Mondd meg nekem, páter, kié legyenek már most? Mondd meg igazán, hogy nem a kötelességek kollíziója, a te morálteológiád legszörnyetegbebb réme árnyékolja-e be szívemet, midőn e nehéz órák mulnak el fölöttem. A mikor nem tudom, hogy kié vagyok. A földé-e vagy pedig az égieké? A midőn nem tudom, hogy a nyugalmas, Istennek szentelt, nekem oly nagyon tetsző életet válasszam-e, vagy pedig azt a másikat, a hol úgy hallottam, vérrel és izzadással fizetnek meg minden virágot?! Szólj, atyám, Marcellusz fráter akar hallgatni reád!

. . . A kolostor kertjéből behallatszott a lombok suttogása, Marcellusz eltakarta arcát a félhomályban, hogy ne látszassék könyeinek hullása. Özséb pedig, a gyóntató atya, először is egy alkalmas séma után kutatott. A kezét kenetteljesen húzta végig az arcán és a ki látta volna ő tisztelendőségét, csaknem biztos lett volna abban, hogy ezúttal csütörtököt fog mondani a morálfilozófiája. De a páter morálfilozófiája mégsem mondott csütörtököt. A páter ugyanis igen okos férfiú volt, csak kissé szétállott a füle. A páter tehát a következőket

mondá Marcellusznak, alapos meggondolás után, és kellő hangnyomatékkal beszélván:

— Tisztelendő Marcellusz testvér, édes fiam, én nem értelek téged. Te mindig oly bölcs ifjúnak mutatkozál, és ime, most mégis az ellenkezőt kell tapasztalnom. Te nekem sok mindenfélét beszélsz össze-vissza és én ebből nem látom át, sem a saját emberi szivemnél fogva, sem pedig a gyóntatópapi stólám következtében azt, hogy neked valami különös okod volna az életed elkeserítésére. Tartsunk azonban sorrendet.

Mindenekelőtt arról kell téged fölvilágosítanom, hogy a te speciális esetedben a kötelességek úgynevezett összeütközéséről szó sem lehet. Hogy vétkeztél, az bizonyos. E tekintetben tisztában vagyunk. De a bűnödért ezennel abszolválak. Imádkozzál hét Miatyánkot és azzal rendben lesz a dolog. Ellenben látom, hogy valósággal a sátán szállta meg a lelkedet, midőn ok nélkül való skrupulusokat csinálsz magadnak, és holmi egyforma értékű fogadalmakról, ígéretekről, háláról és egyébről beszélsz. Mivel pedig az ördögűzéshez nem értek, ennélfogva okos szóval foglak meggyógyítani.

Látod, édes fiam, te még a bűnöd természetével sem vagy tisztában. A bűnöd pedig a legnagyobb szeretetnek, a felebaráti szeretetnek volt lábbaltiprása. Te megfélemedtél azokról az isteni

szavakról, a melyeket az Úr mondott el a hegyi beszédben, a midőn álmélkodának az összes tanítványok, éppúgy mint a hogy te álmélkodol e percben. Pedig álmélkodásra nincs okod, — bánkódjál inkább. Bánkódjál, de csak azért, hogy minden felebaráti szeretet ellenére, kiemeltél felebarátaid sorából egy bűnös asszonyi teremtetést és szeretted annyira, hogy csaknem istenítetted. Ez valóban nem szép dolog volt tőled, fiam.

Azonban hagyjuk ezt, mert a bűnödtől már bevezetésül abszolváltalak. Most már csak arról van szó, hogy megnyugtassalak háborgó szivedben. Hidd el nekem, édes fiam, hogy ezt szívesen teszem; és nincsen nagyobb gyönyörűségem, mint szent igazságokkal vigasztalni meg eltévelyedett lelkeket.

Nincs ebből egyéb hasznom, mint a saját ártatlan belső örömöm. Bízzál tehát az én szavamban, és ne feledd el, hogy kicsoda beszél a gyóntatónak szaván keresztül.

Ime, hálát is emlegetsz. Nagy tévedésben vagy. Nem a hála köt téged e szent falakhoz, mert embereknek sohasem tartozunk hálával, — hálát csak az Úr érdemel, a ki jó tettekre indítja a sziveket. De ha hála nem is köt hozzánk, hozzánk köt más valami, a miről csaknem megfélekedzel. Te letetted a novicius barátok egyszerű fogadalmát, oltára előtt

az Úrnak, midőn térdreborulva hallgattad a mindenszentek litániáját és jéghidegnek érezted fejedet az első tonzurától. Igaz, hogy ez a fogadalom általában véve nem köt, mert csak rövid évekre szól, és te ma még, a fölszentelés előtt kiléphetsz a rendből ha neked úgy tetszik, csakhogymost nem arról beszélünk, hogy általában véve mennyit ér ez a fogadalom, mert most arról van szó, hogy viszonylag véve milyen nagy a kiható ereje neki. Te ugyanis ezzel a fogadalommal szembe állítottad azt a másik ígéretet, a melyet a bűnös leánynak tettél.

Te ezt kötelességek összeütközésének nevezed. Ugyan, ne beszélj ilyen badarságokat fiam! Hát ha szó van egy ígéretről, a melyet már előbb tettél a legfölségesebb Úrnak, akkor ennek az Istennek kötött szövetségnek derogálhat egy későbbi szerződés, a melyet gyarló emberekkel kötsz? Igaz, hogy ez az Istennek tett fogadalom csak egyszerű fogadalom vala, — ámde az Úrnak tétetett; az a másik hosszabb időre szólhatott és ünnepiesebb lehetett. De csak embernek szólott! Te álmodozó Marcellusz, csak nem akarod most már a te emberi szövetségessedet összemérni a másik szövetségesséddel, az Úrral, és azt mondani, hogy inkább jársz kedvére az embernek, mint a leghatalmasabb fenségnek? ... Ah, igazán nagyon megzavarta a lelked egyensúlyát

ez a bűnös dolog. Keveset imádkoztál, fiam, keveset imádkoztál a nyáron . . .

De menjünk tovább és gondoljuk, hogy én nem beszéltem neked igazságokat. Akkor is elhiheted azt az egyet, hogy az ígéret, a mit egy bűnben kötött szerződéssel tész, már magában véve érvénytelen. *Turpis causa*, édes barátom, csunya ok. Ehhez hasonlít legjobban a dolgod, jól tudhatod, hiszen nagy kánonista valál. Vétkeztél a hatodik parancsolat ellen és e vétkekből szerződés nőtte ki magát. Mivel különben nagyon szeretem az analógiákat, például hozom föl neked azt a kérdést, hogy mit gondolsz, vajjon ha a hetedik parancsolat ellen vétkezvén, együtt rabolják ki a latrok a kalmárt és szerződést kötnek aztán a zsákmány értékesítése fölött: vajjon akkor érvényes-e ez a bűnben fogantott szerződés? Ugy-e, hogy nem érvényes, édes fiam Marcellusz?! Hisz tiszta a dolog, látom, már kezd visszatérni a józan eszed, mert rázod a fejedet.

Itt vagyunk, kedves barátom, — köszönd meg a Mindenhatónak, hogy hozzám vezérelt. A mélységből fölkiáltanod nincs okod többé, mert én kimentettelek ebből a mélységből. A szivedben tépelődnöd szintén fölösleges legyen. Én mondom ezt te néked, én, a kinek hiszesz régi idők óta. Látni az örök üdvösséget az isteni szók világán keresz-

tül, — néked is a leggyógyítóbb balzsam — jól tudom, Marcellusz. Légy tehát nyugodt, a te fölzaklatott belső világodban. Egy rossz álom kevesebb, mint a valóság; felejtsd el ezt az álmot. És ha holnap ott állasz majd az oltár előtt és fejedben a mi kegyelmes öreg püspökünk reszkető keze végighúzza majd a szent olaj keresztjét, ah, akkor csak örülj, fiam, Marcellusz, mert tisztán, minden köteléktől menten fogsz belépni az Úrnak szőljébe ahol nincsenek harcok, csak szeretet és gyönyörűség.

Távozzál most békében Marcelle, Dominus tecum, mindörökké amen.

Marcellusz fölállott és ihletett lelke rajongásával csókolta meg a pap köntösét és szólott a páternek:

... Köszönöm neked, drága lelkiatyám, hogy fölfogtad a te elmédben az én keserűségemet. És köszönöm neked, hogy a te erős igazságaiddal összezüztad az én gyarló eszem gyötrődését. Már szivembe most bevonult a béke, harcok után. Áldva légy ezért páter Euzebius és legyen áldott az Úrnak neve is, a szent, a fölséges, a könyörületes...

Marcellusz kiment a templomból lassu léptekkel, lesütött fővel.

Odakünn már üres volt a kert és hosszúra nyúlt a bokrok árnya. A barát leült egy köpadra

és úgy érezte, hogy végképpen ki van engesztelődve a világgal. Lefüggő skapuláráját meglobogtatta a szél és kipirult arcán a megbékéltek mosolygása látszott. Aztán imára fonta a két kezét és az esti harangszóval együtt még egy hálaimát küldött az egek Urához.

*

Marcellusz testvér még aznap éjjel megszökött a klostromból.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Hazulról.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A komiszáros.

A faluvégen nem fog többé sétálgatni az öreg Raslics Tádé; megírták az édes hazámból minden kétséget kizáró bizonyossággal, hogy meghalt ő és eltemettették szomoru juniperus bokrok alá; családi kriptába, a hová még a legklasszikusabb csendbiztos se visz magával tajtékipipát, sőt még csak cserépből valót se. Úgy gondolom, hogy a Telecska felől hideg szél fujt akkor és sírva zúgtak a kuria száraz jegenyéi, midőn elindult a föld alá a bevándorolt túrmezei nemes. E faj, amely a lukaveci bástyák felől szakadt át a testvér Bácskába, kivész lassankint és aggódva gondolja el az ember, hogy Tádé bátya halála után ki fogja már énekelni azt az ősi nótát, melynek mély értelmű refrénje így szól:

Sarengrád, Sarengrád,
Illok és Palánka . . .

Az öreg komiszárosnak nagyon nehezére eshetett a halál. Először, mert a dolog már általában véve is komoly fordulatot jelent, másodszer pedig mert ő különösen sem szeretett meghalni. Hetvenkét esztendeig sikerült is elkerülnie a kellemetlen találkozást, ámbár ezt sokszor csak rendkívüli tapintat árán tehette. Így például midőn a negyvenhetedik restauráció alkalmával komoly verekedés támadt a szavazó armálisták és a székvárosi céhek között, és az ifjú Raslics Tádé saját-költséges önkéntes gyanánt vegyült a bőszt küzdelembe, akkor ő csak bal fülcimpája hátrahagyásával menekülhetett a biztos halálból; később meg a szabadságharc alatt, a mikor Dembinszki proviantoszlopai előtt élelmezési tisztt minőségében harcolt a független Magyarországért, Raslics Tádé megint súlyos sebett kapott. Utóbb aztán csendbiztosa lett a vármegyének és lóháton üldözte a magántulajdonjellenségeit. Vigyázott mindig, hogy ebbe se haljon bele.

Én minderre már nem emlékszem, én mindig csak szomorú öreg embernek láttam Raslics Tádét. És láttam már gyerekszemmel is, hogy az öreg úr nem cselekszik egyebet, csak fogyasztja azt a kis övedelmet, a melyet hétnél nem sokkal több szilvafája hoz neki. Kerülte a lokális értelmiséget és sőtét, magyarruhás alakján csak a tarajatlan sarkantyú fénylett. Egyszer a Mosztonga szélén parittyáztam

és hallgattam a csizek fütytyét, a mely ismeretlen titkokról beszélt. A zsombék ködéből csak kivált egyszerre az öreg Raslics szomorú képe:

— Mért szállt el az a csíz, fiacskám Gábró?

— Mert fél a csókától, bátya.

Az öreg rejtelmesen ingatta a fejét:

— Nem a csókától fél, fiacskám, hanem a bizonyos haláltól fél. A bizonyos haláltól, érted?

Bámultam erre nagyot és gyermekszivemben megborzadtam a jelzős haláltól. Valami hallatlanul iszonyatosnak gondoltam ezt. A jelzőből kivettem ugyanis, hogy itt egy olyan dologgal állunk szemben, melynek vannak alfajai is, már pedig az csak rossz lehet, a minek alfajai vannak. Ez kétségtelen, mert a tanító úr mindig azt kérdezi tőlem:

— Hány fajuk van a mellékmondatoknak?

Az öreg Tádé kézenfogott és vitt magával hazafelé; lábunk alatt nádi gyíkok bujkáltak, a melyeknek szürke hátukon ragyogott az esti pára.

— A gyíkokcska is a bizonyos haláltól fél, fiacskám, nem ám mi tőlünk — mondta a bátya — én sem a Stangler kapitánytól félttem, hanem a bizonyos haláltól . . .

Az öreg Tádé nagyot sóhajtott, mikor a falu harmadik házához értünk, ahová alig hallatszott ki az esti harangszó; ott eleresztette a kezemet, mert ő sohasem jött beljebb a faluba. Hazament és engem

magamra hagyott azzal a problémával, hogy miért is kellett volna neki a Stangler kapitánytól félni?!...

Egyszer aztán hallottam, mikor a lugasunkban elbeszélték a Raslics Tádé históriáját. Új káplán jött a faluba, azt kellett meginformálni a személyes viszonyok felől. Odaszorítottam a fülemet a lugas folyondárlevelei közé, a mikor a törvényesen egyesült vármegye élő krónikája, Pendzseries komposzeszor úr beszélt. Megtudtam mindent.

*

A hatvanas évek második felében, a midőn már eltűntek az adminisztrátorok, mint ősszel a hulló falevél, Raslics Tádé alkotmányos csendbiztosa volt a dunai járásnak. Parancsolt nyolc „biztoslegény“-nek, nyalka, pirosmellényes hajduknak, a kik hajdanta agyon szokták volt lovagolni a bitanglovakat. Hát ekkor történt, hogy az egyik faluban Csik Boka János, a kiegyezés korszakának egyik legnagyobb gazembere összeütközésbe került, nem az erkölcsi világrenddel, hanem a kincstári zabbal. Duna-Monostoron ulánusok állomásoztak és az említett lókötő úr egy poétikus hajnalon feltörte a svadron raktárát, ahonnan is több sulyos zsákot elvitt a vállán. A lopott zabot a lovainak szánta, a melyekhez valószínűleg szintén nem adás-

vétel útján jutott, a zsákokat pedig eladta a regálébérlőnek.

Ez az üzlet volt Csik Boka Jánosnak végzete. Mert alig hogy a nyert tőkét alkoholba kezdte fektetni, megjelent a horizonton Wojánszki manipuláns őrmester, a kit nem volt ugyan szerencsénk személyesen ismerni, de a kit az egykoruak nagy rendőri talentumnak szoktak emlegetni. Az őrmester négy ulánussal kutatta a tettest és a nyomozást természetesen a nagykorcsmában kezdte. Ez régi policiális fogás.

Csik Boka János előtt már több üveg állt az asztalon, a melyek különböző alakúak voltak, de egyaránt jelentékeny ürtartalomnak örvendeztek. A zsákok a söntés előtt heverték, a mikor is az őrmester elkiáltotta magát:

— Ich hab' ihn schon, — vigyük, gyerekek.

Csik Boka János a svadronos kapitány elé került, miután szállítás közben az ulánusoktól több rendbeli tetteges inzultusban részesült. Stangler kapitány rögtön lóra ültetett egy káplárt meg két közembert, a tolvaj kezét meg rettentően összekötöztette:

— Vigyétek át Kisbajára, a komiszároshoz.

Raslics Tádé ült az ambituson, csendes nyári estén. Nézegette a gazdasszonya violáit és gyönyörű kék füstöt fujt a levegőbe; olyat, a minő csak a

futtaki dohányból származhatik. Az eperfán gyöngytyúk sivalkodtak, János, a házi legény, a kaptárok körül dolgozgatott. Tádé ki volt fáradva és azon gondolkozott, hogy milyen szép dolog volna is az, ha az embernek nem kellene lóháton kerülgetni a járást, hanem ha az ember mindig így nézegethetné a violákat, a méheket, a János hajdút, meg az eperfa síma, barátságos leveleit. És fújhatná a füstöt és lassan átvegetálhatna a menyországba . . . Hát egyszerre csak berfordul a kapun három lovas között egy lihegő vándor, a kinek förtelmesen el van kékülve a keze.

A csendbiztos elérzékenyült és meg is haragudott egyszerre.

— Ki kötözte meg ezt az ember?

— De tolvaj az, kérem, meg lopó — mondta a káplár.

— Kicsoda parancsolta, hogy ennyire elkínnozzátok? Hát nem lett volna elég, ha a karjánál fogva a nyereghez kötözik?

— Kapitány úr Stangler parancsolta.

— No hát mondjátok meg neki, hogy szamárság volt. Nagy szamárság. János, oldozd ki és csukd le a gazembert.

A káplár természetesen hűségesen elreferálta a humánus szóbeli védelmet, a melyben Csik Boka Jánost a csendbiztos részesítette. Szolgálati jelen-

tésében persze különös súlyt helyezett a számárság szó etimológiájára is és így bekövetkezett az a logikus eset, hogy a német kapitány provokálta a csendbiztost. „Keztyűt dobott neki“, így beszéltek az esetet a dunai járás asszonyai és nagy volt a szenzáció, mert eddig csak a regényekből ismerték volt a párviadalt.

A párviadalt különben a mocsár mentén vívták és ekkor történt meg az, hogy Raslics Tádé megijedt a bizonyos haláltól.

Két karcsu ulánus tiszt töltögette a pisztolyokat. Raslics ugyanis nagyon tiltakozott a kard ellen mert akkoriban még erősen tartotta magát az a szájhagyomány, hogy katonával nem szabad kardra kiállani. A réten szépen ki volt terítve két orvosi szerszámtáska és Muzsik úr, a járási sebész, a ki-nek csak a baltasebekben volt jártassága, már előre rettegett attól a gondolattól, hogy neki majd különböző finom jószágokkal kell babrálnia. Szerencsére itt van még a katonadoktor is — gondolta.

Azonban ment az első lövés huszonöt lépésről minden baj nélkül, a golyó csak a biztos kalapját surolta egy keyéssé. A katasztrófa a második célzásnál történt, a midőn már csak tizenöt lépés választotta el a feleket.

Az ulánus célzott szép higgadtan, erős, nyugodt kézzel. És Raslics Tádé a balszemével egy-

szerre csak belé látott a pisztoly csövébe. A fekete kis mélyedés mozdulatlanul meredt a csendbiztos szemébe, és az apró homályosságból egy fehér kis pont kezdett előragyogni, akkora csak mint egy hirtelen gondolat, a mely negyedmásodperc alatt kinövi magát nagy fehér csonthalállá; kaszástól, mindenestől. És a másodperc második negyedrésszében Raslics Tádé már tudta, hogy ezúttal az abszolút halállal van dolga és az ő következményeivel és minden rosszal; mert átfurja az agyvelejét is . . . és a másodperc harmadik negyedrésszében Raslics Tádé, a nagy verekedő, a negyvennyolcas honvéd, a kemény betyárfogó úgy a földhöz vágta a pisztolyt, a hogy még pisztolyt nem vágta földhöz sohasem. Rohant pedig tüstént kocsija felé az ember.

— Löni, Tádé, — kiáltották utána a segédjei, a szolgabíró meg az esküdt.

A krétafehér csendbiztos visszafordult a főrhécről.

— De még a katymári kastélyért se, de még az összes kincseiért se . . .

— Gazember vagy . . . ordította az esküdt és fölkapott egy pisztolyt, hogy utána löjjön. Az egyik ulánus tiszt lefogta a kezét:

— Nem, uram, — a dolog ezzel már el van intézve.

— Azt hiszem, elég alaposan — véleményezte a másik katona. Majd egy kis írásba foglaljuk az egészet.

A szolgabíró meg az esküdt fogcsikorgatva emlékeztek meg a felükről és kilátásba helyezték azt, hogy erkölcsi halottat csinálnak belőle. Az ulánusok helyeselték, sőt szükségesnek is találták ezt, mindazontál kivégzésre mégse került a dolog.

Tádé még aznap bezárkózott a szobájába és onnan írta meg a hivatalos felmondását is. És nem látták őt három egész esztendeig a vármegyében. Azután már kijárt, de mindig csak arra felé, a ho emberekkel nem találkozott. És télen a banyake-mence mellől még harminc esztendeig magyarázgatta a gazdasszonyának.

— Mert tudod, Juló, csatában lenni avagy verekedni az egészen más dolog. Az ember úgyszólván csak ötven percentre egyezkedik az ellenfelével. De nekem már csak az a reménységem volt, hogy a Stangler kapitánynak csütörtököt mond a pisztolya; sima csövű fegyvernél pedig csak minden huszonhetedik lövés mond csütörtököt, én hát egyet tettem huszonhét ellen, mikor fogadnom kellett a halálra. Nem lehetett, fiam, tartani ezt a fogadást, nem vagyok én házárdjátékos; tisztessé-

ges ember vagyok én, fiam Juló. Mert más ám a haláltól félni, meg más ám félni a *bizonyos* haláltól . . .

Juló pergette a rokkát és az öreg, a ki harmincesztendei számkivetés árán lett filozoffá, sokszor azt hitte, hogy talán nincs is oka szégyelnie magát.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Králjevics Márkó.

Hogy az én olajsínü kis barátomat, Petrovics Euthymot, az óhitü pap fiát, miért hívtuk röviden csak Králjevics Márkónak, az az évszázadnak egyik könnyen megfejthető titka. A kis Euthym életének rövid hét esztendeje szakadatlan láncolata volt a hőstetteknek és ilyen tiszteletreméltónak őrzik a a sasorru gyermek emlékét is mindazok a sudár jegenyefák, a melyeket valaha csak megmászott, mindazok a nádi madarak, a melyeknek családi szentélyét valaha csak földúlta és mindazok a ját-szótársai, a kiken valaha csak zsarnokoskodott. A vidám és agilis fiú így jutott Králjevics Márkónak, a legendás királyfiúnak nevéhez; ott választottuk meg őt a *Ióparton* egy agyaggödörben, a mely az uszkók-hegyek sziklabarlangjait helyettesítette. Egy kortavaszi délutánon volt a fejedelemválasztás, mikor a füzest még előntve tartotta a Tisza és nekünk a töltésen innen kellett madarásznunk. A kis bibictolvaj bennállt a mélyedésben és mi párosá-

val vonultunk föl előtte, a leigázott bosnyák nemes-ség virágát jelképezvén. Králjevics Márkó azután leszállt a magasból és a lopott bibictojásokat meg verébtojásokat Csobánnak, a harangozó fiának a kalapja alatt helyezte el, mikor hazafelé indultunk. Útközben egyszerre csak elkiáltotta magát:

— Most van a Králjevics Márkó koronázása...

Azzal ráütött a kis Csobán fejére és én még most is nevetek, ha erre a koronázásra visszagon-dolok. Akkor is nevettünk mindnyájan, még a réti békamuzsika is nevetésnek hallatszott és nevetett a kakukfű is köröskörül; középütt meg szomorúan állt, mint egy eleven omelette, a szegény kis Csobán.

— Látod, Králjevics Márkó, én sohase bán-talak téged.

A Králjevics Márkó erre mégegyszer a Csobán fejére ütött, a maradék tojás végett, és nevetett to-vább, mi meg vele együtt nevettünk, pedig a kis Csobán már sírni kezdett. Mi mindnyájan sajnál-tuk is ekkor a Csobánt, de azért csak nevettünk, mert a fiúgyermekben megvan az a szép szokás, hogy szeret az erősebbel tartani. Az erősebb pedig Králjevics Márkó volt. Ő valóságos hős volt és én most nem is akarok egyebet, csakis ezt akarom bizonyítani. Mert másképp szégyen volna, hogy mi nem fogtuk akkor a szegény Csobán pártját.

Márkó hős volt valósággal. Különben aligha mert volna a világra jönni. Mikor ugyanis megszületett, az édesapja még csak diakonusi hivatalt viselt és egy szegény falusi diakonusnak igen drága vendég a gólya; az ember szinte azt mondhatná, hogy a gólya talán inkább a püspöknél tehetne látogatást. A gólya azonban tudvalevőleg sohasé cselekszi ezt és így Petrovics Prokopius diakonusnak jutott a boldogság és így Králjevics Márkó is egy nagyon szerény kis házikóba jutott, a midőn élete napját pirkadni látta. A diakonusnét, a vézna fehér asszonyt ez alkalommal a szomszédság látta el minden szükségessel, még csak lágyabb párnákkal is. A szűk szobácskában Vujkovics néni sürgött-forgott, igen gyors és fürge, de tulajdonképpen céltalan mozdulatokat téve. Vujkovics néninek hivatását nem akarom közelebről megjelölni, csak citálom az ő szokott mondását:

— Bizony lelkem, a főispánt is én hoztam világra . . .

Vujkovics néni hozta a Králjevics Márkót is világra és ő fogta be a szegény diakonusné szemét is. A kis Márkó életének első napján árva maradt és élt mint egy igazi hős. Zord halálmegvetéssel szívta azokat a komplikált üvegedényeket, a melyek igen alkalmasak arra, hogy már a csecsemőgyermeket is a XIX-ik század sötét pesszimizmusába

döntsék. Králjevics Márkó azonban uralkodott önmagán; bízott a jövőben és reménységében nem is csalatkozott. Félesztendő korában az édesapját megtették áldozó papnak és plébánosnak s ekkor a gyermek sorsa is határozottan jobbra fordult. Élete tavaszán egy dajka gondozása alá került a fiúcska. Midőn pedig a dajka meg volt, Králjevics Márkó ismét hősnek mutatkozott.

A paplak végében szépen lehajlott a rétre egy gyümölcsös kert, a lejtő alján lóherével, cirokkal és egyéb tropikus növényekkel ékesítve. Itt játszott gyakran az anyátlan fiúcska, napsugaras délutánokon, midőn dajkája a zöldelő cirok árnyékában édesen szunnyadozott. Králjevics Márkó ilyen alkalommal tejet kapott egyszer uzsonnára, mély tányérban, a melybe zsemlyét aprított a dajka. Ugyanaz, a ki a cirok árnyékában édesen szunnyadozott. A gyerek kanalazta a tejet és alig vette észre, hogy a kövek közül egyszerre csak fölkúszik egy sötétzöld hátú, fényes kígyó; amolyan nádikígyó, közönséges kígyóproletár, minden vonása nélkül a viperának. Az állat egy kissé megzörgette a szederindákat és háromszögletű fejét hirtelen a tányérszélén ütötte föl.

A gyerek fölemelte a fakanalát:

— Mit akarsz, te csunya?

A kígyó szépen meggörbítette a nyakát és szürcsölni kezdte a tejet.

— Éhes vagy, ugy-e?! nevetett a kis Euthym és tovább kanalizott ő is. Egyszerre aztán megharagudott szörnyen és a fakanállal nagyot ütött a vendég fejére:

— De zsemlyét is egyél, kutya, ne csak tejet!

A hangos szóra fölébredt a dajka és hamarosan véget vetett a kígyó-ember barátságnak; azonban a kis Králjevics Márkó hősi természete ekkor már a nyilvánosság ítélőszéke elé került. Prokop tisztelendő úr elbeszélte a vérfagylaló jelenetet a kaszinóban és ott igen rokonszenvesen fogadták az ujdonságot. A tanító pláne egy nagyon hízelgő megjegyzést is kockáztatott:

— A korához képest valóságos hős a fiad, Prokop tisztelendő úr. (A keleti egyházban csak a keresztnevükön hívják a papokat, mint a főhercegeket.)

Králjevics Márkóról tehát megint csak bebizonyosodott, hogy ő hős a javából. Ezt az egyszer megállapított nimbusát a gyermek állandóan meg is tartotta. Négy esztendőskorában Márkó már pompás fejlődésnek is indult: orra, a mely a fiziológia kész szégyenére már csecsemő korában is horgas volt, bámulatosan imponált a kortársainak. Testi ereje szintén kiválónak volt mondható és ehhez még különböző erkölcsi pluszok is járultak,

hogy mi, vézna gyerekek porrá silányodjunk mellette. Ő például már hat esztendősen korábban bejutott az ikonosztász mögé, a templom szentélyébe, a honnan nagymisék alatt az öreg Prokop tisztelendő úr szokta volt méltóságos apró lépésekkel kihozni az ő meggyszínbársonyba kötött, ezüstvetű könyveit. Ilyenkor a ministránsok között ott volt Králjevics Márkó is aranyszegélyű kék ingben, kezében ragyogó angyalpálcával, mindjárt az apja előtt, a ki meredt kézzel tartotta a szent könyvet akár valami cukrász legény a tortaremeket. Mi még messze voltunk az ilyen tisztségtől; mi csak harangozni segítettünk, meg énekeltünk, ha tudtunk és ha a ministránsok közt megláttuk a kis Euthymot, irígyen súgtuk egymásnak:

— Ni, az Euthym, milyen közelről szívja be a tömjénfüstöt! . . .

Azután, tudom, következett a nyár. A *Tó-part*, a melyet nem szabad valami tó partjának tartani, hanem csak a rét kiszélesedett vizének, a hol már elvész a nád, mindig laposabb lett, szépen járván a zsilip. A Tisza vize még rákokat is hozott magával a rétbe és ekkor Králjevics Márkó volt köztünk az egyetlen, a ki bemerészkedett a vízbe. Egyszer azután a rákok nagyot gondoltak; ezernyi ollós jószág mind kimászott a partra és ott veszett valami ragadós betegségben. Akkor

aztán már mindnyájan belémentünk fürödni a *tó*-ba, Csak a Schön Vilmos, a paplanos fia nem mert bejönni. Pedig már neki is vetkőzött.

— Nem megyek, mert megbuktat a Králjevics Márkó!

Králjevics Márkó odakiáltott neki:

— Ne félj, nem bántalak, Vili... Azzal a kis göndörhaju gyereket jól meghajigálta iszappal. A Vili hát kénytelenségből bement a vízbe, pedig én előre megmondhattam volna neki, hogy a Králjevics Márkó mégis csak meg fogja buktatni.

A Králjevics Márkó azután sorra buktatott bennünket. Valami barátságos ürügy alatt közeledett felénk és mosolygott a haszontalan, úgy hogy nem is tudtunk tőle félni. Azután hirtelen a hátunk mögé került és átkarolta a két térdünket; ilyenkor egyet huzott az emberen és már megvolt a buktatás.

— Králjevics Márkó, ne buktassál meg . . .
— mondta Schubert, a patikáros fia.

Azután megintette a mutatóujjával:

— Tudod, Králjevics Márkó, én tanítottalak arra, hogy ha az apád nem akar venni a piacon szárított körtét, csak vágd magad hanyatt a porban és henteregj addig, a míg nem vesz . . . Ne buktassál meg, Králjevics Márkó . . .

Králjevics Márkó persze megbuktatta mégis a Schubertet, a kinek hála volt kötelezve. Igen

nagyon megbuktatta és nevetett hozzá jókedvűen, még akkor is, a mikor már eleresztette a gyereket. Nevetett, csak nevetett a Králjevics Márkó és kalimpálózott a parttól befelé. Egyszerre csak elállt a nevéte hirtelen és nyomban úgy elsülyedt a kis ember, mint a hogy azt Csontos Szigfridtől láttuk az Arénaszínházban. Egy pillanat alatt ellocsolta előlünk a víz Králjevics Márkó gömbölyü, barna fejét. A Csobán volt még hozzá legközelebb; ő egyet lépett befelé, de ott már megállt és csak kiáltani kezdett a gyerekre:

— Králjevics Márkó, Králjevics Márkó . . .

Egy jajszó se hallatszott feleletül, csak a tücskök ciripeltek a parti füvek száraz sűrűjében. Schubert fölállt a csöndes kis társaságban:

— A gödörbe esett!

Mi is fölálltunk és utána mondtuk, halálra ijedve:

— A gödörbe . . .

Azután kiláboltunk a partra és öltözködni kezdtünk és fáztunk nagyon, pedig erősen sütött a délutáni nap. Azt hiszem továbbá, hogy a zsilipről valami munkás meglátta az egészet, mert egyszerre csak jöttek az emberek és nem is nagyon kérdeztek bennünket, csak ketten beláboltak a vízbe, a hol kotorászni kezdtek nagy, kampós csákányokkal. Közben a helységből egész sokaságok kezdtek özönlenni: parasztasszonyok, lányok, ünneplő ruhában

mind, mert éppen áldozó csütörtök délutánja volt. És a víztől mi gyerekek egyre távolabb kerültünk, mert a partot elállták előlünk a nagyok; ott volt köztük még a Vujkovics néni is és nagyon sírt. Kissé rendetlen is volt a jó öregasszony és a táskája nagyon teli lehetett, mert kinyilott a kezében, mikor a szemét törölgette. Prokop tisztelendő úr meg egészen a víz szélén állt és nem mert hozzá közeledni senkise, csak hátulról nézték, a mint összecsapta a mellén meg ismét eleresztette két hosszú karját. Valami hétszer egymásután.

— Hajhó! kiáltotta az egyik csákányos ember és egyet feszített az ő hosszunyelű szerszámmal: a vízből kibukott egy ólomszürke kis váll.

Utána féloldalt meredve az egész Králjevics Márkó. Ebben a szempillantásban pedig kitárta a karját és belérohant a vízbe Prokop tisztelendő úr és mikor visszafordult, ölében az ő egyetlen kis fiával, láttuk, hogy mint tapad a testéhez térden felülíg a reverenda. Fényes fekete úszóruhában jött kifelé az ember, mikor a csákányosok hirtelen kiemelték kezéből a halottat.

— Fordítsd meg . . . kiáltotta az egyik csákányos és mi hátulról az emberek könyöknyílásán át ismét láttuk, hogy a Králjevics Márkó feje közel jár a földhöz és ömlik belőle a víz is és ő mégis egyet se mozdul.

Schön Vili, a Csobán, Schubert meg én összedugtuk szőke, vörös meg barna fejünket.

— Aj, de hiába rázzák — mondta előttünk egy parasztasszony és kinyújtotta a nyakát; a Králjevics Márkót csakugyan lefektették már a padra. Ott száradt a szép, meleg napon egy kevéssé; azután szekérre emelték a szegényt és vitték haza. Mikor pedig befektették a kocsi derekába, elszürkült, elmeredt kis arca egy pillanatra mifelénk fordult. Schön Vili, a Csobán, Schubert meg én megint összedugtuk a fejünket.

— Nem megyünk a kocsi után, mint a többi sokaság . . .

Ott is maradtunk a tóparton.

Azt éreztük, hogy valami félálom volt az egész; az erős Králjevics Márkónak még itt kell lenni valahol a vízben, avagy talán lejjebb a nád pelyhes országa takarja el őt. Lehet, hogy csak játszik velünk és most várni kell rá; mert az, a ki a kocsiból nézett felénk, az talán nem is ő volt, hanem nála sokkal erősebb. A halál.

— Meghalt a Králjevics Márkó — mondta végre Schön Vili. Erre hazaindultunk lassan és útközben a Schubert elkezdte taszigálni a Csobánt. Mi megint csak nevettünk, mert most már a Králjevics Márkó után Schubert lett a legerősebb.

Szállási Romeó.

Fölkérem a tisztelt olvasót, hogy a gradinai Bilicseket az ugyanodavaló Kilicsekkel össze ne téveszsze valahogy, mert akkor nem tudok jótállni a következményekért. E két nemzetség férfitagjai átlagvéve öt láb tíz hüvelyk nagyságúak és csontszerkezetüknél fogva is egyenesen megcáfolni látszanak azt a tudományos igazságot, hogy a korund és a gyémánt közé más keménységi fok nem esik. Azonkívül a szállásoknak e naiv gyermekei már ötven esztendeje hogy gyűlölik egymást és így kétséggel személyes sértésnek vennék a névcserét; ez pedig baj volna, mert ők sokszor tettelegességgel fűszerezik a népeletet.

Hogy honnan keletkezett a nagy antagonizmus, azt nem tudja senkise, mert a gradinai szállásokon nincsenek irott történeti kútfők. Ott csak egy kis kápolnája van a havi Boldogasszonynak; valami alacsony dombon, a hová imádkozni járnak a bunyevác, tehát katolikus Bilicsek. Onnan aztán

végigláttni az egész fák közé rejtőző szállást, országútmenti két sor házával, vékony, kérgehullott jegenyéivel, a melyek nyári reggeleken mindig ájtatosan bólongatnak a harangszónak, még a Kili-csek sora előtt is, a kik pedig rációk, tehát óhitűek. Ilyenkor különben is nagy a szenzáció a Gradinán; megmozdulnak a napraforgók, kivörösödnek a pipacsok és a harmat fehér asszonylábakat keres, hogy csókolózhassék kedve szerint. A napsugár meg belopózik a Bilicsek és a Kilicsek szívébe és a halálos ellenségek sokszor még jónapot is mondanak egymásnak. Ugy tudom különben, hogy ez az eset már most megszűnt végképpen: azóta, hogy a szegény Kilics Zórka lábát nem csókolja többé a harmat.

A Zórka meghalt szerelemből; szerecsikát ivott és elment a föld alá, itt hagyván gyönyörű nyakláncát, a mely negyvenkét darab körmöci aranyból volt összefűzve. Most a Gradina pipacsai helyett nyílik meg elhervad a sírján a szent virág, a bazsilikom.

Pedig ennek nem okvetetlenül kellett volna így történnie. Esztendők óta már csillapodóban volt a két nemzetség haragja és csak apró vetélkedésekben nyilvánult a régi gyűlölet. Ha parasztbandériumokat állított össze a főispán és valamelyik városi hivatalnok belovagolta a szállásokat és Kili-cseket, Bilicseket egyaránt fölkeresett, mondván:

— Uraságtokra okvetetlenül számít ő méltósága . . . akkor a Bilicsek és a Kilicsek, a kikre ő méltósága okvetetlenül számított, azon tanakodtak, hogy melyik nemzetség lesz a ragyogóbb kettejük közül. És Bilics Sztipán, a ravasz bányó, odasúgott a feleségének :

— Asszony, a Kilics-fiúnak új aranycsipkét varnak a kékbársony dolmányára. A mi fiainknak még a lótakarójuk is meggyszínbársony lesz, aranycsipkével . . .

És győztek a Bilicsek.

Másszor meg az fordult elő, hogy a két Bilics-gyereket bevitték a városba gimnázistának. Nosza mindjárt fölpakoltak a Kilicsek is egy kerekfejű fiút, a ki zokogva búcsuzott el a csikóktól meg a szülői ház kétszáz csirkéjétől. Ez a vetélkedés azonban meddő maradt, mert a Bilicsek és a Kilicsek koponyája egyaránt nem volt a latin konjugáció céljaira berendezve. Ezekbe a vaskoponyákba csak az ős anyatermészet tudott fogalmakat belehelni az ős anyatermészet világosította föl később Bilics Ivánt és Kilics Zórkát a szerelemről is.

Sajnos, a két család ellenségeskedése ugyanakkor hirtelen egész az emberölésig fokozódott. Egy tavaszi délutánon, alig hogy titkos légyottjáról hazajött Zórka, hazajött a bátyja is, Miklós. Még csak éppen szürkülni kezdett az ég alja és

bent a tanyai szobában csendesen pipázgatott az öreg Kilics. A fiú búzát vetett, meg boronálni is akart aznap és így csuda volt, hogy olyan hamar megjön.

— Mi az? kérdezte az öreg.

A fiú szegre akasztotta a tarisznyáját.

— Baj van, apám.

— Micsoda baj?

— Agyonütöttem a bunyevácot.

— Melyiket?

— A Matát.

Az öreg egy kissé megcsóválta a fejét:

— No, no, az baj. Hát aztán hogy esett?

A fiú szalonnát vágott magának, leült és előadta az esetet. Nem nagyon színezett, csak éppen a legszükségesebbet mondta el:

— Épp a földünk sarkában álltam, a hol kanyarodik az országút; friss volt még a szántás-vetés és ott akartam kezdeni a boronálást. A béresek mind a felsővégen dolgoztak. Hát arra hajt a bunyevác és kerülőnek átvág a földünkön; tán tíz lépést akart megtakarítani, vagy éppen csak hogy megboszantson. Mondom neki: — A csillagodat, Sója, ezért még számolunk. Ő erre végig vág rajtam az ostorával; én aztán fogom a két kezemmel a kisebb boronát és utána hajítom; a sarka épp a

bal halántékán érte Ő hanyatt fordult a kocsi-
ban, a lovak meg kocogtak tovább.

— Hát a borona!

— A boronát is elvitte a kocsi.

— No, már semmit se lehet rád bízni, mondta az öreg és felállt; egy kis ideig csak járkált, azután meg fölvette a sötétkék ruháját.

— No fogj be, Nikola, bemegyünk a városba a kapitányhoz.

A fiú szó nélkül engedelmeskedett. Az édes-
anyja meg a lánytestvére sírt, jajveszékelt a távozók
után és ugyanakkor bekocogott a Bilicsék udvarára
is egy hajtatlan szekér; a vendégoldalból kilátszott
a Bilics Mata véresfejű holtteste, a Kilicsék kisebb
boronája. A félszerből csaholva futottak előre a
kutyák és az öreg Bilicsné lerohant a folyosó három
lépcsőjén, hogy megállítsa a szekeret. Azután meg
elkiáltotta magát vékony sirató hangon:

— Jaj, jaj, fájdalmas Szűz Anyám; megölték
a rácok!

*

A szőke bunyevác legényt eltemették, de a
másik szőke bunyevác legény azért szerette mégis
a Zórkát. Most már ritkán látták egymást és még
nagyobb titokban, úgy hogy talán még a szárcsák
se tudtak erről a forró szerelemről. Azok pedig ott

lakoztak a nádasban és hirtelen röppenéssel tudták mindig hirül adni a szerelmeseknek, hogy vigyázzanak, mert vadászok járnak a közelben vagy pedig csónak mozog a Dunán. Iván és Zórka meglapultak ilyenkor a zsombékban; hangyák mászkáltak a kezükön és térdük alatt süppedezett a föld.

— Jaj, megver az Isten, hogy együtt vagyunk, a kiket elválasztott az emberhalál . . . mondta a lány.

A legény szépen megölelte:

— Csak az öcsémet ölte meg a bátyád; a szívemet nem.

— Inkább ölte volna meg azt is; egymásé úgy se lehetünk sohase . . .

— Mindig egymásé leszünk . . . Ne borulj el, tüzes napom, maradj hajnalnak, Zórka. Ha az apáink nem akarják is, mi azért elmehetünk egymással szolgálni . . .

Az este szép tarka karimával kezdte színezní a pusztát; fák, kútágasok feketén meredeztek a távolban és egyazon kedves szimfóniába vegyült kolomp és harangszó. A szerelmesek feljöttek a parti kakukfüvek közt, ölelkezve, mint a kiket nászúton vezet az alkonyat . . .

— Ha fölakasztják a bátyádat, mondta a legény, akkor tán még meg is békül az édes apám és nem bánja, ha hazahozlak menyecskének.

Kilics Nikolát azonban nem akasztották föl.

Ősszel valamikor beidézték a nemzetségeket a törvény elé és a legényt elítélték odabenn. Volt egy-két földmunkás tanuja a vádlottnak és Kilics Nikolának csak egy esztendőt adott a bíróság. Az ügyész valami hiányzó animus occidendiről beszélt, a melyet a jelenlévő Kilicsek és Bilicsek nem igen értettek és így az enyhe ítélet különös magyarázatokra adott okot.

— No, hát egy esztendőt mégis csak megér egy Bilics — mondta a vármegyeház kapujában az öreg Kilics. Úgy mondta ezt, hogy Bilics Sztipán meg a fia is meghallhassák. Mikor azután hazafelé hajtottak, apa meg fiú, az öreg bunyó kicsiholt és mogorván, könnyezve szólt a fiának:

— Megvették mind a fiskálisokat. Olyan igaz, mint az én Istenem . . .

A fiú hallgatott; csak a mint elébük hajtattak a győzedelmes Kilicsek és egyik-másik duhaj legény átkiáltott a hallgatag, szomoru emberekhez:

— Egy esztendő nem a világ, Bilics Iván ne szomorkodj . . .

Bilics Iván csak akkor fenyegette meg az öklével az ellenségeit és fölemelte magasra a karját, mint a ki le akar csapni minden útjában állóra, és aznap este a szegény Zórka hijába várta az ő haragos szerelmesét; lenn a kert tövében, a hol a füzek

után mindjárt következik a zombék és a homályosság, a szerelemre való.

Bilics Iván elindult ugyan hazulról, mikor már elszunnyadtak a szállási lakók és gondolta, hogy Zórka bizonyosan kilopózott már a kert végébe. Elindult és gondolkozott mélységesen:

— Micsoda ember vagyok én, ha még haragtartó sem vagyok? Micsoda volt nekem a Bilics Mata? Az én vérem volt; az én véremet ontották a Kilicsek és most egy esztendőre csukják csak be a gyilkost. A Kilicsek ma nagyot ittak az új borból és örültek, mert az én véremet olyan olcsón szabad ontani. Hát majd megmutatom, hogy az én édes vérem drágább sokkal.

Iván a maguk kertje felől került át az országút túlsó végére; letört kukoricásoknak csonka tőszárai közt, a melyek zörögtek a nagy szárazságtól. És sötét volt, csönd volt s csak a Duna felől jött egy kis nyugati szél.

A házak náddal voltak fődve és Bilics Iván tovább gondolkodott:

— A lányt szeretem, de még jobban szeretem, ha jajgat az, a ki én rám ütött. A lány most úgy sincsen otthon, vár reám, a többiek meg benn éghetnek. Ez nem bizonyos ugyan, de a kukoricájuk bizonyosan elég a padláson; még csak a két deres lovukat tudnám elégetni, a melyekre

olyan nagyon büszkék . . . És ki láthat meg? Csak a lány, az pedig nem szól. És mit bánom én, hogy mi lesz azután?!

Bilics Ivánnak nem sok köze volt a további konzekvenciákhoz. Hogy mi lesz azután? Bánta is ő! Volna is boszu a föld hátán, ha az ember azt kérdezné, hogy mi lesz azután?!

A legény már akkor átugrotta a Kilicsek hátsó palánkját és taplót, kócot szépen elhelyezett az eresz alá. Egy fél perc alatt kicsapott a lág és alulról, a kert végéből rémületes kiáltás hallatszott. A lány jött futva, sikoltozva, a házbeliek is kirohantak és Bilics Iván sem futott el, mint a hogy előre tervezte. Abban a szempillantásban, a mikor megvilágosodott az udvar, hirtelen arra gondolt, hogy most itt marad, mert nem elég rossznak lenni, látni is kell a mások fájdalmát. Így boszu csak a boszu igazán.

A lány rákiáltott a meredten álló alakra:

— Iván, Iván, hát így szeretsz engem!

A gyújtogató előrohant a zürzavarban és megfogta a lány kezét.

— Jaj, nagyon szeretlek, de látod, az édesapád hogy tépi a haját. Azt még jobban szeretem látni . . .

Többet már nem mondhatott, mert letépérték a Kilicsek ifjai-vénei és összeverték borzalmasan és

Bilics Iván üvöltött a kivilágított éjszakában, mint az igazi, förtelmes boszu, a mely a világott teli-hirdeti nyomorúsággal, fájdalommal . . .

*

Mikor Bilics Ivánt a gyujtogatásért hét esztendőre ítélték, akkor ivott a szegény Zórka szerecsikát. Az ital tulajdonképpen arcfestéknek használatos, kénesöböl és arzenikumból készül, és sajnos, recept nélkül is kapható a patikában.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A Lyubica szolgabírája.

Ősszel, a midőn leszüretelték a Fruska-Gora gömbölyű hegyeit és fönn a Sztrazsilóvó tetején hervadt venyigék bólingatnak, Bránkónak, a poétának sírja körül, Bácskából szekeres karavánok indulnak át a Szerémségbe. A hullámos kis országot hegyoldali szilvásaival, öreg kalugyereivel együtt megaranyozza ilyenkor a vénasszonyok nyara és az ó-naptár összes szentjeiről elnevezett kolostorokba vidám korcsmárosok járnak ekkor. Ürmösnek való vöröset vásárolni, meg ósillert, a mely barnásszínű, mint az égett cukor és erős, mint a halál. Jó tudni, hogy ennek a kétféle italnak keveréke adja a híres szerémi vegyest, a melyről már Timóteus, a negyedik kovili arkimandrita is igen elismerően nyilatkozott a halálos ágyán, mondván:

— Karlovici ürmöst adjatok nekem illoki sillerrel keverve, mert szomjuhozom az igazságot...

A jámbor aggástyán meghalt azután, dacára a jó orvosságnak, de örökségét híven megőrizték

mindazon kulturnemzetek, a melyek a római sáncok körül tanyáznak, ünnepi alkalommal valláskülönbség nélkül a Mnogaja djétát éneklik és fagyos időben karlovici ürmöst isznak, illoki sillerrel keverve. Mert ez az ital lassankint etnográfiai jelentőségű lett és néhol még a hatósági életbe is beletápszik. Bács-Szent-Andráson például, ha visszajön az Arany Sólyom korcsmárosa a szerémi borvásárról, akkor Pekmesz Mihály úr, a városi főjegyző rövid körlevélben szokta ezt az eseményt tudatni kollégáival. A cirkuláré hátára természetesen nem mulasztja el ráírni azt sem, hogy:

— Hivatalos. Zvanicsno. (A törvényhatóságnak mind a két jegyzőkönyvi nyelvén.)

Estére azután tele van az Arany Sólyom városi urakkal, a kik hivatalból jelennek meg és oly szorgalmasan viselkednek, mintha tisztán csak magánügyeiket látnák el. Ekkor Mátics Lyubica szokta nekik töltögetni az italt. Töltögeti már jó egy pár esztendeje és töltögetni fogja még sokáig, — valószínűleg addig, míg barna kis feje el nem sárgul egészen, míg fekete szemét a ráncok körül nem fogják egészen. Hogy miért, épp azt akarom most elbeszélni.

*

Egyszer tíz esztendő előtt nagy kolera volt a végeken. A Tisza vize, a melyre igen nehéz vissza-

gondolni a nélkül, hogy az ember könyezzen, Máramarosból bacillusokat szállított és sárga volt, mint máskor csak áradás idején szokott lenni. A füzek alatt még a halászok se mertek összeverődni, elhagyatott volt a komp és az Arany Súlyom udvarán, a mely szelíden hajlik le a Tisza-partra, haldoklott egy öreg mosóné.

Meg is halt természetesen és maradt utána egy tizennégy esztendő kis leány, rácvászonba öltözve. Fekete, nagy szeme volt neki, a nyakában pedig egy aranypénze volt. És igaz bizony, volt egy pár piros papucskája is, hogy el ne felejtsem; más egyebe semmise volt. Ekkor az Arany Súlyom korcsmárosnéja azt mondta az urának:

— Nézd, a Lyubicát magunkhoz vehetnénk, később segíthetne a korcsmában!

Az öreg bólintott a fejével és egy negyedóra mulva szólt is:

— Mindjárt segíthet a korcsmában.

És Lyubica már harmadnapra bent üldögélt a különszobában, a hol fehérre volt terítve, vén pohárszékek alatt. A falakon gyönyörű képek pompáztak, úgy mint Lázár cár, a vadász temetése és harmadik Napoleon Szedánnál. Este, mikor teli volt a szoba urakkal, a kik ittak és dalolgattak, a kis Lyubica gondolta magában:

— Jaj, csak a diáknak volna szabad itt lenni!

A diákot, a kinek nem volt szabad ott lenni, Badnyák Sándornak hívták; igen torzonborz fiú volt, a kiről senkise mondta volna, hogy valaha szolgabíró lesz belőle. Külseje ugyanis merev ellentétben volt minden modern közigazgatással és egyéniségének némi szilárd alapot csak a csizmája kölcsönzött, a mely teljesen az esős évszakra való tekintettel készült. Valahol Zsárkovácon, falun született a fiú és ott mulott el zsenge gyermekkorra; a nyolcvanas évek elején, midőn a Ferenc-csatornából kimásztak a rákok ezrei és elhullottak a par-ton, Badnyák Sándort lehozta az édesanyja a bács-szent-andrási gimnáziumba, a mely valaha a török basa rezidenciája volt és így tornaterem helyett még ma is csak egy kis mecsettel rendelkezik. Sándorka szerény parasztfiú volt ekkor és az Arany Sólyoméknál, a kikhez ellátásra került, nem sok vizet zavart. Magyarul is csak fokozatosan tanult meg és első osztályos korában például még nem volt tisztában a birtokviszonyokkal. Ekkor a legjobb barátjának az édesatyját még állandóan „tiéd zapád“-nak nevezte; később teljes jártasságot szerzett magának az állam nyelvében és hetedosztályos korában már annyira ment a hazafisága, hogy Mátics Lyubicának is magyarul súgta a fülébe:

— Szeretlek, kis angyalom.

Ez Péter Pál táján történt, a mikor már

hosszu a szürkelet és a diákok vakációzni készülnek. Badnyák Sándor kocsija is kirobogott az Arany Sólyom kapuján és a kis pincérnő magányosan maradt. Lement azután a Tisza partjára, a hová áthallatszott a bánsági aratók nyujtott, szomorú nótája, lement és nézett dél felé, a hol az országút kikanyarodik a partra. A kocsi nemsokára arra kocogott és Badnyák Sándor vissza is nézett csakugyan.

— No, ha visszanézett, akkor vissza is jön, gondolta a kis lány.

Ősszel visszajött Badnyák Sándor és aztán együtt voltak a télen. Alkonyatkor, a mikor üres volt az ivó, az öreg kocsmárosék meg elszundikáltak, a hosszú diák beszélt szerelmes dolgokat a lánynak:

— Azt hiszed, hogy esztendőre nem leszel már a feleségem? De bizony az leszel, édes. És adótisztnének fognak hívni, meg tekintetes asszonynak és utcai szobában fogunk lakni, meg karonfogva járunk majd; és nem szarkalábot ültetünk majd a kertünkbe, mint az Arany Sólyoméék, hanem fehér violát, mögéje meg rozmaringot bokorba. Inkább vízzel öntözgesd azt, mint hogy most bort mérsz öreg korhelyeknek . . .

A kis lány ráhajolt a szerelmes diákra és roppant hatalmasnak, erősnek gondolta a fiút, azért

bizonyosan, mert őt tekintetes asszonynak fogják nevezni.

Hát aztán a fehér violából meg a rozmaring-bokorból még se lett semmi. Még pedig azért nem, mert még ugyanazon a télen meghalt Paidonomosz Hilárion úr, az egyetlen bácsszentandrási görög, a ki nagyon gazdag kereskedő volt és ezért általánosan csak rác-zsidónak neveztették. Az öreg úr az óhitű egyháznak testálta vagyonát és többek közt egy ötszáz forintos stipendiumot is alapított végrendeletében, a melyet ősi szokás szerint „netalán“ bekövetkezendő halála esetére alkotott. Miután pedig eltemették őt, dacára annak, hogy halála esetét nem merte bizonyosra venni a szegény, az óhitű esperes egyszer csak megszólítja Badnyák Sándort az utcán:

— No te haszontalan diák, van ám szerencséd annyi, hogy meg sem érdemled, mert hajnalban sohase láttak a jutrényán. Hát ülsz-e még sokáig a Mátics Lyubica kötényén?

A diák szépen, levett kalappal válaszolta:

— Csakis addig, míg el nem veszem az őszre.

— Bizony nem veszed el, kakukszáju, az őszre. Neked adjuk a Hilárion úr stipendiumát azzal Pestre mehetsz jogásznak. Szolgabíró is lehet belőled, kamasz, meg járásbíró is. Vedd el azután, ha kedved tartja . . .

A diáknak nagyot csillogott a szeme. Hogy ő nem csak adótiszt lehet, hanem főszolgabíró is, a kinek a gomblyukában olyan gyönyörűen ragyog a Ferenc József-rend miniatűr-lánca; vagy pláne járásbíró is, komoly feketekabátos úr, akinek még a hatalmas takarékpénztári igazgató, Bajsay ügyvéd úr is előre köszön. Mindezekért a dolgokért érdemes elhalasztani a házasságot, gondolta és másodszor is elbúcsuzott Lyubicától. Nyáron történt ez megint, most azonban nagyobb időre. És ismét hosszú volt a szürkület és ismét énekeltek a bán-sági aratók, mikor Sándor elbúcsuzott a kedvesétől.

— Kis lányom, mondta neki, — már feljön a hold, hagyd itt a füzeket és menj haza. És várj reám hűségesen, mert eljövök érted bizonyosan. Akáclevél nem hullik annyi, Tisza vize nem kanyarodik annyit, mint ahányszor én gondolok majd reád. És kérdem majd, ha visszajövök, hogy eltettél-e minden száraz virágszirmot, a mi tölem maradt reád és kérdem majd, hogy gondoltál-e a csókjaimra, ha fáztál néha? Most elmegyek és irok majd neked sokszor; bötükre lehelem a szívem melegét, hogy emlékezzél reám, kis piszém, kis galambom . . .

Elment pedig a diák és irogatott is néha bötüket, a melyekre melegség nem volt rálehelve. Oda volt négy esztendeig jogásznak és visszajött

gavallérnak. Lyubica várt reá a hosszú nyaku üvegek közt és nem volt az Arany Súlyomnak vendége, a ki csak egyszer is megsimogathatta volna olajsínü kis arcát a lánynak. Mikor aztán vissza jött a diák, megszakállasodva kissé, megurasodva nagyon, mikor már a járás tiszteletbeli szolgabírájának nevezteték, egyszer egy üres téli délutánon beállított a korcsmába:

— Látod, Lyubica, mondta neki, — muszáj elvennem Vratits Darinkát, a vásáros lányát. Tudhatod, hogy jobban szeretnélek téged, de mit csináljak, mikor teli lettem adóssággal, odafönn Pesten. Kell fizetnem vagy kétezer forintot és honnan fizetek, ha te léssz a feleségem. Nyomorúság volna az életünk, csókolj meg hát utoljára, Lyubica . . .

A lány megcsókolta Badnyák Sándort utoljára és mikor elkopogott a szolgabíró úr lépése, nézett még sokáig ki az udvarra. A félszerben ölelkezett a béres a feleségével, két galamb összebútt a padlásablakon. Hullott a hó odakünn és nagyon hideg is volt, de azért a lány előtt mégse volt egészen világos, hogy miért ne volna szabad szeretnünk, ha az adósságaink nincsenek kifizetve. Lám, gondolta, a béresék meg a galambék még fűteni se tudnak és ölelkeznek azért mégis. Mi köze is az adósságnak a szerelemhez?! . . .

Aznap este sokan voltak az Arany Súlyom külön szobájában és Lubochniczky úr, az adóellenőr, a ki Liptóvármegyéből került a Bácskába, heves vitát provokált a megjegyzéseivel:

— Liszt-kukacok vagytok és fogalmatok sincs a hízlalt marhahusokról, mondta.

Petymesz főjegyző úr, az anyakönyvvezető, végét vetette a kellemetlen vitatkozásnak.

— Igaz bizony, urak, holnap adom össze a tiszteletbeli szolgabíró, meg Vratits Darinkát.

Az adóellenőr, a ki sokáig ostromolta a kis pincérnőt szerelmével és eközben mindig eredménytelenül hivatkozott arra a tagadhatatlan körülményre, hogy a lipitói dsentri sokkal több kamarást szolgáltat a monarkiának, mint az összes déli vármegyék együttvéve; a vérbeli adóellenőr gúnyosan mondta akkor Lyubicának:

— No, kisasszony, hát látja, hogy mégis csak faképnél hagyta magát az a paraszt!

Mátics Lyubica elpirult egy pillanatra, majd meg szép csendesen mondta:

— Nem hagyott faképnél, kérem, hanem csak nem lehattünk egymáséi; nagyon sok adóssága van a szegénynek, mit csinálnánk mi ketten. Nem lehet ám adóssággal kezdeni a házasságot . . .

A leány megállta sírás nélkül ezt a hamis filozófiát; azután meg visszaült helyére a sarokba

és köténye alá dugván a kezét, összegörnyedt erősen, mintha őrizne valami nagy titkot. Nézett is még egy párszor végig a társaságon, vizsgáló, könyes szemmel. Az urak pedig elhallgattak, még a vérbeli adóellenőr is hallgatott és ellent senkise mondott a leánynak. És a leány az ő tiszta, ostoba kis szívében gondolta ekkor:

— Lám, hála Istennek, elhiszi mindenki, a mit én mondok. És tudni senkise fogja, mert megmarad az én titkomnak, hogy mekkora nagy gazember is az a Badnyák Sándor . . .

A rác toronyban kilencet harangoztak és haza készült mindenki; Mátics Lyubica még egyszer töltött nekik karlovici ürmöst és illoki sillert. Szerémi vegyest, a melyet a negyedik kovili arkimandrita, Timóteus oly nagyon kitüntetett a halálos ágyán.

Az instruktor.

I.

Csősz Pál igen kedvelte a tavaszt. A város végén lakott az édesanyjával és áprilisban kiváló előszeretettel szedte az ibolyát; különösen a temető köveit szokta sokszor ebéd után átkutatni és verőfényes délutánokon mindig fájt neki, hogy ime már háromfertály kettőre van, tehát iskolába kell mennie. Ilyenkor mindig szomorú szívvel vett búcsút a családi sírboltoktól és a temető rácsos kapujától, a melynek homlokzatán feltűnő betűkkel volt hirdelve a boldog föltámadás.

Csősz Pál különben is finom lelkületű gyermek volt. Tizenennyolc esztendősen még nem ismerte a matrác népszerű intézményét és mint nyolcadik osztályos tanduló igen meg volt elégedve a szalmazsákjával. Özvegy édesanyjának ebben az irányban sohasem tett szemrehányást, csak néha panaszkodott neki:

— Mama, az ágyamban kevés a szalma, a derekamat vágja a deszka. Valóságos gödörben alszom.

Özvegy Csőszné távol volt attól, hogy kényeztesse a fiát.

— Majd még szalmára is pazarolom a pénzemet, — mondta. Ne hánykolódjál, te telegráfrúd.

Csősz Pál ilyen alkalommal nyugodtan belátta,¹ hogy nem az ágyszalma a szokatlanul kevés, hanem ő maga a szokatlanul hosszú és sovány. Csősz Pál tehát tovább aludt a gödörben.

A fiatal ember mindig örült a hónap első napjának, mert ekkor a mamája nyájas és gyöngéd mama szokott lenni. Ekkor ugyanis Palika három latinóráért összesen tizennyolc forintot hozott haza az édesanyjának. Csősz Pálnak természetesen csak addig volt tulajdoni igénye e leckepénzekhez, míg az anyjának át nem adta az egészet; a tényleges átadás pillanatától kezdve azonban megszűnt minden szorosabb összeköttetés Csősz Pál és a leckepénzek között. Csősz Pál szinte világosnak találta azt, hogy egy nyolcadosztályos diáknak minden keresménye jog és igazság szerint az édesanyját illeti. Csősz Pál tehát nem zúgolódott.

Pedig alapjában véve nem nagyon rokon-szenvezett a leckeadással. Kivált kora ősszel és késő tavasszal, a midőn négy órákor még igen szépen sütött a nap és a gimnázium udvarában

szelíden integettek a vadgesztenyefák, a kedves kollégák pedig a kálvária-térre igyekeztek hosszú métát játszani — Csősz Pál gyakran szeretett volna velük menni. De nem mehetett, mert épp ebben az időben volt a latin nyelvtudomány terjesztésére kötelezve. Mily boldogok is voltak a többiek! Polszky, az állami főmérnök fia, az osztály bébéje, a kinek egyetlen szenvedélye az volt, hogy állandóan hat tollkést hordott a zsebében, a melyeket előadás közben vígan csörgetett: rohant haza, labdázás előtt uzsonnálni. Völgyi, a gazdag luteránus papnak nagyon elegáns, de kevésbé intelligens fia, a polgármesterekre gondolt, a hol ő igen csinos fiatal lányokat szokott vacsora után mulattatni. Gauer, az első eminens, a ki az első eminensnek rideg társadalmában is méltán kitűnt volna ridegségével, komolyan lépegetett a csapat élén. Értelmes fiú volt, tehát egészségi szempontból labdázott; a tavasznak, a napsugárnak különben nem örült. Egy első eminensnek semmi köze sincs a napsugárhoz.

A szegény Csősz Pál egymagában ballagott munkára. Apró diákszobák homályos ablakából nézte azután a gyerekek fején keresztül, hogy mint áldozik le a plébániatemplom mögött a nap. Sötét este volt mindig, mire hazaért.

— Az özvegy járásbíróné ideküldött, hogy holnaptól kezdve tanítsd a fiát. Nyolc forintot fizet.

Ezzel fogadta a házsártos özvegyasszony egyszer a fiát.

— Nem mehetek, mamám. Elég nekem ez a három óra is egyfolytában; aztán úgyis mi hasznom van a nyolc forintból. Azt is elvennéd tőlem, — tört ki végtére Csősz Pálból a keserűség.

— No jól van, Palikám, — mondta az özvegy. Hát ígérem neked, hogy ez a nyolc forint egészen a tied lesz, vehetsz magadnak belőle, a mire kedved van. Csak eredj el Tétényinéhez.

Csősz Pál természetesen elment Tétényinéhez és azontúl igen buzgón tanította a kis Tétényi Gyuluskát is, a kinek igen sok nehézséget okozott a latinejtegetés. A szegény fiúcska ugyanis tulajdonképpen hülyének született és csak tévedésből lett gimnázista. Mégis Csősz Pál szívesen bajlódott vele; esti nyolc órakor pedig hazatérőben, mindig megállt a Kohn testvérek fényesen kivilágított könyvesboltja előtt, a hol a legpompásabb piramisok alakjában volt fölhalmozva a hazai és külföldi irodalom minden kiváló terméke.

— Igen, ezeket fogom megvenni a nyolc forintból; — gondolta magában Csősz Pál; — Göthét meg ezt a vászonkötésű műtörténelmet. A mi megmarad, azon vörös nyakravalót veszek.

Április elsején nagyon csúnya, esős idő volt és Pál úr szokatlan mértékben köhögött. Mikor

pedig hazaérkezett, a mamája, mint az előrelátható volt, ismét elvette tőle a nyolc forintot.

Csősz Pál ekkor egy kissé sajnálta Göthét, meg a vászonkötésű műtörténelmet és a vörös nyakravalót, de azért Tétényi Gyuluskát szívesen tanította azontúl is.

II.

Mert ekkor már szívesen járt Tétényiekhez az instruktor. A Gyuluska tanulószobája ott volt Tétényiné kék szalónja mellett és a mama, egy igen szép és igen ostoba asszony, gyakran kijárt, meghallgatni az előadást; valahányszor vége volt Sümegi Endre alügyész úr szokásos délutáni vizitjeinek, a szőke özvegyasszony mindig átment a diákokhoz.

— Ugy-e jó fiú az én gyémántom? kérdezte az instruktortól és összecsókolta a jámbor kis gyereket. Ott hajolt le a fiához Csősz Pál széke mellett és az instruktor látta az asszony pihés fehér nyakát, érezte világosbarna nyári blúzának illatát, csodálta aranyszőke frizurájának ragyogását és néha egy szárazat nyelt mindehhez. Egyszer pedig fájó örömmel konstataulta, hogy belészeretett Tétényinébe.

Ez a szerelem kétségkívül indokolva is volt,

Tétényiné ugyanis rendesen kezét nyújtott a tanító úrnak és minden kézcsókot örömet fogadott. Pláne, mikor a tanulóasztalhoz ült, nem is húzódott vissza, ha Csősz Pál könyöke a keble csipkéit érte; sőt mosolygott is állandóan. Az ostoba asszonyok kifejeztelen szeretetreméltóságával. Csősz Pál ezt a mosolygást biztatásnak vette.

— Öt év múlva már helyettes tanára leszek a modern nyelveknek. Tétényiné akkor harmincöt esztendőös lesz, tehát még igen szép asszony, akkor el fogom venni feleségül.

Csősz Pál így gondolkozott és köhécselt hozzá buzgón.

Az instruktor szerelmének ebben a stádiumában történt, hogy a főgimnáziumban véres kardot hordoztak körül, vagyis az új tankerületi főigazgató látogatását avizálták az ifjúságnak. Május elején meg is érkezett ő Nagysága, egy nagyon kitűnő bencés és miután meggyőződött arról, hogy minden tanulónak van itatóspapír az irkájában és vatta a tintatartójában, ő Nagysága igen kedvező véleményt formált magának az iskola pedagógiai értékéről.

— Csak a nyolcadik osztályt szeretném a matematikából és a természettanból alaposan megvizsgálni, hogy az érettségénél ismerjem a fiúkat. Félek, hogy a definíciókkal és a képletekkel nin-

csenek tisztában. Tessék tanár úr szombaton délutánra berendelni az osztályt.

Szombaton délután tudvalevőleg nem szokott előadás lenni az állami iskolákban. A szűk iskola utcában ilyenkor kihalt volt az élet és Tétényiné Sümegi alügyésszel egész nyugodtan sétálgathattott a néptelen közben. A sárga kövekből épült, vakolatlan falu gimnázium épp Sümegi alügyész úr lakásával volt szemben. A sétálók tudták, hogy ma délután diákok nem néznek ki az ablakon.

Odafönn pedig Csősz Pált szólította ki a fődirektor. Csősz Pál a táblához állt, az ablak mellé és ez alkalommal kissé elsápadt. Az asszonyt látta meg odalent, éppen a mikor Sümeginek kezére ütött és lesütötte a szemét.

— Mi a hang? — kérdezte a főigazgató.

Csősz Pál hangot nem tudott kiszorítani a torkán.

— A légtömecsek rezgése, kedves barátom ugyebár? mondta a tudós, férfiú. A definíciókkal kell elősorban tisztába jönnünk, ha fizikát tanulunk. Különben térjünk át a mennyiségtanra. Mondja meg a kör területének a képletét.

— A kör területének képlete — válaszolta Csősz Pál: $R \dots$

Csősz Pál a nagy R -nél megakadt és abban a pillanatban egy óriás nagy R -ré változott a

szeme előtt az egész világ, a mely forgott és kerepelt rémesen.

Tétényiné Sümegivel akkor fordult be a garzon-lakásba. Egy másodpercig jobbra-balra tekintgetett a kapu alól, azután hirtelen besurrant. Csősz Pál még mindig a nagy *R*-rel bajlódott, azután elvörösödött, egy nagyot köhögött és elkezdte hányni a vért.

— Sót neki, kiáltotta a fődirektor. Pedellus, igazgató úr, sőt hamar . . .

Csősz Pált a padra fektették, sóval etették, hideg vízzel borogatták. Azután fiakkeren vitték haza az édesanyjához. Csősz Pál ekkor ült először fiakkeren.

III.

Azután többé sohasem ült. Azután csak feküdt már. Az édesanyja ellágyult az óriás veszélyre és mikor halálos betegen feküdt a kenyérkereső fia, akkor gyöngéd kezdett hozzá lenni. Farkas doktor, a szegények orvosa, nem sokat remélt ettől a gyöngédségtől.

— A tüdővész tört ki rajta, édes asszony-ság, úgy látszik már régen húzza, — mondta a doktor.

Csősz Pál nem sokáig húzta. Mikor a barátjai május végén letették az érettségi vizsgát és

ráérték látogatóba jönni hozzá, akkor már igen gyakran volt deliriumban.

— Agytuberkulózis, mondta a doktor.

Ilyen deliriumos órákban a szegény beteg nem igen értette, a mit a fiúk beszéltek. Valami értelmetlen dolgot szokott volt motyogni, azután rendesen kábultságba esett.

Tétényiné nem tett érettségi vizsgát, de azért ő is csak akkor jött látogatóba a fiával egy este, mikor már Csősz Pál a végét járta. Az udvari szobácska ajtaja nyitva volt, elkésett orgonavirág illata szállt a beteghez. A utolsó napsugárral együtt vetődött Tétényiné a szobába. Az özvegyasszony világos nyári ruhában volt és könnyezett, mikor a szegényes ágyhoz lépett.

— Nincsen az eszénél már reggel óta, sírta Csőszné.

Csősz Pál hánykolódott a szalmazsákján, azután fölnyitotta nagy dióbarna szemét és ránézett meredten Tétényinére.

— Milyen sovány a halántéka a szegény tanítónak — szólt a szép asszony és rátette kezét a beteg homlokára.

— R négyzet π — mondta a szegény Csősz Pál és meghalt.

Az ambíció.

Az öreg Klement egy klerikális családfő volt, de ezt a jelzőt inkább csak az iparban érdemelte ki, semmint a politikában. Az öreg Klement ugyanis szabó volt és a bodroghi egyházmegye alsóbb klérusa részére készített reverendákat. Változatos ruhadarabokat, a melyek néha nemes, galléros, szárnyukkal röpködő formákat öltöttek és ekkor cimádáknak neveztettek, máskor pedig egyszerűbb síma alakban készültek, a rendes szükségletnek megfelelően. Vagyis úgy, hogy derékban bővíthetők legyenek, ha hízni talál a klérus. Az öreg Klement e szakszerű egyházi foglalkozás következtében lassankint alkalmatlanná vált a modern francia divat terjesztésére. És bár néha napján polgári ruhadarabok készítésére is vállalkozott, és bár ilyenkor nagy optimizmus szólt is belőle:

— Ezen pantalló, biztosíthatom uraságodat, igen kedves pantallója lesz uraságodnak . . . azért

az igen kedves pantallókon is meglátszott a reverendák komolyabb stíljé. Vagy olyan bőven készültek, mint a papi tallár, vagy olyan szűken, mint a talár ujja; néha talán tévedésből gallér is került rájuk, mint a címádákra. Így aztán végül is csak papi szabó maradt az öreg Klement, későbbi éveiben, midőn szürkülő Kossuth-szakállá már egészen megfehéredett, midőn két dolgos leánya az udvari műhelyszobában egészen beléöregedett a sok stólahímezésbe, oltárterítőhorgolásba és egyéb ájtatos munkálatokba.

Leányai, a szőke Gizella és a barna Paula, azonban nemcsak öregek voltak és nemcsak a munkában valának ájtatosak. A két szegény leány igen szorgalmasan járt a templomba és lassankint átment az egész városkának köztudatába az a balvélemény, hogy a két Klement leány tulajdonképpen a hierarkiához tartozik. Azt hiszem, hogy ha valaki egyszer mesének kigondolta volna azt, hogy a Klement Paulát kinevezték éneklő kanonoknak, hát akkor az említett köztudatba ez a balvélemény is átment volna. E szokatlan körülmény azonban sohasem merült föl és a két vén leánynak a szeme körül nyugodtan szántódtak alá a ráncok. Az éneklőkanonokságot ők is meg az apjuk is egészen más valakinek szánta. A fiútestvérnek, a Tóninak, ez üde, nagyfülü gyermeknek, a ki gimnázista volt

és a klasszikai nevelésnek örök szégyenére sohase tanult meg tisztességesen deklinálni.

— Pedig, szokta volt mondani az öreg Klement, hogy pappá legyen, ez egyetlen ambíciómát képezi . . .

A dolog, a mely az öreg Klementnek ambícióját „képezte“, kissé nehezen ment természetesen. Mert Tóni igen szorgalmasan járt ugyan ministrálni, sőt otthon, a sublódon hivatásának ösztönétől hajtva gyakran énekes miséket is szokott rögtönözni, de mindez kevés kvalifikáció volt, a mikor a püspöki szemináriumban fölvételi vizsgálatra kellett jelentkezni. És Klement Antalt két egymásután következő esztendőben vissza is vetették ezen a vizsgálaton; végre is aztán, a mikor már a hatodik osztályt végezte, franciskánus barátoknál jelentkezett a derék fiú. Ott föl is vették csakugyan. Ez az érdekes szerzetrend ugyanis nem valami nagy makacssággal keresi a kiválóbb talentumokat, sőt Fráter György és Martinovics Ignác óta szinte fél attól a balvégzettől, hogy minden nagytehetségű franciskánushak erőszakos halállal kell kimulni. Klement Tóni tehát egészen nyugodtan beállhatott.

Nagy, hórihorgas szőke fiú volt, a mikor elment Bécsbe noviciusnak. Vagy két esztendeig volt oda és ezalatt mindig csak róla beszéltek otthon. Két esztendő után, a mikor már Mária-Radnán

hallgatott filozófiát a Tóni, egyszer csak hazáért, hogy megjön négy heti szabadságra. Klementék éppen künn voltak a kertjükben, a leányok öntözték a sarkantyus-virágokat meg a ricinus-bokrot, a mely szemlátomást nagyobb volt minden este. Az öreg szabó elolvasta a levelet, tokba tette a pápaszemét és rámutatott a ricinus-bokorra:

— Így fog megnőni a Tóni is; előbb csak novicius volt, most már filozófiát hallgat Mária-Radnán. Mire nem viszi még az a tacsó!

A Giza kíváncsi volt:

— Mi az a filozófia, a mit Mária-Radnán tanulnak a barátok?

— Nem tudom én, édes leányom, sóhajtott az öreg, — de nehéz lehet, — nagyon nehéz lehet a szegény tisztelendő uraknak . . .

— Ha megjön a Tóni, ugy-e édesapám, — mondta a másik leány, — segíthet majd a plébános úrnak is. Egy káplánnal úgyis kevesebb van, a Tóni majd asszisztál neki misénél, meg talán már keresztelhet is . . .

Az öreg büszkén rázta a fejét:

— Az mind semmi se, azt mind csak kevesen látják . . . De temetni is fog a Tóni. Az már aztán lesz valami. Végig megy majd az utcán, birétummal, ezüsthímzésű fekete köpönyeggel; látni

fogja mindenki, a főszolgabíró is, a járásbíró is, az urak is mind, az én fiamat . . .

Az öreg biccentett a fejével és megleégedetten dörzsölte a kezét. A két vén lány boldogan mosolygott egymásra:

— Temetni fog a Tóni.

Azután mind a ketten átölelték az édesapjukat. Feljött a holdvilág is és beezüstözte az illatos kis udvarkertet, a kapu korhadó vén deszkáit, a ricinus-bokrot, a kéményt. Az öreg Klement derékon fogta a két lányát és úgy indultak mind a hárman föl a tornácra vacsorálni. A lányok apró, táncoló léptekkel haladtak és valami polka dallamára züm-mögni kezdtek:

— Te-metni fog a Tóni, te-he-metni-hi fog...

Az öreg mosolygott hozzá:

— Temetni fog, bizony temetni. Ez is hozzá tartozik az én ambiciómhoz . . .

*

A Tóni hazajött csakugyan és még mindig hórihorgas volt és szöke. A posztókámzsát különben bizonyos kacérsággal hordozta ő, de midőn régi ismerőseivel találkozott, mégis alaposan kompromittálta a mária-radnai filozófiát. Kisült ekkor erről a disciplináról, hogy tudományszomjat ő sem tud önteni az ifjúba, a ki gyermekkorában nem volt ké-

pes megtanulni a deklinációt. A Klement-család ezt természetesen nem vette észre; ők örültek nagyon a Tóninak és örömüket mindössze csak egy kicsiny aggodalom zavarta meg.

A fiatal barát már három hetet eltöltött a szabadságából és még mindig nem tudott temetni! A városkában pokoli orgiákat ült az egészség és az öreg Klement hijába kérdezősködött az egyházfitól:

— Sekrestyés úr, nem adták föl ma valakinek az utolsó kenetet?! . . . A válasz mindig le-sújtó volt. Végre a negyedik héten hirtelen meghalt a Klementék szomszédságában egy jótékony öreg asszonyság, a ki sokszor segített a lányokon. Mikor Klement egyszer hónapokig beteg volt, akkor a lányoknak munkát is szerzett a szomszédasszony, sőt a konyhájukat is gyakran támogatta. És aznap este Klement meg a két vén lány csillogó szemekkel nézett össze, a műhely homályában azt suttogván egymásnak:

— Holnap hát csakugyan temetni fog a Tóni . . .

A temetést verőfényes nyári délutánon végezte a barát. A hosszú utcának egész népe ott volt a jótékony asszonyság udvarán és mikor a Tóni beléfogott a Circumdederunt rémes szövegének rémes dallamába, akkor mindenek könyeztek,

csak a Klementék nem könyeztek. Ők csak a Tónit látták, az udvaron is, a teli utcasoron is és künn a temetőben is, a hol sajnos nemsokára vége szakadt a Tóni dicsőségének, le kellett vetnie az ezüsthímezű pluviálét és az öreg Klement rövid dicsőségére ime ismét szürke órák következtek.

— De azért csak szép volt a temetés, mondta a lányainak.

A barát aznap este nem jött haza. Temetés után találkozott régi iskolatársakkal, sőtisztekkel meg vármegyei irnokokkal és elment velük a Benes úr korcsmájába. A Benes úrnak volt egy izmos barna lánya, a ki csodálatos kezűletlenséggel szokott hárfázni a vendégeknek. Hárfája egy teljesen blazirt hangszer volt, a mely a magyar népdalokat lassu tűzön szokta volt elégetni. A korcsma különszobájában búsan zümmögtek a máglyahalálra ítélt népdalok és a bicegő, de nyalka lajstromozó kocintott a Tónival:

— Bolond vagy, ha kolduló barátnak maradsz. Jer a vármegyéhez, úr lehetsz és megházasodhatol . . .

Egy fiatal sőtiszt ellentmondott neki:

— Csak a sójövedéket válaszsza, Tónikám. Mázsatiszt hamarosan lehet belőled, később még sóellenőr, sőt sőtárnok is. Sőtárnok, érted? A sőtárnok bizony több a gvárdiánál.

A sótiszt nagyot ivott a poharából, külön bizonyítékául annak, hogy a sótárnok több a gvár-diánál. A hárfás Benes lány töltött az uraknak, rámosolygott a Tónira és ekkor vette kezdetét az a rejtelmes és mindeddig megfejthetetlen processzus, midőn egy ferenci barátnak megtetszik valamely hárfásleány.

A fráter remegő szóval kérdezte a sótisztól:

— Aztán mivel kezdeném vajjon?!

— Dijnoksággal, harminc forinttal és hét vámfont sóátalánnyal . . .

— Harminc forint, két vámfont sóátalány . . . dűnnyögte az ittas barát, mikor késő este hazaindult . . . Erre meg szokott az ember házasodni . . . Sóellenőr, mázsatárnok, sótárnok . . . nem bolondság . . . És szépen szólt a hárfa nagyon . . . Éljen a sójövedék . . .

Ezt már az ablakuk alatt rikkantotta. Klementék ijedten zárták föl a kiskaput. A barát bebotorkált és leoldotta a derekáról fehér kötélcingulusát; azzal vert végig a tornác falán, a kertből behajló georgina-lombokon, az öreg Klement ambicióján, mindenben:

— Sótárnok leszek, édesapám . . .

*

Mikor két hónap múlva a Tóni dijnok úrlakodalmát ülték oda át a Benesék korcsmájában

és még az ájtatos leányok is ott voltak és az őszi éjszakában elhozta a szél a muzsikaszót, Klement, a szabó ült az utcai szoba nyitott ablakában. A fiáról gondolkozott, a kire nagyon haragudott, meg az egész mulató társaságról, meg az egész ambicióról.

— Mire való az emberben az ambíció?! mondta magában. — Az lyukad ki az egész ambicióból, hogy az ember mulat, a mikor mások temetnek és temet, a mikor mások mulatoznak . . . Az ördög hordja el az egész ambíciót . . .

A muzsika tovább dűnnyögött a szélben, az öreg szabó lehajtotta a fejét és sírt keservesen.

Az alügyész.

A régi időkből két emlékeztető maradt a vármegyeházán, egyformán bonyodalmatlan sorsu mind a kettő. Szobáról-szobára hurcolták az egyiket, míg végre az utolsóelőtti állomásról, a várnagy szobájából a padláson helyezték el őt örök nyugalomra. Egy vén nyeregszék volt ez az egyik emlékeztető, öreg hivatalnokok számára való, akiknek árt az ülő életmód; srófon járt e tisztas nyeregszéknek a felső része és így a pulpitusok előtt kellő helyzetbe volt csavarható. Némelyek, a magas termetűek, balra csavarintották, hogy sülyedjen a kárpitozott rész, mások, az alacsony növésűek, jobbra fordították, hogy magasabban álljon. A vén butordarab mindez alkalommal csak önmagának nyikorgott, máskülönben mindig pontosan alkalmazkodott a szigorú felsőbbiségekhez, akik rajta lovagoltak. Ugyanúgy, ugyanolyan higgadt filozófiával, csak egy kevés önmagának való nyikorgással tette ezt, mint a másik emlékeztető, Szántovay Pál úr, az örökös

alügyész is, negyven éven át. Most már lekerült a napirendről mind a két régi butordarab, A nyereg-szék, amely végigvándorolta az alispán kancelláriáját, a közigazgatási iktatót, később a királyi törvénytársaság telekkönyvi irattárát és a várnagy szobáját, végre a padlásra került, a hajdúörtség kiselejtezett puskái közé. Ott a szabadság virul és oda csak a holdvilág téved be éjjelente. Az alügyészt is eltemették, de kétséges, hogy vajjon ő is belé tudja-e magát élni a szabadságba, mint a vén nyereg-szék. Ez alighanem nehéz lesz Szántovay Pálnak és némi zavarban volt ő bizonyosan, midőn a másvilágon először kellett neki tenni ügyészi indítványt, a nélkül, hogy ez iránt felsőbb helyről utasítást nyert volna.

Idelenn ugyanis nem igen bántották lelki nyugodalmát az ügyészi indítványok. Mindig szubalternus volt és mindig pontosan teljesítette a szigorú felsőbbség utasításait Szántovay Pál. Így mindig nyugodtabban hajthatta fejét is a lelkiismeretes kötelességteljesítés párnájára, mert tudta, hogy az ágyat mások vetették helyette. Nincs könnyebb helyzet annál, mintha munka után csak az édes nyugalom marad nekünk, ellenben mást terhel a felelősség. Azért nem is volt Szántovay Pál sohasem ideges, noha fekete selyem nyakravalóját még mindig oly sokszoros és oly feszes rétegekben

csavarta nyaka köré, mint húszesztendős korában, amidőn a legszorosabb nyakravaló sem okozhatott neki vértolulást. Midőn ezzel a feszes nyakravalóval végigment az utcán, az ember szinte azt hitte, hogy az öreg úr csontos, szikár fejét még hivatalán kívül is kalodában tartja a szigorú felsőbbség. Pedig valóban nem úgy volt a dolog. Szántovay Pál úrra még az apjától egy kis ház maradt a Vasut-utcában és a zöld zsaluk mögött a két utcai szoba világossárgára fényezett régi butorai között az alügyész teljesen független napokat és esztendőket élt. Huga, egy igen öreg kisasszony kizárólag csak a háztartás számtalan tyúkjainak parancsolt, míg ellenben az alügyész úr személyes függetlenségét sohasem merte korlátozni. Így aztán csodálatos harmónia keletkezett a testvérek között és némely szegény özvegyasszonyok, akiknek idősebb hajadon leányuk is volt, gyakran példaképp állították az öreg Szántovayt diákfiaik elé:

— Látjátok, a Szántovay Pál a testvére kedvéért nem házasodott sohasem, úgy kell cselekedni, akinek ellátatlan hajadon testvére van!

Persze a városi köztudatból rég eltűntek már a negyvenesztendős emlékek és így könnyű volt érdemül tudni be Szántovay Pálnak azt, ami valószínűleg csak kénytelenségből történt. Nem lehetetlen ugyanis, sőt némelyek azt mondták, való

igaz, hogy az alügyész úrnak is megvolt hajdan a maga regénye, de valószínűleg azért maradt abba az egész dolog, mert ő ebben a kizárólag szubjektív ügyben is, felsőbb utasítás szerint kívánt volna eljárni. Szülei pedig akkor már nem éltek és a hivatali szolgálati viszony az ilyen dolgokra nem ír elő normatívumokat. Így aztán Szántovay Pál úr oly sokáig késett az ügyészi indítvánnyal, hogy végre is valaki más előzte meg a szelíd habozót. Ezt az egész ügyet egyébiránt biztosan nem lehetett kinyomozni és így Szántovay Pálnak élettörténetéből csak azok az adatok állanak rendelkezésünkre, amelyeket földerített az öreg úr szolgálati táblázata. E halhatatlan szolgálati táblázat, amelynek szomorú adatai még ma is elriasztják a vármegye ifjúságát az ügyészi pályáról.

A meglévő adatok szerint ugyanis 1845-ben választották meg az akkor huszonnégy éves Szántovay Pált tiszti alügyésznek. Történt ez a nemzeti újjáébredés korszakában, a midőn minden közgyűlésnek napirendjéhez hozzátartozott a tettlegesség. És ekkor éppen gégesorvadásban szenvedett a vármegye főügyésze, úgyannyira, hogy hangosan se tudott már beszélni. Ha tehát valamely viharos incidens alkalmával a főispán intett a főügyésznek, akkor az meghúzta Szántovay Pál atilláját és fölállt a fiatal alügyész:

— Méltóságos főispán úr, tekintetes karok és rendek, a tisztelt szónok úr ellen van szerencsém megindítani a széksértési akciót! . . .

Ah, micsoda diadalmas percei voltak ezek Szántovay Pálnak! Mert negyven éves közpályáján ezeknél a nyilatkozatoknál terjedelmesebb szónoklatot sohasem mondott, világos, hogy még vén királyi alügyész korában is a széksértések gyönyörű perceire gondolt. Akkor a tiszti ügyész fölemelkedtére elhallgattak a legmérgesebb kortesek is és a karzaton egy egész sor suhogó legyező hajolt előbbre . . . Ezek a percek sohase ismétlődtek többé. Mert a márciusi napok után Szántovay Pál valami kriminális úton erős csúzt szerzett és másfélévig járt bénán. Azalatt vége volt a háborúnak és midőn Szántovay Pál megint bevonult a vármegye-házba, akkor ő már császári királyi Staatsanwalt-Substitutnak neveztették. A közgyűlési teremből kaszárnya lett, az atilla helyett violaszínű hajtókás egyenruhát kellett föl húzni és az ügyészi hivatalban a kancellár arcképe helyett báró Bach Sándor függött a falon. Sajnos, hogy csak in effigie, szokták volt mondani a bús hazafiak. E naptól fogva Szántovay Pálra vonatkozólag a következő száraz följegyzéseket közli velünk a szolgálati tabella:

1850—61. Cs. k. államügyész-helyettes (al-ügyész).

1861—1867. Kinevezett megyei alügyész.

1867—1872. Választott megyei alügyész.

1872—1885. Királyi alügyész.

Ez adatokból kétségtelen, hogy Szántovay életében úgyszólván stabilizálva volt az alügyészség. Nem nagy élenkség valóban egy szorgalmas közhivatalnok pályafutásában, de Szántovay Pálnak hivatalos szobája a negyven esztendő alatt talán még kevesebbet változott. E boltíves, fehér szobába a modernség csak az acéltollat tudta becsempészni negyven év alatt, minden más az öreg úr körül változatlanul maradt. A fiókos asztal számos reparációk után is megtartotta eredeti formáját és a két ablak között, ha változott is az acélmetszet, amely a körülmények szerint majd az országbíró, majd az egymásután következő igazságügyminisztereket ábrázolja, a keret azért ugyanaz maradt. A kis asztalka is mindig egyformán teli volt íráscsomókkal és csak az utóbbi esztendőben kezdték az akták szűrkeségét azok a feltűnő rózsaszínű ívburkolatok takarni, amelyekbe a „rabos“ darabokat szokták csomagolni; ez a rendszabály arra való, hogy valami szegény embert véletlenül ne felejtssenek a fogházban. A könyvszekrényből végül negyven esztendőn át folyton ugyanazok a barna bőrkötésű könyvek bámultak Szántovay Pálra. Ott volt a „Fenyítői magyar törvény. Írta Szlemenics Pál,

törvénynek doktora.“ Ott volt a negyvenharmadiki javaslat és ezek a jó öreg könyvek háborítatlanul pihentek a polcon; Szántovay Pál eléggé ismerős volt a foglalatjukkal, míg ellenben az új kodexet és a sárga könyvet, azt már otthon tartogatta az öreg úr, mert ezen nehéz tudományokat bizony olvasgatni kellett szaporán. Persze a fiatal alügyészek azért mégis csúfolták maguk közt az öreget, sőt ugratták is. Valamelyik egyszer egy szemináriumi kérdést adott föl neki:

— Pali bácsi, ha a szolgálómat elküldöm a puskámmal a fegyverkovácshoz és ő útközben betér a fűszereshez, ahol az állványról ellop egy koszoru fűgét, akkor a szolgálóm vajjon miféle lopásért büntetendő?!

— Minősített lopásért, édes öcsém, mert a 337-ik paragrafus szerint büntett a lopás akkor, ha a tolvaj a tett elkövetésekor fegyvert viselt!...

Persze, hogy megdicsérték az öreget és Szántovay Pál ilyenkor büszkén húzta föl az őszi kabátját, amelyet makacs következetességgel redingónak nevezett mindig. Titokban természetesen a kiadóban legtöbbször át szokták nézni az öreg kolléga indítványait, hogy valami botrányos szállítmány valamiképp ne menjen a törvényszékhez. Történt azonban, hogy évnegyed végén nagyon felszaporodott a munka, az alügyészek kimutatáso-

kon dolgoztak, az ügyész szabadságon volt és két szökött rabot, akit megint elcsíptek, Szántovay Pál, a legidősebb alügyész hallgatott ki. És ekkor ment el a törvényszékhez az a horribilis feljelentés, amely a 447-ik szakasz alapján vizsgálatot kért a két szökevény ellen. Mert aki a rabnak szökését elősegíti, az két esztendővel büntetendő; már pedig *A* rab segített szökni *B* rabnak és viszont. Tehát bűnvádilag üldözendő mindakettő.

Ezután a hajmeresztő jogászkodás után Pali bácsit már csak egészen könnyű és igen kevés munkára használta az ügyész. Az öreg úr, aki mélyen megvetette a fiatalok Carraráját, Lisztjét és Glaserjét, működése utolsó éveiben úgyszólván kizárólag csak a súlyos testi sértések könnyű mezején munkálkodott; még aztán adminisztrálni is segített egy kevéssé az ügyésznek. Vékony, szikár háta ekkor már görbült erősen, reszkető keze összeszáradt, így érte Szántovay Pált a jubileum.

Egy bájos szeptemberi délből ablakához állt az öreg úr; sovány kis feje odasímult az üveghez, elsárgult borostyán gyanánt, amely virult is valaha. A vármegyeház bádogtetejét végigcsiszolta a nap-sugár és lenn az udvaron éledni akart a fű, amely ifjúnak érezte magát ismét. Szálló pókfonal csavarodott a kopasz platánok közé és a sok hervadt levél, amit összesöpörtek a rabok, nem mozdult a

csöndben. Az emelet körül járt csak egy kevés szellő és az is nagyon csábító lehetett, mert az öreg alügyész kinyitotta az ablakot és kihajolt a verőfénybe. S valami csudálatos tündér volt ez a meleg fényes őszi szellő; egy szempillantás alatt odavarázsolt a bágyadt öreg föbe egy negyvenesztendős emléket . . . Zsong körül a közgyűlési terem, középuitt a remekbe faragott széken ül a főispán, mentéjén pompás korallgarnitura, — fenn a karzaton csipkés, selymes aszszonyságok sutognak, de egyszerre valami nagyot mond a szónokló táblabíró és a főispán int a fejével az ifjú alügyésznek, Szántovay Pálnak. . . .

Szántovay Pál, a vén alügyész öklével egyet ütött az ablakpárkányon és azt tudta, hogy most rögtön fel kell szólalnia, harsány hangon, valakinek, akárkinek, ha senkinek se, hát le az udvarba:

— Méltóságos főispán úr, tekintetes karok és rendek!

Nem, nem szólalt meg azért mégse. Csak elmosolyogta magát szomorúan Szántovay Pál és az emléknek egy régi, régi megyei nótát dünnyögött válaszul:

Kinyilott a tulipán,
Odry lett a vicispán . . .

Azt kezdte dalolgatni a vén ember az ablakban s az öreg nóta zümmögése még kölcsön adott

az ősznek egy parányival több ifjúi meleget is e pillanatban . . .

A királyi ügyész, a modern királyi ügyész épp akkor szólt át Szántovayhoz:

— Kolléga úr, kedves kolléga úr, kegyeskedjék átfáradni hozzám, várjuk valamennyien . . .

*

Akkor tartották ugyanis a Szántovay Pál jubileumát és akkor kapott Szántovay Pál alügyész egy aranypennát emlékül. Nem volt természetesen semmi metaforikus alapja se ennek az aranypennának és az öreg úr nem is vitte haza a pennát sokáig, egészen addig, amíg végképp meg nem vált a hivatalától. Az pedig már a jubileumra következő télen történt. Ekkor, miután a legutolsó parányi ügydarabot is elintézte és asztalát tisztára takarítva, utódjának átadta Szántovay Pál, a búcsuzás napján hazavitette a törvénynek doktorát, Szlemenics Pált és a negyvenharmadiki javaslatot. Az aranypennát maga vágta zsebre és otthon, mikor leült a parádés íróasztala mellé, sokáig nem tudta, hogy hová helyezze el a becses emléket. Valami nagyon előkelő és biztos helyet szeretett volna kigondolni, mert azt érezte, hogy ez az aranytoll az ő negyven éves pályafutásának legdíszesebb bizonyítéka. Hová tegye, hová tegye, töprenkedett az öreges lámpa

világánál és körülötte a régi könyvek mint valamely elmúlt világból való, korhatag bástyák vetettek árnyat a falra.

— Megvan! — mondta végre az öreg úr és kihúzta a legalsó balsó fiókot. Abban voltak harminc-negyven esztendő emlékei elrakva, évek óta nem háborgatott emlékek. És por szállt föl a fiókból, mikor az öreg úr lehajolt s az asztal szélére tolta a lámpát. Az meg leviláglott az elrakott írásokra, tollakra, kardkötőkre, menteláncra, legalól egy hervadt írásu, rózsaszínű papircsomagra. Annak láttára pedig szinte megdermedt a vén alügyész a rémülettől:

— Jézus Mária — kiáltotta — honnan kerül ide ez a rabos akta?!...

... A kályhában ropogott a fa és bőrköntösük alól gúnyosan mosolyogtak az öregre a negyven-harmadiki javaslat meg a törvénynek doktora. Szlemenics Pál.

Kalugyerek.

Országos Széchényi Könyvtár

Arzéniusz és Baziliusz.

Az nagyon izgalmas, sőt mondhatni, hogy kínos egy jelenet volt a szentiváni monostorban, amidőn Arzéniusz atya összekapott az új arkimandritával, Baziliusz mesterrel. A keleti egyház újabb történetében páratlanul álló összeütközésnek okát azonban senkise keresse erkölcsi motívumokban, hanem inkább csak az okszerű gazdálkodás alapelveiben.

Volt ugyanis Arzéniusz atyának, a monostor gazdasági intézőjének a keze alatt két gyönyörű fekete paripa; pompás lovak, aminőkkel rendes körülmények közt csak a pátriárka szokott utazni. Ezek a megkülönböztetett állatok valami délvidéki milliomos bőkezűségéből kerültek a monostor lóállományába és azelőtt, a régi arkimandrita életében, idilli csöndben töltötték napjaikat. Ha a boldogult kolostorfőnök, aki bizonyosan a szenvedélyes tejeivás következtében lett vesebajos, sétakocsizást tett velük, akkor Misó, a kocsis, oly kiméletes, szelíd

tempóban hajtotta őket, hogy az ember szinte a paripákról volt hajlandó föltételezni a vesebajt. Arzéniusz atya utasítása folytán történt ez így. Az öreg arkimandrita halála után azonban hirtelen megváltozott a helyzet és gyökeresen fölfordult a vén monostorban minden. A szentelt falak közé bevonult Baziliusz arkimandrita az ő huszonnyolc esztendejével és százhuszonnyolc ördögével, akik a szívében lakozának, és még a halastó fürge kecsgei is megbotránkoztak a dolgokon, amelyek a négyszögű kolostorban történtek. Bőjtjé éjszakákon pedig, amikor eloltották a viaszgyertyákat és csak az esti dénia kedves tömjénfüstje maradt vissza a templomban, szent Miklós ezüstveretű képe gyakran sóhajtozott az éjféli csöndben:

— Ó te hatalmas püspök, akit ábrázolni van szerencsém, kérlek, lépj közbe, hogy az új arkimandrita ne csak nyilvánosan bőjtöljön, hanem általában is és hogy a hármass ünnepeket ne töltsse mindig Bécsben meg Pesten, hanem néha Szent-Ivánon is . . .

Nektáriusz barát, aki félig hülye volt és ezen kánoni akadály következtében sohase szenteltetett áldozópappá, hanem élete végéig csak diakonus maradt, állítólag sokszor hallotta az ikonosztasz képeinek sóhajtozását. Az arkimandrita, Baziliusz mester azonban mindennek dacára egészen vígan

viselkedett. Mesternek nevezzük a főtisztelendő urat azért, mert ő Kiewben végezte a hittudományokat, ahol is a harmadik szigorlata után maga a metropolita akasztotta nyakába a teológia magisztereinek harang-keresztjét. Baziliusz ekkor gondolta magában.

— Minek tegyem én le a negyedik szigorlatot is, amikor otthon Magyarországon úgy sincsenek theologiae doktorok és amikor én már úgyis megkaptam az arany keresztet . . .

Szolt és hazajött és egy esztendő múlva főnöke lett az említett monostornak. Az új arkimandrita szép fiatal ember volt, nyilvánvalóan püspökkandidátus volt, nagyon tanult barát volt, tehát egy kissé elkapatott is volt. Elkapatottsága külső jeléül azután agyonhajszoltatta a kolostor két fekete lovát. Ha hazaérkezett a városból, ahová mindennap bejárt, a paripákról szakadt a tajték, finom lábikrájukon vibrált minden izom, okos nagy szemük bágyadtan fénylett a bőrellenző mögött. Ebből a dologból keletkezett azután az a jelenet, amelyet már föntebb is izgalmasnak, sőt kínosnak is bátorkodtunk jelezni.

Egy langyos nyári reggelen az arkimandrita éppen fölszállt a kocsijára, amidőn Arzéniusz atya, aki nem tudta már nézni a hallatlan állatkínzást, nagy ravaszul odaszólt a kocsisnak :

— A füledet tépem ki, gazember, ha még-

egyszer úgy meghajszolod a szegény párákat. Nem a magad lovát hajtod, haszontalan, hanem a monostorét . . .

Az arkimandrita természetesen elérte a célzást, amely nem volt egészen homályos, és ingerülten szólt oda a barátnak :

— Fogd be a szádat, Arzéniusz, úgy hajtatok, ahogy nekem tetszik.

Arzéniusz atya elsápadt és egy pillanatig hallgatott. Azután végig simította hosszú, deresedő szakállát és remegő hangon válaszolta Baziliusznak :

— Akkor te vagy a szemtelen, arkimandrita, mert a másét pazarolod . . .

— Hajts! — kiáltotta Baziliusz és elefántcsontnyelű botjával levágott a kocsiból. Arzéniusz fején ketté hasadt a kamilávka és lehullván a föbe, ott egy szétrepedt cylindernek vigasztalan képét mutatta. Az ütés különben a vállát is érte a kalugyernek, mégis azonban nem volt ez elég szigorú büntetés neki. A püspöktől Arzéniusz atya még külön három havi szobafogságot kapott, mert türhetetlen dolog az, hogy egy közönséges barát összeszidja az arkimandritáját.

Ez alatt a három hónap alatt pedig különös fordulatot vett a monostor házi históriája. Közbeesett ugyanis Nagyboldogasszony ünnepe, amidőn a vén klastromban nagy pompával szokták meg-

ülni a búcsu napját. Arzéniusz barát fájó szívvel gondolkozott cellájában e napnak gyönyörűségéről.

Már a búcsu előestéjén kezdődött az élet és a kalugyer ablaka előtt, kívül a monostor négyszögén, mézes kalácsosok, lacikonyhások vertek tanyát. Nyolc-kilenc óra tájt pedig, mikor a Tisza-Duna szögletében nagy feketeséggel huzódott meg az éjszaka, szemközt egy ritkás bükkerdőtől egymásután bukkantak elő a vendégkocsik, belézörögven abba a nagy világos fénykarikába, amelylyel a monostor kivilágított ablakai szolgáltak nekik. Jöttek a barát régi ismerősei; kövér bácskai pópák, fekete selyemruhás hitveseikkel, szemérmetes hajadon leányaikkal. Jöttek karcsu bánsági fiskálisok, szerémi birtokosok, imitt-amott sárgafestésű kocsikon ifjú magyar urak, szolgabírák, komposzesszorok; és leszállott egy öreg hintóról az obziri esperes felesége is, aki valami granicsár-tisztnek volt a leánya és ezért mindig nagy előszeretettel alkalmazta társalgásközben a viribus unitist. Mindezeknek a vendégeknek szállás is volt a klastrom harminc vendégszobájában: fiatal barátok, akik süvegük szélére feltűzték a fekete vállfátyolt, vígan forogtak az érkezők körül. És közben szóltak a harangok, köztük a kis éles Szabbasz is, amelynek szavára túl a Dunán mindig keresztet vetnek a

halászok és felütik fejüket a szökevény szarvasok, amelyek nyári estéken jönnek hűvös itatóra.

Éjjel azután szokatlan esemény történt odalenn az ebédlőben, ahol az arkimandrita barátságos vacsorával látta el a vendég-honoráciorokat, számszerint vagy százat. Fölhordták a böjti vacsorát, amely pazar fogásokból állott; paradicsomban uszkáltak holmi kövér csukák és valóságos déli olajbogyók körítették a rántott harcsák tekintélyes csoportját, nem is szólva arról, hogy milyen lelkes ovációval fogadtattak több rendbeli úri tőkök is, amelyek puhára voltak főve, mint megannyi spanyol románc és belsejükben gombát rejtegettek tojással, sőt titokban talán még egy kis velőt is. Szőnyegre kerültek továbbá különböző torták és sajtok is és mondtak számos felköszöntőt is, amelyek után külön-külön meghúzták az udvaron a templom nagyharangját. Ez volt a tuss, de elhallgatott a tuss csakhamar. Mert Baziliusz, a fiatal arkimandrita, csudálatos dolgokat mívelt vacsora után.

Az asztalfőn, piros bársonyszékéről fölemelkedett ő, hogy válaszoljon számos felköszöntőkre, amelyek reá mondtak. Fölemelkedett és nyomban arcra is bukott, két kezét kiterjesztvén az abroszon, üvegeket, poharakat darabokra törvén.

A vendégek közt nagy riadalom támadt, két-három fiatal barát hamarosan fölemelte az arki-

mandritát, akinek csukva volt a szeme és valami bizonytalan mozdulatokat tett a szája.

— Ó, szegény főtisztelendő urunk rosszul lett, hirtelen rosszul lett nagyon, — mondta Germán barát, a nagy farizeus.

Az arkimandrita rögtön eloszlatta ezt az aggodalmat, mert a vendégkoszoru nagy álmélkodására hirtelen felnyitotta a szemét és elkurjantotta magát:

— Tamburást hozzatok, csonoplai tamburást!...

Baziliusz, a szent teológia mestere tagadhatatlanul be volt csípve és ezt rögtön konstátálta is a nyilvánosság nagy ítélőszéke. A vendégek széjjel is mentek mindjárt és másnap a nagymiséen nem is látták többé az arkimandritát. Bizonyosan szégyelte magát és valljuk meg, hogy erre volt is neki némi oka. Úgy látszik pedig, hogy a szent zsinat is ugyanebben a véleményben volt, mert szemtanuk feljelentése alapján csakhamar szigorú vizsgálat alá vette az eseményt, amely szintén páratlanul áll a keleti egyház újabb történetében. A végítélet azután Baziliusz atyát megfosztotta az arkimandrita méltóságától és a szent iváni monostor egyszerű kalugyerei közé sorozta; mert — úgy mondta a megokolás — a verekedést meg az ittasságot el lehet ugyan nézni magasabb hierarkikus méltóságnak is, ha ezek a komplikációk külön-külön merülnek föl; de már aki mindakét súlyos

hibában szenved, az csak maradjon az egyszerű lelkipásztorkodás terén. Baziliusz atya tehát kiköltözködött a kolostor főnökeinek pompás lakásából és Arzéniusz atya közvetetlen közelében foglalt el egy rendes hétköznapi cellát és azután az ablakon át nagyon gyönyörködött az erdő illatában.

*

Így, amikor ősszel Arzéniusz atya kiállotta a büntetését, először is a kertben találkozott Baziliusszal. Már lerázta a bokrok levelét a szeptember és az utak szélén vastag, nedves rétegben pihent sok elsárgult jázminszirm. Abban a halvány fiatal barátban pedig, aki egy öreg diófa alatt üldögélt, Arzéniusz atya csak egészen közelről ismert rá degradált főnökére.

— Bizony — gondolta akkor — egészen lesóványodott a szegény fiú. Persze, most már vége a püspökségének és épp olyan szegény kalugyerré lett ő is, mint aminők mi vagyunk, akik sohse jártunk Kiewben egyetemet, hanem legfőlebb Ujvidéken algimnáziumot.

A pad előtt aztán megállt és köszönt Baziliusznak. A fiatal ember kezét adott neki, de mindjárt szólt is, kelletlen, mély hangon:

— Azt előre megmondom, hogy ha te is tréfálkozni akarsz velem, mint azok a topák odalenn az ebédlőben, akkor mindjárt itthagylak, öreg.

Arzéniusz csillapította a fiatal embert:

— No ne haragudjál, testvér, hiszen én sohase voltam ellenséged.

— Az igaz, Arzéniusz, én bántottalak téged.

Az öreg protestált:

— Dehogy bántottál, Baziliusz; akkor is én bántottalak, most meg — úgy látszik — az asztma bánt, szegény fiú. Látod, mégse volt jó dolog annyi sokat mulatozni nagyvárosokban, bűnös emberek tanyáiban. De még azokbul a nagy fekete szivarokból is elég lett volna kevesebb.

— Eh, mondta Baziliusz — most már úgyis mindegy. Oda a koronám és különben se bánt engem semmiféle asztma. Csak néha áll el a lélekzetem, mert nem tudok aludni; attól vagyok olyan gyenge is. Gyerünk föl, öreg, — fázom . . .

Arzéniusz karonfogta a fiatal embert és kísért vele a kertből. A szerémi hegyek mögött alkonyodott és hosszú piros sávok vetődtek végig a síkságon. A fűszálak pedig az esti szélben összehajoltak, mert ők jó barátságban vannak és nem irigylik egymást, mert egyformák valamennyien. Arzéniusz atya arra gondolt, hogy ime miért ne szeretné ő Baziliuszt, amikor már nem irigyelhet tőle semmit se.

Este azután sokáig gondolkozott a cellájában Baziliusztól, meg a barátságról, meg az irigységről,

amely belopózik a szivekbe és bennük lakozik, anélkül, hogy csak tudna is róla az ember. Egyszerre csak éjfél tájt úgy rémlett neki, mintha Baziliusz megkopogtatta volna a falat.

— Megnézem, — mondta — hogy ő volt-e, mert ez a fiatal ember beteg és elhagyatott.

— Arzéniusz, mondta Baziliusz, mikor az öreg belépett hozzá — tégy kérlek vizes ruhát a mellemre meg a fejemre, mert szédülök és nem tudok fölkelni az ágyból.

Az öreg hamar hozzáugrott és látta, hogy fiatal társa fuldoklik, kezefején meg sötét cianotikus kékség terjedezik.

— Nagyon rosszul vagy, kedves Bazilusz, ugy-e? . . .

— Nagyon rosszul, suttogta a fiatal ember.

Arzéniusz kinyitotta a folyosóra vezető ajtót és az éjszaka csöndjében fölkiabálta a hetest, az udvarost, meg Misót, a kocsist. Egy pár kalugyer s kijött a cellájából, álmosan, hosszú fekete felöltökbe burkolózva. A monostor gazdája felül az emeletről osztotta parancsait a kocsisnak :

— Rohansz be a városba és hozod ki a doktor urat. Befogod a feketéket, mert azok mennek legjobban és hajtasz, ahogy tudsz . . .

Azután futott vissza a beteghez és az udvaros segítségével borogatta, ecettel dörgölte Baziliuszt.

Az meg becsukta a szemét és meredt lábszárakkal feküdt az ágyban; nem is éledt föl addig, míg egy rövid félóra múlva meg nem jött az orvos és étterrel föl nem ébresztette.

— Jobban vagy, kedves Baziliusz? . . .

— Jobban, mondta a beteg és fejét az orvos felé fordította, aki nagy komolyan adta tanácsait, meg vigasztalta is az embert, akinek a bánattól és a megaláztatástól csakugyan el volt gyöngülve a szíve. Most kopogtak az ajtón és Misó, a kocsis bedugta a fejét. A jámbor ember halotthalavány volt és remegve szólt:

— Nagy baj van, Arzéniusz atya.

— Micsoda nagy baj?

— Jaj nekem, az egyik fekete összeesett az istállóajtóban és nyomban kiadta a páráját . . .

Arzéniusz atya, az okszerű gazda, balkezeivel vállon lökte a kocsist:

— Bánja a pokol a rossz gebéjét, csakhogy fölélesztettük a szegény Baziliuszt.

Szólt és mosolygott a betegre.

Ekkor a szegény könyező Baziliusz kiszólt az ágyból:

— Csókolj meg, kedves Arzéniusz.

A bizonyíték.

Két domb tövében, füvek közt nőtt ki a gyurgyevói klastrom. Repedt fala nagy, fehér kőbokréta gyanánt bukkant elő, harmatos tölgyek, öreg hársak alján. Patak locsolgatta jobbról, patak locsolgatta balról, hogy el ne hervadjon a csudatévő Mária hajléka, négy évszázadok óta. Csend lakott e leveles országban, életről, kívül csak a kapuhíd dörmögött olykor, meg a harangszó, amely élőket és holtakat a barátok templomába hítt. Élők és holtak, körül az édes meleg tájon még valahogy elszóráttak a fübe, vetésbe, földet munkálni nyáron. Télen ellenben, midőn alpesi országra válik a dombvidék, csak ködön át integetett a horizontról Ó-Gyurgyevó, a rác falucska. Az volt ilyenkor a klastrommal beszélő egyetlen lélek. És ha alkonyatkor az emeleti ablakokra ráragyogott a nap és reszkető, vén barátokat hítt az üveg mögé, hogy hervadt borostyánlevelekként örvendezzenek a fény-

nek, akkor a süveges fejű öregek közül, azt hiszem, Szabbász atya beszélt legtöbbet a szomszéd falucskával. Ő nem is volt szerfelett öreg, csak őszbe csavarodott vala már kemény két halántéka. Ő most már nem is él és én bátorságot veszek magamnak, hogy beszéljek legintimebb dolgairól a derék, vén barátoknak, mert tudom, hogy Szabbász atya, a legenda szerint, akkor beszélt utoljára, mikor temetni vitték és ortodox rítus szerint földetlen koporsójába háromszor öntöttek veres boritalt. Kétszer eltúrta a boresőt, harmadszor már odaszólt a diakonusnak a jó öreg.

— Ajhaj, jobbat is adhattatok volna.

Mondá és nem beszélt többet és most se fog ellentmondani, ha nagy fájdalmát nyilvánossá teszem. Fülön sem ragad ezért és meg sem rázván, nem folyamodik szokásos mentegetőzéséhez, a melyet használt mindig, valahányszor csak megvert valamely élőlelket, kocsist, parasztot, avagy tanuló diáknoviciust:

— Én, főtisztelendő arkimandrita, én nem erőszakoskodtam, Istenemre nem. Én csak gyakorlám igaz és kétségtelen jogaimat, a melyek első Lipót király 1691-iki privilégiumában gyökereznek: „ . . . statibus porro ecclesiasticis velut monachis graeci ritus maneat propria facultas disponendi.” Az óhitű egyházi és szerzetes férfiaknak továbbá

maradjon meg a saját rendelkezési joguk, ugy-e igazam van, főtisztelendő arkimandrita?! Én nem verekedtem, csak a saját dolgomban rendelkeztem.

Athanáz, a kedves fehérarcu arkimandrita mosolygott ilyenkor:

— Csacsi vagy Szabbász. A privilégium csak *in templis* szól, a *templomokban*.

— Jó, mondá Szabbász. Ezentúl hát a templomba viszem, a kit meg akarok verni. De ütni azért fogok mégis, főtisztelendő arkimandrita.

Szólt Szabbász atya és úgy tön, a mint beszéle.

*

Míg élt Timóteusz, Timóteusz volt az egyetlen, a kit Szabbász atya sohase bántott. Timóteusz a klastrom hat diákja közt a legfiatalabb volt és tanításra Szabbász mellé volt beosztva. Az erős barát-férfiú szobájában pislogó Máriamécs alatt tanulta mindazon nehéz tudományokat, a melyeket tudni kell egy jóra való kalugyernek. Hirtelen nőtt hosszú karjára támaszkodva, ott olvasta az ortodox egyház isteni történeteit. Szent Demeter csudatevő sírjának legendáit régi századokból és az egyház vándortörténetét új századokból, midőn az ipeki patriárka lassankint átalakult karlovici patriárkává s Csernovics Arzén népe új monostorok köré rakta le fegyvereit. A homályos cellában, midőn sötétre vált a szürkület,

az ószláv énekek nehéz skáláit énekelte tanítványával a barát. A fiú szép volt, kellemes hangú volt és búcsu napján, midőn a klostrom megtelt úri vendégekkel és némely vén esperesné nagy parancsolással kiáltott végig a folyosókon:

— Diákok, kiszolgáló diákok, hol vagytok, gyáci, gyáci?! Timóteusz arcát mindenki megveregette.

— Jó fiú vagy, Timóteusz, csak az idén rekedt vagy egy kissé. A hangod változik bizonyosan, Timóteusz.

Timóteusznak azonban nemcsak a hangja változott, hanem a színe is. Fehér hamvas arca lassankint elsárgult, rekedtsége köhögéssé vált és midőn meghalt Timóteusz, az ógyurgyevói községi orvos azt mondta róla:

— Nem tudom, kitől örökölhette a tüdőbajt; apja, a mi boldogult jegyzőnk, nagyon egészséges tüdejű ember volt, az anyja is az volt. Az még szép asszony is volt és mindkettőt együtt vitte el hét esztendő előtt a fekete himlő. Nem tudom kitől örökölhette . . .

Az ebédlőben beszélgetett így a kalugyerekkel az orvos és Szabbász atya kinézett az ablakon a falu felé és utána mondta félhalkan:

— Nem tudom, kitől örökölhette, nem tudom, kitől örökölhette . . .

Szabbász ezt utána mondta, félhalkan, azután tovább verekedett a Lipót császár privilégiuma folytán.

Míg élt Timóteusz, az igaz, nagyobb vehemenciával cselekedte ezt. Akkor az erős, ötven körül levő barátnak még lelke is erősebb volt. Midőn Timóteusz meghalt és Szabbászhoz egyelőre nem került tanítvány, a kalugyer igen nagyon öregedni kezdett a magányosságban. Az ablakhoz se szeretett többé járni, mert odalátszott mindig a falu. A faluról meg régi dolgokra kellett volna gondolnia: a jegyzőre, a ki mindig vadászni járt, a jegyzőnére, a ki mindig a lugasban ült. Onnan lelátott a tölgyerdőbe, ha jött a klostrom földjei után nézni Szabbász, a barát. A földekről keskeny gyalogút kanyarodott a községháza felé és mely nagy gyönyörűség volt az akkor, keresztüllépegetni harmatos káposztafejek között, vén cseresznyefák leveléről nyakszirtre kapni némely jéghideg esőcseppet. A jegyzőné már messziről nevetett rá és más nem is nevetett vele, mert Timóteusz még nem is született meg. Timóteusz csak később született és a jegyzőék azután meghaltak fekete himlőben és a kis árvát akkor Szabbász a klostromba protezsálta és most nem jó az ablakba állni, nem jó a falura látni, mert minderre emlékezni kell, ha odaállunk, ha oda látunk . . .

Míg élt Timóteusz, odalenn, az ebédlőben

Szabbász atya volt a fölolvadó. Athanáz, az arkimandrita, asztalbontás után hátradőlt citromsárga selyem zsölléjében, a melyet színénél fogva a zsöllyék királyának tartott és odaszólt a huszájának :

— Pál, hozd be a postát.

Pál behozta a leveleket és az egyetlen ujságot, a mely a klastromba járt, Szabbász elé tette. Szabbász azután olvasott: politikáról művészekről, törvényszéki csarnokról és egyéb gonoszságairól a világnak. A kalugyerek lassankint elszunyadtak, de ez nem volt érvényes. Az arkimandritának kellett elszundikálni, akkor végződött a fölolvadás. Midőn Timóteusz meghalt, Szabbász már nem olvasott föl sokáig. Egy sötét őszi délutánon, ahogy végig lapozta az ujságot, nem olvasni kezdett, hanem épp ellenkezőleg, letette pápaszemét az abroszra és kétszer-háromszor végigsimogatta ráncos homlokát.

— Egy német professzor föltalálta a tüdővész orvosságát. Most találta föl — nyögte Szabbász — mikor a szegény Timóteusz már meghalt . . .

A barátok elhallgattak, Szabbász pedig fölkelt a helyéről és kiment az ebédlőből és nem olvasott föl többé. Valamelyik fiatal barát vette át tőle ezt a hivatalt és egy másik délután megint az se olvasott föl, hanem odament az arkimandritához és a fülébe súgta neki :

— Elteszem az ujságot, mert megint egy olasz professzor találta föl a tüdővész orvosságát. Nem akarom, hogy Szabbász testvér, a szegény, ezt is valahogy elolvassa.

Az arkimandrita bólított a fejével és Szabbász észrevette, hogy miről van szó. Megint csak fölkel és boszankodva ment föl a szobájába:

— Mi közöm is nekem Timóteuszhoz? Miért siratom én Timóteuszt? Kitől örökölte a tuberkulózist Timóteusz? Sirassa az, a kitől örökölte Timóteusz. Az én mellkasom elbír egy üllöt is, de talán a jegyzőt vitte volna el a tüdővész, ha fekete himlőben el nem pusztul. Az sirassa Timóteuszt, a ki ráhagyta a betegséget; az én tudóm öt liter levegőt fútt, mikor erre járt egy vándor cseh a tüdőmérőjével . . .

Szabbász nyugtalanul járt föl-alá a szobájában és lassacskán ismét átcsapott az engesztelődésbe:

— Azért jó fiú volt, jó fiú volt Timóteusz és én mégis elteszem irkáit emlékül. Azért szabad nekem sajnálnom Timóteuszt és én elteszem a haját emlékül. Azért imádkozom érte, a betegséget akárkitől örökölte . . .

Szabbász elgondolkozott és nem jól esett ugyan neki, mégis ilyképp igyekezett magyarázni a szeretetet, a mely a halovány kis diákhoz fűzte egykor, innen a síron és most túl a síron is. Csak

midőn ismét a falu felé szállt pillantása, úgy rémlett neki, mintha Ó-Gyurgyevó szélén fejét csóválná az erdő:

— Ne hazudjál a szivednek, gyámoltalan Szabbász . . .

Míg élt Timóteusz, Szabbász atya sohase köhintett egyet. Most először érezte, hogy az ősz nedves és ha az ember sárban, vízben jár, mindjárt köhög is utána. A levegő is olyan, mint a reszelő: alkonyatra vörös foltokat horzsol az arcon. A szobában ellenben mindent kiszáraszt: éjszaka folyton inni kell a vizet. És a víz ilyenkor nem hűvös, hanem édes, az ember meg nem egészséges, hanem beteg. Akkor pedig nem víz kell, hanem orvos.

— Nézd meg Szabbászt — mondá az arkimandrita az orvosnak, midőn a doktor rendes szombati látogatását tette.

— Már megnéztem — válaszolta a doktor — és ismerem a baját is. Az a baja, a mi a Timóteuszé volt, az, a mely a mi mocsaraink között bizonyosan kitör egyszer, ha a vérünkben hordozzuk. De Szabbász már idősebb és élél vele huszonöt évig is. Most azonban igen gyöngé és nem ártana, ha a télen valahol megerősödne.

Míg élt Timóteusz, az arkimandrita szeretett kissé szigorú lenni a verekedő Szabbászszal. Az

este, hogy beszélt az orvossal, magához hívatta Szabbászt és nagyon jó volt hozzá.

— Ülj le — mondta neki. Ne állj előttem, mert barát vagy ugyan, de beteg a tested.

Szabbász leült és Athanáz leharapta szivarja végét, hogy rágyujtsa. A kalugyer gyorsan kivett a zsebéből egy skatulya viaszgyufát és lángra horzsolt egy szálat.

— Ejhaj, ilyet se láttam még, kitől kaptad Szabbász? Nagyon szép gyufa, igazán szép kis gyertyaszál.

— A doktortól kaptam, főtisztelendő arkimandrita — mondta a barát és megint zsebre vágta a viaszgyufát, amely neki igen kedves volt. Úgy kérte el a doktortól az ujdonságot, a melyet a gyurgyevói klastrom még sohase látott és most szívesen oda adta volna az arkimandritának az egész skatulyát, de ő maga is nagyon megszerette a gyufát, a mely sokáig ég és így kétségkívül azért teremtetett, hogy az ember nedves pipadohányra gyujtsa vele. Az arkimandrita pedig szivarozik, neki hát nem szükséges a viaszgyufa. Ő csak szeretné bizonyosan.

— Szabbász, te beteg vagy, — szólta Athanáz — és én azért elküldelek téged melegebb országba, a hol meggyógyul a tüdő. Raguzában nem fú a szél és sót lehel a tenger ; oda szállsz

az óhitű zárdába. Már írtam is az arkimandritának. Azonban kikötöm, hogy a monostorban enni nem fogsz, mert halat és olajat csak egyenek ők. Te a városban fogsz sült húst enni és tavaszra, ha átmelegsenek a sziklák, nem ide jössz vissza, mocsarak közé, hanem a Fruska Gora alá indulsz, Ravanicába vagy Görgetegre. Oda is fogok írni és itthon nem akarlak nyár előtt látni. Most pakkolj, reggel kapsz pénzt és elutazol. A városban majd a szentszéki titkár úrtól megtudod, hogy merre ülj vasútra.

— Óh, főtisztelendő uram, — szólt a barát, — hogy kerülhetnék én a monostornak annyi pénzébe? Óh, főtisztelendő úram, hogy fogadhatom én ezt el? Jól cselekszem-e, ha elfogadom?

— Hallgass, Szabbász és engedelmeskedjél. Mert te csak a Lipót császár privilégiumát tudod, de nem tudod az ötödik ökumeni zsinat kánonját is: „Miért akarsz te pásztor lenni, mikor csak juha vagy a nyájnak?” Engedelmeskedjél hát Szabbász, mert én vagyok a pásztor és most eredj aludni öreg Szabbász.

A kalugyer fölállt és megint a zsebébe nyult:

— No, igen kegyes ön! főtisztelendő arkimandrita! No köszönöm szépen! No majd hogy magammal nem vittem ezt a szép viaszgyufát, a mit a főtisztelendő arkimandritának hoztam...

A folyosó hófehér boltíveit feketére színezte

a kivilágítatlan est. Szabbász a sötétben világosan látott. Az orvos beszédje után, az arkimandrita beszédje után tudta, hogy miért kell neki elutazni és lelkében szilárd tudomást vett arról is, hogy Timóteusz kitől örökölte a baját. Az egyszerű ember kétkedését valami bizonytalan öröm zavarta el végképp; Szabbász nem éppen a tüdővésznek örült e percekben, de mindenesetre örült a bizonyítéknak. E bizonyítékot olvasta le a folyosó minden kockakövééről, a két perc alatt, míg a sarokfordulóhoz ért.

Míg Timóteusz élt, Szabbász sohase járt a temetőbe éjjel. Most azonban nem cellájába tért a barát, hanem a fordulónál lebotorkált a melléklépcsőn. Le a hátsó udvarba, onnan a kisebb dobogón át, be a temetőbe. Leveletlen hársak alatt, hervadt fűtakarója alatt rátalált a sírra. Onnan zokogott aztán együtt a síró széllel:

— Ó Timóteusz, ó kedves Timóteusz, mégis csak az én fiam voltál!

Pantaleon, a megbékélt.

Hiláronra, a püspökre mi nagyon büszkék voltunk. Hogy képletesen szóljak, szinte a testünkből való testnek, a vérünkből való vérnek tartottuk őt, bár erre az élettani hipotézisre tulajdonképpen nem is igen volt elegendő okunk. Hiláron ugyanis, miután élete deléig nálunk espereskedett és a rizstenyésztés meghonosításában is jelentékeny sikereket ért el, a felesége halála után szerzetes lett és a szent zsinat jóvoltából csakhamar arki-mandritává, majd meg püspökké lett. E gyors emelkedése alkalmával pedig úgy otthagytott bennünket, mint egykor Szent Pál az oláhokat. Új méltóságában még nem is láttuk mi Hiláron püspököt és sokszor, ha beszélt róla a falu értelmisége s a kaszinó füstös játszószobájában, a vadász temetése alatt Hiláronról kezdett szólni valaki, akkor a püspöknek alakja már csak mint valami földidézett szellem járt közöttünk. Úgy, amiként őt elképzeltük:

habos, violaszínű selyemtalárban, arany nyaklánccal s egy kevéssé meg is hízva. Különösen ezt az utóbbi föltevést tartottuk jogosnak, mert Hiláron espereskorában még igen víg életet élt és ez nem nagyon szolgál előnyére a testi gyarapodásnak. E kétséges ügy felől egyébiránt alig volt alkalmunk meggyőződni még azon a verőfényes, szellős őszi délutánon is, a midőn biztosra vettük, hogy Hiláron a püspök, főpásztori körútjában végre megérkezik régi hívei közé. A kis-pancsovai fürge szárnyvasút ugyanis elkésett; már két óra volt és a nagy szerbtemplom előtt hiába várakoztak a hatóságok fejei és a papok, a kiknek nyakban szűk, könyökben széles miseruhái rettentő melegek lehettek. A főszolgabíró úr is, a ki erre az alkalomra mentét és atillát húzott, irigyen nézte a hívők sokaságát, a mely a templom árnyas tövében a fűre hevedett; kék bársonypruszlikos legényeknek ingujjai tündököltek a zöldben, az egyéves menyecskéknek világos kerek fejkötője mint megannyi nagy fehér georgina bólongatott a cirilbetüs régi sírkövek alatt. A népnek melege se lehetett: mézes pálinkát legalább sohase isznak azok, a kiknek lehülésre van szükségük. Pantaleon tisztelendő úrnak, a kis templom plébánosának ellenben nagyon melege volt. A köpcös öreg úr egyre csak törülgette ősz szakállát és e szakáll valóban rászorult a törülge-

tésre és azonfelül tüskés is volt. Mert tudnivaló, hogy ha az ember ötven esztendő korában még mindig diakónus volt és a kánonok értelmében szakadatlanul beretválkozott, akkor igazán le kell például tennie az embernek arról a reménységről, hogy valaha is olyan síma szakálla legyen neki, mint például Szent Miklósnak, a ki bizonyára ebben a tekintetben is mintaképe lehetne az ortodox egyház papjainak.

A vasútról jött valaki és jelentette, hogy egy egész órát késik a vonat.

— Pop Pántó,*) mondta erre egy fiatal fiskális — én nem nézhetem, hogy te itt napszúrást kapsz. Gyere be a hűvös templomba.

— Nem lehet fiam, nem lehet; a többiek is várakoznak és mit szólnának az Istenért a többiek?! válaszolta Pantaleon és szomoruan csóválta a fejét.

— Pop Pántó, ne bolondozzál; mondta ismét a fiskális — először is te a kistemplom plébánosa vagy és így nem vagy köteles a nagytemplom kapuját őrizni. Másodszor meg, pop Pántó, csak nem fogsz te a Hilárion kedvéért kapni napszúrást?! . . .

Pop Pántó hevesen bólintott a fejével. Egy-

*) Pantaleon pap.

szer, kétszer, háromszor. Azután ott hagyta a papokat és bejött velünk a templomba:

— Nem, Istenemre, nem fogok a Hiláron kedvéért kapni napszúrást, mondta.

A templom hűvös volt, árnyas volt, csak a Pantaleon szemében világított a gyűlölet. A márványpadló kongott előbb és jártunkra megmozdult a levegőben a délelőtről maradt tömjénréteg. Vagy tíz-húsz gyertya loboghatott az egyház hajójában; a közül kettő, a legvastagabbik, a templomatyá széles, pléhtábláju asztalán égett. Ez asztal mögé telepedett pop Pántó és kerek, vörös arca a két gyertya közül úgy világított elő, mint egy bíróé, a ki ítélkezni akar nyomorult élők fölött. A szentély faragott ajtai csukva voltak, némely minisztráns gyerekek szundikáltak a legelső padokban. Különben üres volt a templom és csak mi ketten-hárman hallottuk, a midőn pop Pántó még egyszer elmormogta magában.

— Hiláronért kapjak napszúrást? Nem, sohse kapok érte napszúrást, a gazemberért...

Csend volt és unatkoztunk odabenn az egész hosszú órán át, a melyet még várással kellett töltenünk. A nagyajtóban is ásított a deputáció és valamelyikünknek eszébe jutott ekkor, hogy beszélgesse Pantaleonnal arról, a miről Pantaleon már ezerszer beszélgetett. A miről huszonöt esztendő

óta az egész falu is tudott, a mit huszonöt esztendeig az egész falu is látott: a Hilárionnak, a Pantaleonnak engesztelhetetlen gyűlölködéséről.

Valóban a nagytemplom esperese, a kiből püspök lett, huszonöt esztendeig rá se nézett a kistemplom diakónusára. A kistemplom diakónusa meg, a kiből ötvenesztendős korában végre plébános lett, igenis ránézett az esperesre folyton: gyűlölködő szemekkel, szűrő szemekkel, kivált ha valamely nagy körmenetnél avagy temetésnél együtt kellett celebrálniok. Az esperes ilyenkor kenetesen félrenézett, a diakónusnak azonban szinte a fogcsikorgását hallotta az ájtatos közönség. Csak egyszer fogyott el az esperes türelme.

— A könyvet, a könyvet hozd már, diakónus, mondta Pantaleonnak egy nagy templomi halottbucszúztatón . . .

— Hallgass prótó, ven szamar . . . válaszolta Pantaleon és a gyászoló közönség ebből méltán következtette, hogy a két egyházi férfiú még mindig haragot tart. Most, midőn a meleg őszi délutánon vártuk az órát, a midőn Hilárion az ő dicsőségét fogja mutogatni, még haragosabbnak, még szárnalmasabbnak, még szürkébbnek láttuk a mi szegény öreg Pantaleonunkat. És közülünk a kíváncsi igazán csak kíváncsiságból kérdezte a tiszteendő urat:

— Miért is haragszol te Hiláronra, pop Pántó?
Az öreg vállat vont:

— Miért haragszom én? Miért haragszik ő?
Miért kérdezitek, ha úgy is tudjátok, gyerekek?
Huszonhárom esztendősek voltunk és fiatal diakónusok voltunk Karlovicán; akkor vágtam hátba Hiláront. Hol, ugy-e? Az oltár háta mögött . . .
Mivel ugy-e? A füstölővel, bizony Isten. Azóta vagyunk haragban, hehehe, nevetett az öreg Pántó. Nevetett és arra gondolt, hogy mily régi haragosok voltak ők már, a füstölő jelenet előtt is. Akkor már, a midőn együtt tanulták a teológiát Karlovicán és csikorgó téli hajnalokon, reggeli istentiszteletre sietőben együtt zümmögtek a fehér arcu Jovánka ablaka alatt. Szabályos duettben, forró, rác szerelemről . . .

— Hisz már előbb is haragudtatok egymásra, pop Pántó! mondta a kíváncsi.

— Előbb is, persze, hogy előbb is, de csak úgy gyöngén, diákosan, válaszolt pop Pántó és arra a napra gondolt, midőn a fehér arcu Jovánka férjhez ment Hiláronhoz és ő szerette volna megfojtani a szerencsés vetélytársat. Csak úgy gyöngén, diákosan persze . . .

— Együtt tanultatok teológiát is, ugy-e pop Pántó? Ugy-e akkor a karlovici teológián még csak egy tárgyat tanítottak? A „Terjedelmes katekiz-

must“ pop Pántó, ugy-e? Ez volt az egész, ugy-e pop Pántó?! . . . évődött a fiatal prókátor.

— Ó te kakukszáju, válaszolta Pantaleon és jókedvűen mosolygott is e percben. — Ó, te kakukszáju, hiszen a „terjedelmes“ katekizmus régibb dolog, százesztendős dolog, még a Sztratimirovics metropolita idejéből való dolog. Mi ellenben tanulunk már homiletikát is, egyházjogot is, bizony fiacskám . . .

Pop Pántó ezt igen fontoskodó arccal mondta és mi valóban nem is akartuk őt kikérdezni az egyházjogból.

— Aztán mondd csak, pop Pántó, szólt megint közbe a kíváncsi — abban a nagy haragban nem volt tán valami asszonyhistória is?

— Nem, mondta pop Pántó lassu hangon; — hiszen látjátok, hogy sohase házasodtam meg, asszonynépségért sohase bolondultam. Mit haragudtam volna én asszonyhistóriáért? mondá pop Pántó és egy régi, szurokfeketére árnyékolt fotográfiára gondolt, a melyet is huszonöt esztendő óta minden este kivesz fiókjából, hogy késő lámpavilágosságnál a más feleségére gondoljon . . .

— Ha nem házasodtál meg, pop Pántó miért nem álltál be kalugyernek! Most te is püspök lehetnél, pop Pántó, mint Hilárion. Hiszen te is tanultál homiletikát meg egyházjogot!? csufolódott a fiskális.

Az öreg úr vastag, szeplős mutatóujjával megfenyegette a csufolódót:

— Ne bolondozzál, fiskális! Azért nem lett belőlem kalugyer, mert az anyámmal akartam maradni és a kistemplom plébánosa akartam lenni. Persze, hogy sokáig voltam diakónus, míg meghalt az elődöm. Száznégyesztendős volt a szegény, az Isten nyugosztalja, de élhetett volna még. Nem nagyon sietett az öreg, ugy-e? mondta pop Pántó és arra gondolt, hogy olyan jó volt az egész életét a kistemplom plébániáján tölteni. Onnan mégis láthatta sokszor, a míg meg nem halt, Hiláron feleségét, a Jovánkát. Szép, erős asszony lett belőle és ő sohase beszélt többé vele; csak a temetésén énekelt neki még egyszer, utoljára . . .

— Így bizony, így futottam meg pályámat, folytatta Pantaleon és elnyomta a sírást. — Én diakónus valék, Hilarion is az volt; most én alig két hónapja, hogy plébános vagyok és ő már egy esztendeje püspök . . .

— Püspök, püspök, igenis püspök, püspök . . . harsogták e pillanatban a harangok. Egy méltóságos, öreg B vezetett, vékony ezüst kórusban csendült utána a többi; hírül adni mindeneknek, hogy valóban jön már a püspök, Hiláron.

Mi is fölálltunk és alighogy a templom udvarán elhelyezkedtünk, alighogy a Pantaleon is a tiszt-

telendő urak sorába állott, már megállt a templom rácsos kerítése előtt a püspök ötös fogata. Hiláron csakugyan testében meg volt gyarapodva, de erősen meg is öszült. Most különben nem hordott violaszínű selyem ruhát, hanem szigoruan rituális bő fekete talárban volt, a melyet öv se szorított a testhez. Egy udvari pap volt ott vele és midőn leszállt a kocsiról, a nép jobbról balról megrohanta mind a kettőt, hogy kezet csokoljon. A rácson túl minden mozsárlövésre végigtoporzékolt az egész parasztbandérium; emitt tömjénfüstbe, aranyos köntösökbe burkolva énekelt a papság sok jövődő esztendőről az érkezőnek. Pop Pántó is énekelt természetesen; én vizsgáltam az ő arcát, hogy haragot mutat-e még vajjon, avagy talán mégis valami színlelt örömet mutat. Hiába vizsgáltam azonban pop Pántó arcát; ha ugyanis valaki énekel és nagyon kitátja a száját, akkor a legkiválóbb pszichológus se tudná megállapítani, hogy az illető tátottszájú örül-e vagy haragszik nagyon.

*

Még egyszer, a szentélyben merült föl aztán az a kérdés, hogy haragszik-e a Pantaleon tisztelendő úr vagy sem. Midőn elvégezte imáját a főtisztelendő püspök és izzadó homlokáról leemelték a fátyolos, gömbölyű süveget. Hiláron az oltár széléről körül-

nézett az esperesség összesereglett papjain. Persze hogy Pantaleont látta meg legelőbb:

— Ó, kedves pop Pántó, te is itt vagy?! Haragszol még pop Pántó? A lelkészek összenéztek és egymásra mosolyogtak, mert tudták, hogy honnan származik ez a kérdés. Pantaleon is mosolyogni próbált és zavart, félig haragos pillantást vetett a kérdezőre. Szólni nem tudott azonban.

— Protoszincellusz, fordult ekkor a püspök az udvari papjához, — add csak ide, a mit a pop Pántónak hoztam.

Az udvari pap ravaszképű volt, mint az udvari papok javarészt. Szája két szögletében ott csufolódott az a mély két ránc, a melyet a római egyház papjainak símára beretvált arcán jól megszoktunk látni és a melyet a keleti egyház papjainál még inkább meglátunk, mert ha mozog a két szájszöglet együtt mozog vele a szakáll is. A protoszincellusznak tehát mozgott a szakáll, midőn egy kis fekete tokot nyújtott át a püspöknek.

— Látod, pop Pántó, adta tovább a tokot a püspök, — én nem haragszom rád. Kinevezlek szent széki ülnöknek, ime a vörös öv is. Viseld békeséggel, pop Pántó.

Pantaleon, a szegény, ostoba öreg minden gyertyatartót kettőnek látott e percben. Vörös öv!

Erről ő már álmodni se mert és ime most Hilárion neki maga hozza. Kétségtelen, hogy viselni is fogja az ajándékot és a parasztok azt fogják hinni, hogy a pop Pántó épp annyivá lett, mintha esperessé lett volna. Mert hiszen az esperes is vörös övet hordoz . . .

-- Köszönöm, főtisztelendő püspök . . . nyögte végre Pantaleon és a reverendája zsebébe tette a tokot. A vörös öv azonban onnan is kitündöklött; habos, selyemfénye átszállott az ikonosztasz rácsos falán és odakünn a hajóban suttozták az emberek, a kórus alatt fecsegték egymásnak az asszonyok!

— Vörös övet kapott a Pantaleon!

— Szentszéki ülnök lett a Pantaleon!

— A püspökkel kibékült a Pantaleon!

— Jaj de jó ember is ez a Hilárion!

— Ah de jó ember mégis a Hilárion! Ugyanezt forgatta az ő minden judicium nélkül való becsületes elméjében pop Pántó is. Amíg szállására vonult a püspök, míg eloszlott a lármás sokaság, ő az evangéliumi ajtón, az iskolán keresztül ballagott haza, ott senkivel se találkozott, arra senki se zavarta az együgyü belső okfejtést, a mely nem látta, hogy mily könnyü volt Hilárionnak nagylelkűnek lenni s mily nagylelkűség volt Pantaleontól megbocsátani. Nem, pop Pántó nem látta ezt, pop

Pántó igazságnak érezte, hogy megbékélt a vörös övért. Az este pedig, a midőn régi kis íróasztalán meggyújtotta a lámpát, ismét maga elé terítette a széles selyempántlikát, úgy simogatta, úgy könyezett fölötte, úgy felejtett el valamit az este. A fiókot, a fiókban a régi fotografiát

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Wirth úr elbeszélései.

Országos Széchényi Könyvtár

A Wirth elmélete.

Az Omega-kávéházban, a hol nappal a dominókedvelők páholya tart hosszas üléseket, Fuchs Náthán esetét tárgyaltuk a minap. Szép csendesen tárgyaltuk, mert már hajnalodott és lapzárta után voltunk, a midőn is hűsítő italokat szokott élvezni a hetedik nagyhatalom. Fuchs Náthán esetéhez körülményesen hozzászóltunk valamennyien; hozzászólt Kemény doktor, a törvényszéki tudósító, egy szokatlanul komoly szemüveges úr, hozzászólt Haferstock, a közgazdasági rovat agilis munkatársa, a ki érdekes szokott lenni, mint régi szerelme, a szilvaíz, és hozzászólt Porkoláb úr is, a segédszerkesztő, a kit nem akarok körülményesebben jellemezni, mert mirevaló az, hogy a közvélemény a második évezred elején hirtelen a segédszerkesztők ellen zúduljon.

Fuchs Náthán úr alakját nem a mitológiából veszem, hanem Rákospalotáról. Ő ott üzött élénk vászonkereskedelmet és ott ölte meg az apját is.

Fuchs Náthánt ezért igen hosszú fegyházbüntetésre ítélte a törvényszék; Fuchs Náthánt, hogy lírai hasonlattal éljek, az igazságszolgáltatás egy hosszú, sötét éjszakába helyezte, a melynek csak a legvégén dereng egy kis fény, a feltételes szabadság.

Ezt az esetet tárgyaltuk az Omega-kávéházban, mert végig hallgattuk vagy végig olvastuk mindannyian a szenzációs végtárgyalást. Fuchs Náthán künn járt Sziléziában vásznat vásárolni; vászon alatt nálunk egy fehér anyagot értenek, a melyet az öreg asszonyok nagyító üveggel szoktak vizsgálni s a melyet a fiatal asszonyok nem ismernek, mert a fiatal asszonyok rokonszenve inkább a damaszt felé fordul. Az említett rákospalotai származású Fuchs e bevásárlás alkalmával tévedésből kék vásznat vásárolt, mert az édes apja elfelejtette figyelmeztetni arra, hogy fehéret vegyen.

— Szamár vagy — mondta az öreg Fuchs és ráütött a bolti asztalra.

A fiatal Fuchs hallgatott.

— Tönkretetted — mondta az öreg Fuchs és kétszer ráütött a bolti asztalra. A fiatal Fuchs folytatólag hallgatott.

— A gyerekeid is szamarak lesznek — mondta az öreg Fuchs és egyet lökött a fián.

A fiatal Fuchs még mindig hallgatott,

— . . . Mert a feleséged is szamár. Menjetek

a pokolba a kék vászonnal együtt — mondta az öreg Fuchs.

Ekkor a fiatal Fuchs egy vasrőföt hozzávágott az édes apjához és az öreg vászonkereskedőnek megrepedt a halántéka. Így derítették ki az esetet a végtárgyalás adatai, a melyeket az Omega-kávéházban kommentáltunk.

— A gyászos eset arra vall, hogy a ki-egyezési tárgyalások gyakran igen szomorú véget érnek és hogy a vászon néha épp olyan veszedelmes árucikk lehet, mint például a román búza. — Ez a Haferstock úr véleménye volt.

— A gyászos eset arra vall, hogy az ember a feleségeért még az édes apjának is neki ront — így szólt a segédszerkesztő, a ki legényember és rajong a feleségekért.

— A gyászos eset arra vall, hogy a fiatal Fuchs nem volt az öreg Fuchsnak valóságos fia. Nem volt azért, mert az ember sohasem üti meg az édes apját . . .

Ezt Wirth úr mondta, a béna kis szepesi ember, a ki éjjel irodalmi meg művészeti híreket ír, nappal meg tanár egy középkereskedelmi iskolában. Wirth urat nem is igen vettük észre; csak a közbeszólása után néztünk a karosszéke felé, a hol úgy ült, mint egy embergubanc, a melyből prófétai igazságok szólnak. A kis nyomoréknak

byroni szépségü feje neki volt hevülve az alkoholtól és mi egy kissé elszégyeltük magunkat;

— Ni, a szegény Wirth itt van és mi nem is vesszük észre.

Szeretjük Wirthet, mert testi hibája van és a jó embernek szabad a fizikai nyomorékot szeretni. A világ rendje, hogy a lelki nyomorékkal rokonszenvezni már kevésbé szabad, mert az bűnpártolás volna.

— Az ember sohase üti meg az édes apját... ismételte Wirth.

— Ne beszélj bolondokat, öreg, mert téged szívesen meghallgatunk mindig, de a Martell-féle konyak számára nem vagyunk hajlandók hallgatóságot képezni.

Wirth félretolta a konyakos pohárkát:

— Az ember mégse üti meg az édes apját, ha tréfáltok is, és ez az én nézetem kompetensebb vélemény, mint a tiétek. Most pedig nem a konyak beszél belőlem, hanem én beszélek, talán azért, mert konyakot ittam. Máskülönben meglehet, hogy hallgatnék. És az ifjabbik Fuchs nem elég fontos egyéniség arra, hogy miatta megzavarodjék az Úristen rendje.

A mérges Wirth kinyújtotta a jobb lábát, jobb kezét, mert a bal tagjaival ezt nem cselekedhetett. Azután beszélt tovább:

— Az ifjabbik Fuchs nem volt az öreg Fuchsnak az igazi fia. Az igazi fiú nem üti meg az édes apját sohase. Az igazi fiú csak szereti az édes apját, szereti örökre. Ezt pedig nektek, édes barátim, a kiket fölneveltek az apáitok, úgy látszik, nem sűgja meg semmi és senkise. Nekem ellenben, a kinek halavány és sötét denevérország az ifjuság, mint a cimmériaiak földje, a melyről Homérosz beszél — nekem megsűgja minden óranegyed az igazat. Kis nyomorék ember vagyok testileg és ezt látjátok rajtam mindig; kis nyomorék ember vagyok lelkileg, a mint azt mindjárt be is fogom vallani. Azért az ifjabbik Fuchs mégse volt igazi fia az öregebb Fuchsnak.

A Heine Henrik memoárjaiban van egy gyönyörű hely; sorok, a melyekben édes apjáról emlékszik a költő, sorok, a melyekben átmelegszik és benső áramlatától az aeolhár fához lesz hasonlatos az emberi nyelv. A hányszor olvastam e betűket és láttam a poéta álmaiból kibontakozni az édes apa körülrajongott alakját, annyiszor tudnám aláírni az egész passzust is; együtt minden igazságával, a mely könyező betűi mögött rejtőzködik. Azért pedig, mivel nekem is esztendőök óta mindennap egy édes alak rajzolódik a szemem elé; alkonyatkor, a midőn összetört a nappal és reggel, a midőn felgyógyított az éjszaka. Sokszor — mint a hogy a banálitás

költészete mondaná — szinte beszélek is vele és sokszor szinte hogy meg is szorítom Ignotus páternek keskeny, olajbarna kezét. Mert Ignotus páternek hívják az én édes apámat és ez nem baj, kedves barátim. Most tizenöt esztendeje, hogy meghalt ő és én sohase tettem neki szemrehányást ezért a névért. Tizenöt esztendő óta egyre csak békét üzenek neki minden fűszállal, a mely gyökeret hajt a sírján és Ignotus páter talán nem is tud ezekről az üzenetekről: ő talán nyugtalankodik a sírjában én miattam. Ez volna a baj, édes barátaim, nem pedig az, hogy a törvény ismeretlennek mondja az apámat.

A napokban elhozattam a keresztleveletem és akkor láttam meg, hogy a szüleim rovatában szépen be van írva: Ignotus pater. Ismeretlen apa. Ez a két szó egy kissé megdöbbsentett és egy kissé meg is nevettegetett. Első pillanatban a humor, cigányképü ördöge csiklandozta meg lelkemet és én kacagtam azon, hogy ime, milyen csodálatos családi nexusba jutottam és Ignotus úrral, a jeles íróval. Azután bizony elszégyeltem magamat e tovasuhanó cinizmusért és gondolkoztam a szent római egyház régi kegyetlenségén. Mert ime, gondolám, az anyakönyvelő állam megelégszik azzal, hogy a törvénytelen születés esetében üresen hagyja az apa rovatát. Az anyakönyvelő egyház ellenben szeret kést

forгатni az ember szívében; az anyakönyvelő egyház erkölcsi ütlegetek szokott osztogatni. Az anyakönyvelő egyházzal tehát van egy kis diferenciám; igyekezni fogok szerény hatáskörömben kiegyenlíteni a tartozásomat.

Mert a napokban, mint mondám, elhozattam a keresztlevelemet és abban láttam az én édes kedves apámnak ilyen aposztrofálását. A sértő és hazug latin szavak láttára, a tréfás ötlet meg a harag után, a mely a kánonjog ellen támadt föl bennem — egyszerre visszaemlékeztem másra is. Vissza a tragédiára, a melyet átéltem valaha, régen, kicsiny, tizenkétesztendős szívemben, a mikor pedig igazság szerint csakis örömmel tartozott volna nekem a világ.

Visszaemlékeztem erre.

Az édes apámat megütötte a szél, az anyám sírt nagyon és a beteg feküdt öt napig mozdulatlanul az ágyon. A szemét lecsukva tartotta és azután örökre is lecsukta, mert halál ellen nincs a kertben gyökér. Egyszer, tán negyednap, bevittek az ágyához és mi ott álltunk előtte; az asszony, a ki utána ment szerelemből és a fiú, a ki utána maradt szerelemből. A beteg éppen fölnyitotta a szemét és meg nem bénult balkezevel megsímogatta a fejemet. Majd meg olyanformán cselekedett, mintha tollat szeretne mozgatni az ujjával. Közben a

Krisztusképre is mutatott, a mely az ágya fölött függött.

Micsoda nagy történetet olvastam én ki akkor a szemek megtört fehérjéből, micsoda kínszenvedést a szélütött ember keze mozgásából! Ha rágondolok erre az óranegyedre, látok egy tizenkét eszten-dős filozófot, egy kicsiny öreget, a ki elfojtja a sírást és így gondolkodik:

— Az apám lám nincs megesküdvé az anyámmal, mert én nem hiába vettem észre már régen, hogy hiányzik a jegygyűrűjük. Az apám szegény, most bizonyosan a közjegyző bácsinak szeretne valamit aláírni, de ez lehetetlen, mert lám, már megint nincsen magánál. Most pedig, mikor meg-símogatta a fejemet, bizonyosan szenvedett nagyon, mert arra gondolt, hogy én valaha gondolni fogok rá. Ez nem lesz így, mert én nem fogok az apámra haragudni és a mamának se fogom mutatni sohase, hogy tudok mindent . . . Azután hát, a Krisztus-kép is csak sokat ér!

. . . Az apám szegény, meghalt másnap virradóra, szép májusi hajnalon, a mikor először fakadt ki a falu dísze, az orgonavirág. Én össze-csókoltam az ő szép, ezüstös haját, össze a kezét, a mely szinte még keskenyebbre volt soványodva, össze még fekete halotti köntösét is. Én láttam, a mikor koporsóba tették a halottat, én elbúcsuz-

tam tőle, a ki annyiszor szorított kedves, jó szívére, én emlékszem reá tizszer is minden áldott nap — és a törvény őt mégis ismeretlennek mondja.

Ignotus páterre, mint azt megigértem, nem neheztelek ezért, pedig nagyobb volna az okom, mint Fuchs Náthánnak. Bár sokszor gondoltam arra, hogy nem nagy fáradságába került volna, hogy engem a pap előtt a magáénak ismerjen el, a mikor megszülettem; bár az is járt az eszemben, hogy nem kellett volna éppen a halálveszedelem idejére hagyni az én dolgom rendezését — mégis mindez sohase volt nekem ok arra, hogy a halottól elforduljak. A törvény akármit beszélhet, az enyém az mégis, a kit szerettem. A törvény taníthat arra, hogy könnyelműen bánt velem az apám, taníthat arra, hogy ő nem is érdemli az emlékezést, — Hugó Viktor kategóriái besorozhatnak a jogrend nyomorultjai közé és kiszineződhetik előttem a multból mind az a meg nem érdemlett belső kín, a mit éretlen ifjuságom korában átszenvedtem, feltűnhetik nekem továbbá a képzelt bélyeg, a melyet erkölcsi hipokondriám annyiszor látott a homlokomon: — azért én Ignotus páttert mégis kívánnám csak egyszer még megcsókolni. Hogy elmondhassam neki magának:

— Apókám, Ignotus páter, szeretni foglak örökre . . .

Nem az én lelkem érdeme, hogy ez így van — azt hiszem, a fiu sohase tud disztíngválni törvényes és természetes apa között. A különbség, amelyet az emberi célszerűség vagy igazságtalanság állított föl, a földi paragrafus, nem imponál az örök törvénynek. Az apaság rendszere nem állami intézmény és a teremtés fölött nem rendelkezhetik a törvényhozás. Ennek a mi szép világunknak a harmóniája olyan nagy, hogy a kánoni jog egy jottányi hangzavart se kiálthat belé. Titok az örök nagy akarat és az évszázad német bölcselkedői egy csöppet se fejtettek meg belőle többet, mint hajdan az athéni tarka oszlopcsarnokban a stoikusok és az ő kevély empiriájuk. De ez az örök nagy akarat, a mely talán önmagától, talán mástól teremtetteminden porszemet, az édes apánkon át beszél hozzánk:

— Én vagyok a végtelen intelligencia, én vagyok a végtelen erő. Én teremtettelek mindnyájatokat, egy idő nélkül való láncolat vész el én bennem. Homályos, gyöngé látásotok csak az utolsó karikaszemet pillantja meg: az az apátok, abban szeresetek engem. Akár fényes ez a láncgyűrű, akár szenny borítja, akár nyilván a magatokénak vallhatjátok őt, akár csak titkon — ő fűz azért beneteket hozzám és én tudom, hogy minden nemzetek emlékezni fognak is e tanításomra, míg csak ver az emberi szív . . .

. . . Hát ime, édes barátim, csak az ifjabbik Fuchs ne emlékezett volna erre?

Én emlékszem, kényszerüsből bizonyosan; én szeretek és én megbocsátok az édes apámnak egy nagy vétket: — az ifjabbik Fuchs nem bocsátotta meg az édes apjának azt a kis összeszamarazást?

Az ifjabbik Fuchs nem volt az öreg Fuchsnak valóságos fia. Én pedig valóságos fia vagyok az édes apámnak és tölem őt el nem tagadhatja a törvény. Valóságos fiú és valóságos apa között sohase lehetnek differenciák. Köztem és Ignotus páter közt sohase voltak differenciák. Tagadom ennélfogva az ifjabbik Fuchsnak igaz és kétségtelen fiaságát.

*

Az utca világosodni kezdett és mi már nem sokat törődtünk az ifjabbik Fuchsnak fiaságával. Inkább csak a Wirth kollégát néztük. Ő befejezván a mondókáját, ült nyugodtan, mint a kit nem külső, világi lángjaival, hanem belülről tesz elégedetté a boldogító Isten, a szeretet. Hirtelen egy kis ajtószellő borzolta meg a béna ember haját és nekünk ekkor egy pillanatra úgy rémlett, mintha valami messze hegyi sírból eljött volna Ignotus páter, meg-simogatni az ő nyomorék fia homlokát.

A Wirth úr elméletét sikerrel használhatnák az apagyilkosok védőprókátorai.

A Wirth tudománya.

Ha valakinek, a ki intelligens környezetben él, szüksége van egy Fauszt-idézetre, akkor rendszerint beáll az az eset, hogy az intelligens környezet nem ér egy hajító fát se. Az intelligens környezetben ugyanis mindig akad vagy húsz Fauszt-ismerő; e Fauszt-ismerők azonban csodálatos apostolai az individuális művelődésnek. Mind a huszan mást-mást tudnak a halhatatlan János Farkas munkájából citálni, csak éppen azt az egy passzust nem, a melyet keres az illető valaki, a ki intelligens környezetben él. Némelyek a huszak közül az idióta Wágnert övezik szívük egész melegével, másoknak rokonszenve az Auerbach pincéje felé fordul, vannak továbbá, a kiknek az Oberon és Titánia intermezzója a legkedvesebb, ellenben a keresett passzus rendszerint megmarad lebegő problémának.

A szerkesztőség tizennegyedik számú szobájában, ott a hol a keleti bonyadalmak szálai szok-

tak összefutni, Pálinkás Sámuel úr a magyar kulturharc végső akkordjait írta meg egy képes néplap számára. Pálinkás Sámuel a főváros régibb hirlapírói közé tartozik és publicisztikai működését az teszi nevezetessé, hogy ő írás közben simogatni szokta a szakállát. A szakálla tehát síma, de annál borzasabb a publicistikai működése. Különben borsodvármegyei származásu és midőn politikai cikkeket ír, folyton a borsodi állameszmét szeretné a magyar állameszmébe belecsempészni. Ezenkívül még német idézetekkel szereti tarkítani zamatos magyarságu iratait. Ha még most a külsejét is le akarnám írni, akkor Pálinkás Sámuel kéttségkívül rendreutasítanám előbb, mert meg van neki az a rossz szokása, hogy a kezét folyton a nadrágzsebében tartja s a redingotja szárnyát ilyenkor a két karjára veti, a mi persze csak a szemben állóknak lehet kedves látvány.

Tehát Pálinkás Sámuel a most leírt alkalommal sajnos, nem tartotta a kezét a zsebében, hanem politikai cikket írt vele. Ez természetesen némi nehézségekkel volt egybekötve, mert a kellő idézet Pálinkás úrnak megint nem jutott az eszébe. Pedig ezúttal az járt a fejében, hogy Mefisztó valaha valami nagyon kompromittálót mondott az anyaszentegyház gyomráról, meg az étvágyáról, meg egyebekről, a miket a képes néplapban most pom-

pásan lehetne applikálni. Pálinkás úr elkiáltotta magát:

— Fiuk, mit is mondott Fausztnak Mefisztó az egyház gyomráról!

A villámos lámpák alatt tovább sercegetek a tollak, a tizennegyedik számú szobában mint tíz perccel előbb, úgy még most is tovább fonódtak a keleti bonyodalmak száalai, de Pálinkás úr kiáltása visszhang nélkül hangzott el az éjszakában. Ekkor Sámuel fölkelt és odament a harmadik asztalhoz, a hol irodalmi és művészeti híreket irt Wirth János, a középkereskedelmi iskolai tanár.

— Wirth, kérlek szépen, te tudod bizonyosan azt a passzust a Fausztból. Mondd meg, kérlek szépen . . .

Wirth, a mi gyönyörű oroszlánfejű kis Wirthünk rámosolygott a Sámuelre és kívágta az idézetet:

Die Kirche hat einen guten Magen,
Hat viele Länder aufgefressen,
Und doch noch nie sich übergessen . . .

*

Az eset szenzációs mozzanata, az tudniillik, hogy akadt végre akadémikus műveltségű halandó, a ki tud a Fauszt című drámai költeményből a pillanatnyi szükségletnek megfelelően idézni, az éjszaka folyamán további megbeszélésnek volt

tárgya. Az Omega-kávéházban lapzárta után hozzá-
szólt az esethez Haferstock úr, a közgazdasági rovat
vezetője és ő, mint a szerencsejátékok esélyeinek
hivatásos megfigyelője, pusztá véletlennek mondta
a dolgot. Pálinkás Sámuel, az érdekelt fél, tagadta
ezt a föltevést:

— Akárhonnan is tudja idézni Fausztot a
Wirth. A kis ujjában van az egész, azt már más-
kor is tapasztaltam. Valóságos Fausztautómata a
béna kis ember: az egyik nyíláson bedobja az
ember a kérdést, a másikon kihullik a válasz. Pon-
tosan liferál bizony a Wirth úr . . .

Wirth akkorára már a hátunk mögé bicegett
két mankójával és azt mondta a Pálinkásnak:

— Igazad van, Sámuel, tehát kedvenc italom,
a konyak ezúttal a te részedben lesz.

— Ha elmondod, hogyan tanultad meg az
egész Fausztot?

— Nem az egészet, kedves Sámuel, csak az
első részét. Elmondom mindjárt.

Wirth János összehúzódott a széken, két tér-
dét fölrakta a márvány asztal élére és kiivott egy
kis pohár szeszt.

— A Göthe János Farkas Fausztjának első
részét — úgy mondá — igen különös körülmények
között tanultam meg és én most elbeszélem nektek
ezt is, mert már úgyis annyi sokat tudtok felőlem,

meg a multam felől, meg afelől, hogy miért vagyok olyan sokszor szomorú.

Mikor meghalt az édes apám és maradt utána egy szegény árva asszony, meg én, a fia, akkor tavasz volt és mi árvák jól elvöltünk az egész nyáron. A szegényeknek az ősz szokott csak problémát okozni. Ekkor a Szepességen már leesik a hó is, novemberben öt fokon alul van a hideg és folytonosan kell fűteni. Mekkora hasáboakat! Novemberben pedig már apróra vágott fával kellett fűtenünk, mert az anyám maga hordta haza a piacról a fűtőanyagot és hasáboakat persze nem tudott cipelni a szegény gyöngé asszony. Ekkor már el is költöztünk a régi, úri lakásból és egy kis házikóban telepedtünk le; onnan jártam a gimnázium ötödik osztályába és én sírtam mérgemben, hogy a tanárok csupa nagyobb diákoknak osztgatják az instruktori hűbéreket és én nem kapok még csak egy parányi kis normalistát se, pedig jó tanuló vagyok és az anyám beteg és fázik...

Nem volt a ki segítsen rajtunk, nem volt rokonunk, nem volt barátunk. Csak a régi uraságból maradt meg egy csomó butor, most már a padláson, mert helye nem volt neki máshol.

— Fiacskám, mondta egy szép reggel az édesa nyám — eladtam a barna ripszgarnitúrát, mert megenné a por, a piszok odafönn a padláson.

Százharminc forintot kaptam érte, most lesz hála Istennek télre valónk.

A tél elmúlt és a pénz is elfogyott, eladni valót még közben is mindent eladtunk. Végére nem maradt más hátra, csak egy második pár sárga nyoszolya, berakott régi famunka, csigaformájú párkánykunkorodásokkal, elévülhetetlen szolid politurával, olyan, aminőt nem szokás eladni. Az anyám kapta az édesanyjától vagy talán a nagyanyjától valaha. Maradt pedig e pár nyoszolyán kívül még egy vén könyvszekrény is.

Ó, a vén könyves kasztni, az én első szerelmem! Pirosbarnás, becsületes színére, belül kékre füstött polcaira hányszor emlékezem. Ott állt a mi szegényes szobánkban, belül teli az édes apám könyveivel, a melyek az üvegen át beszéltek hozzám:

— Megvárunk, kis János, míg megnősz, akkor majd beszélünk veled.

Addig csak a szekrény alsó, ajtóí részével beszélgettem. Onnan szedtem elő bekötött régi illusztrált ujságokat, amelyeket nyári délutánokon, amikor a mankós gyerekek kijárni nem szabad, hogy meg ne izzadjon nagyon lapozgattam, olvastam. Az üveges részre csak később került volna a sor és ekkor ismét azt mondta az édes anyám:

— Jánoskám, pénzünk már megint nincsen. Vagy a sárga nyoszolyákat kell eladni vagy a

könyves kasztnit mindenestül. A könyveket megvenné a könyvkereskedő. Mit adjunk el, fiacskám . . . így szólt és nézett aggódó szemmel az ő kedves két nyoszolyájára . . .

Én rám meg az üvegfalon át vén fóliánsok néztek, a melyeket mind az apám gyűjtött össze. barna bőrbe kötött törvénykönyvek, új színes vászonban klasszikusok. Petőfinek, Arany Jánosnak első kiadásu könyvei, Kövynek törvénytudománya, Schiller egyetlen egy óriás kötetben, Göthe munkáinak hosszú sorozata. Mind én reám vártak ezek és mindegyikre saját kezével írta belül az apám, hogy kié! És ezektől most válnom kellett, mert — úgy gondolám — mégis csak kedvesebb az édes anyámnak az ő két nyoszolyája!

— Add el anyácskám a kasztnit, mondtam végre és arra gondoltam, hogy előbb majd kicsempészek belőle egy pár könyvet emlékül.

A dolog azonban gyorsan ment és mikor másnap délben hazajöttem az iskolából, nem volt többé helyén a kasztni. Oda lett könyvestől. Göthéstől, mindenestől. A helyén egy vén láda állt, arra ültem sírni; mert most már hiába nő meg a kis János, nem várják meg az apja könyvei . . .

Oda volt az én kedves szekrényem és még jobban sirattam, hogy nem sokkal azután mégis el kellett a két nyoszolyát is adni . . .

— Nekem a nyoszolyáim, neked a könyveid, fiacskám . . . mondta az édes anyám és zokogó beteg szívére szorított, mikor egészen üresen maradtunk. A vén muzsikáló óránk pedig ebben a nehéz órában rágyújtott arra a régi dalra, hogy „Gyöngyöm Minkám el kell válnunk.“ Erre aztán nevettünk mindketten és szegény anyám egészen elfelejtette az ő kedves két nyoszolyáját.

Én sohase tudtam elfelejteni a könyves szekrényt és hogy megnöttem, kitanultam és kenyeret kereső ember lettem, sokszor gondoltam a szegénységünk idejére, meg arra a délelőttre, a mikor üresen találtam a szekrény helyét. Két esztendő előtt pedig kotorásztam a Muzeum-körúton egy antikváriusnál. És képzelj el, Sámuel, képzelj el, Haferstock, mire akadtam a régi törmelékben? Egy elrongyosodott barna vászonkönyvre, a Fauszt első részére, belül az apám kezeirásával, ugyanarra, a mely eladatott volt a mi szekrényünkben . . .

Wirth úr lélekzetet vett és csillogott a szeme még emlékezetétől is az ő nagy örömének.

— Megvolt, mondta aztán, egy darab a régi, kedves gyűjteményből. Aznap éjjel persze a kaszt-nival álmodtam; üres volt és táncolt hóbortosan és üveges két szárnyát kiterjesztvén, megölelt:

— Szervusz, kis János, csakhogy megint összekerültünk. A Fauszt első része azóta az éjjeliszekré-

nyemen van és két esztendő óta, téli estéken, mikor a mankókon nem járó ifjuság zsúrozik, avagy hajnalban, mikor hazakerülök a szerkesztőségből, sőt nyáron, ha utazom, a kupéban is folytonosan lapozgatom az öreget . . . Nincs most nálam, nem mutathatom meg, de nem szeretem magammal hordani. Már igen rongyos és én sohasem is fogombeköttetni.

Innen, e sok lapozgatástól van az én Fauszt-tudományom.

*

Wirth úrnak erre az elbeszélésére azt szeret-tük volna mondani, hogy talán Schmidt Kristóf ifjusági tára részére komponált egy erkölcsnemesítő történetet, de ahogy ránéztünk fáradt kis testére, vonagló szájaszélére és elborult nagy szemére, a mely régi emlékek között keresgélt, nem mertünk vele csufolódni.

Haferstock a közigazda azt mondta neki:

— Unikum vagy, Wirth; de azért nem okozasz zavart az értelmi statisztikában, mert ha egyszer el találod felejteni a tudományodat, megint csak nem lesz halandó ember, a ki a pillanatnyi szükségnek megfelelően tudná idézni Fausztot.

Sámuel meglökte a kis bénát:

— Nem hallod, öreg? Hová gondolsz öreg?

Wirth János lenézett az asztal márványlap-jára és megint egy Fauszt-idézettel felelt:

Was ich besitze, seh' ich wie im Weiten,
Und was verschwand, wird mir zu Wirklichkeiten.

Délről.

Országos Széchényi Könyvtár

Don Lorenzo sógorasszonya.

Padre Lorenzo Bonelli az életnek abban a stádiumában volt, a midőn a barát már unni kezdi a koldulást. Szűk lett neki a zárda és harminchárom éves korában észrevette, hogy az embernek nem a világot kell megváltani, hanem önmagát. Ősszel és tavasszal még valahogy csak meg volt elégedve a hivatásával; ekkor olajfák virágoztak a hegyek lejtőin és a dolomitutak mélyében szélmentes pihenőre talált az illat. A Sarca sebes kék vize vigan barátkozott a parti kövekkel és ha a páter facipője átkopogott a hídon, szinte vigasztalták a habok a szegény papot is:

— Padre Lorenzo, most nem baj, ha barát vagy is, mert most neked is jut a napsugárból valami . . .

A Garda-tó délelőtti szellője meglebegettette Lorenzo szénfekete tonzuráját és a barát ment ilyenkor büszkén. Magas termete nem görnyedt meg attól a sok nehéz holmitól, a mi fehér tarisz-

nyája mélyében rejtőzködött. Durva szörkámzsája se volt nehéz neki, mint nyáron, a mikor ólommal változott a levegő, de nem is fázott alatta, mint télen, a mikor a torboki sarokból jeges fuvalmak járták át az egész Sarca-völgyet. Padre Lorenzo szerzetesi életének tizennegyedik évében tisztába jött azzal, hogy koldulni még leginkább ősszel és tavasszal ajánlatos.

Az Alle-Grazie klastrom szürke, vakolatlan falai mögött úgyis vége volt aztán minden poézisnek, a mit az aequinoctium ideje csak nyújthat egy szegény barátoknak. Itt e sötét zúgban, a hol egyszer valamelyik Miksa császár kötött békét valamelyik velencei dozsával és a hol a ferenci barátoknak még mindig nem volt más pénzbeli jövedelmük, mint a békekötő császár misealapítványa, állandó hangulat volt a nyomoruság. Padre Lorenzo ha hazaérkezett és a konyhában lerakta a szent almizsnát, mindig belé tudott kötni valakibe, mert már rosszul érezte magát a hideg, kényelmetlen cellákban, a melyeket oly távol estek Val Ricordo kicsiny falujától, a hol a barát koldulás közben ismeretséget kötött az ifjúsággal és a kerti virágokkal. És legfőképpen Angiolina Pesarival, a ki tizen-nyolc esztendő volt és feketeszemű, mint az angyalok. Ha mondta neki az öreg kvárdián:

— Fiam, Lorenzo, ma péntek van, a máléliszt napja és te mégis tojáshoz kolligáltál . . .

Akkor felelte neki Lorenzo :

— Nem azért vagyok páter és nem azért tanultam négy évig teológiát, hogy nektek málélisztet kolduljak. Küldj egy frátert kollektornak. Annak a mestersége volna az tulajdonképpen . . .

Azután összezsáptta a kámzsája gallérját és ment föl a cellájába, nem is hallgatva az öregre, a ki siránkozva mondta :

— Hát kit küldjek, fiam Lorenzo, honnan vegyek én frátert, mikor magunk se tudunk megélni.

A kvárdián szomoruan csóválta a fejét :

— Alig van ennivalónk, Istenem, Istenem és ez a keményfejű páter azt akarná, hogy még frátereket is fogadjak . . .

Lorenzo fenn a szobájában állt sokat az ablaknál és nézett északra a Monte Stivo felé. Egyszer, kivált áprilisban gondolt sokat a völgyi falucsára és arra a gyönyörű kolduló reggelre, a mikor Angiolina öt darab gyöngytyútkojást tett a tarisznyájába. Ezt kétségkívül szerelme jeléül tévé, mert máskor csak hármat szokott adni. Ő megköszönte szépen és megfogta a leány kezét :

— Jaj, padre, ne bántson, mert meglát az anyám — mondta a leány és épp csakhogy nem sírt. Mert könyezni már könyezett.

Tenno várának hasábformájú tornya mozdu-

latlan ciprusok közül nézett le a klastromra és a távolból áthallatszott az arcói harangszó. A barát arra gondolt, hogy az idén elvállalja Ambrosio atyának, a szegény öregnek a dolgát is; meg majd helyette is koldulni, hogy többször járhasson az Angiolina falujába. A barát, a mint látjuk, következetlen volt egy kissé, de csak elméletben.

Gyakorlatilag nem koldult ő többé sohasem.

Az említett áprilisi napon ugyanis csak beállított cellájába a kvárdián és nagyot szippantott tubákos szelencéjéből, a mely csak terjedelmére nézve hasonlított a pala dorohoz, mert anyag szempontjából kizárólag sárgarézből készült.

— Lorenzo fiam — mondta neki — megszabadulsz a málélisztól. A trienti püspöknek papokra van szüksége, mert üresen vannak egy-némely kuráciák. Ferenci barátokat akar átvenni a világi klérusba és írt a provinciálisnak, hogy nevezze meg jelöltjeit. Itt telepednének meg a szekularizáltak a környéken, ha kedved van, elmehetsz te is.

Lorenzo barát nagyot gondolt és elfogadta az ajánlatot, mert ismét eszébe jutott neki, hogy az embernek nem a világot kell megváltani, hanem önmagát.

*

Így lett padre Lorenzoból világi pap és

plébános Pontecorvóban. Akkor már nem is nevezeték többé padrenak, hanem donnak, a mi tudvalevőleg úrfélét jelent. Egy déltiroli plébános pedig csakugyan úr is, van neki háromszáz forint évi fizetése és nem jár többé fapapucsban, mint a kolduló barátok, hanem szép csattos cipőben, fekete harisnyában. Van neki háromszögletű sipkája is a mely nagyon jól állt don Lorenzonak, a mióta megnőtt a haja. Don Lorenzot tisztelték is a hívei; már ezentúl például nem a kövágó napszámosok kínálták meg tubákkal, mint kolduló barát korában. A pontecorvói plébánosnak maga a capo del comune, a bíró úr szokta nyujtogatni a szelencéjét. Don Lorenzo különben készen kapta az egész butorozott kuráciát, a mely két fényes szobából állt, sőt készen kapta még a kertet is, a hol a mérsékelt égöv legfinomabb karfioljai nyiltak.

Pontercorvo a Sarca völgyének keleti lejtőjén fekszik és Val-Ricordótól csak egy hatalmas hegylánc választja el, de azért a pontecorvói parasztok egy lelket sem ismertek a valricordóiak közül. Ők a nyugati nagy műúton szoktak Trientbe vagy Roveredoba járni, amazok túl a hegyen, már a vasutat használták. Midőn Angiolina Pesari, sötét két szemével és tizennyolc esztendejével bevonult a kuráciába, Pontecorvóban mindenki elhitte, hogy Angiolina csakugyan sógorasszonya a papnak.

Ennek a bevonulásnak pedig igen egyszerű története volt.

Don Lorenzo titkos hegyi ösvényeken sokszor járt át Val-Ricordóba, kivált akkor, hogy Angiolina édes anyja nagyon megbetegedett és lány egymagában nem tudta eléggé ápolni a selyemhernyókat. A selyemhernyók elpusztultak, az öregasszony is meghalt és készen volt a nyomoruság.

— Elmegyek Trentóba cselédnek — mondta a lány.

— Nem mégy Trentóba cselédnek, hanem eljössz hozzám, mert én szeretlek és azok, a kiknél szolgálnál, sohase szeretnének annyira.

A leány ráborult a pap széles, domboru mellére:

— Igazad van, elmegyek hozzád, mert szeretlek.

— A sógorasszonyom leszesz Pontecorvóban, a ki ügyel a kis gazdaságomra — mondta a pap.

A sógorasszony elment Pontecorvóba, ott volt egy ideig, azután meg eltűnt a falujába egyszer. Valami nénihez ment bizonyosan.

— A sógorasszonyom hazament a kis fiáért, — mondta a pap.

A sógorasszony visszajött egy pár hónap mulva egy pólyás kis fiuval. Angiolina egy kissé halavány volt ekkor, egy kissé ápolta a gránát-alfákat, a karfiólokat, a papot, meg a kis fiát és esztendő multán megint csak hazament a falujába.

— A sógorasszonyom elment a kis leányáért
— mondta a pap a pontecorvóiaknak.

A sógorasszony egy pár hónap múlva vissza-
jött egy pólyás kis leánynyal. Megint nagyon
halavány volt és elkomolyodott már don Lorenzo
is. Az asszony sokat sírt:

— Mi lesz belőlem, micsoda csufság lesz, ha
a falubeliek mindent megtudnak; mert most még
csak sejtik, hogy sógorasszonyod van ugyan, de a
sógorasszonyának ura nincsen.

A pap hozzátette:

— És mi lesz én belőlem, ha megtudja nem
a falu, hanem a püspök?! . . . Don Lorenzo nedves
olajágakat tett a tűzre és mindaketten a szomszéd-
szobába figyeltek, a hol két kis jószág lélekzett a
bölcsőben.

Karácsony estéje volt, az ablakon át benéztek
a havas dolomit óriások. Szemközt Cenigában, a hol
egy órával előbb járt a toronyóra, már elsőt haran-
goztak éjféli misére. A pap kikészítette azokat a
vastag viaszgyertyákat, a melyeket a község tizen-
két véne tart majd kézben az oltár körül. Ekkor
kopogtak az ajtón és belépett egy fehérbajszu úr.
Nagy kalábriai köpönyeg volt a vállán, mint mind-
azoknak a húszezreknek, a kik a marsalai ezrek közé
tartoznak. A mellén volt a jövevénynek vagy nyolc
érem és kereszt, mint az Lombardiában minden

veteránnál látható. Az olasz függetlenségi harcok katonáinak ugyanis nemcsak minden ütközet, hanem minden puskalövés emlékére is verettek egy érmet vagy keresztet. Innen van az olasz hadastyánok fényes dekorációja.

A jövevény meghajtotta magát, Angiolina bámulva nézett rá, a pap nemkülönben:

— Don Lorenzo Bonelli, — mondta kemény katonás hangon — én Cesare Bonelli, cavaliere di Toblino, szárd királyi tüzérszázados vagyok a végleges nyugalomban. Harmincöt esztendő előtt dezertáltam az osztrák hadseregből, mert vonzott az egységes Itália eszméje. Most hazajöttem az egységes Itália eszméjével és egy lappangó köszvény-nyel a végtagjaimban. Letelepédtem szülővárosomban, Val-Tionében még a nyáron és harmincöt esztendő után egyetlenegy Bonellit sem találtam családomból, a toblinói lovagok közül, a kik valaha együtt harcoltak az arkói grófokkal a spanyol örökösödési háboruban. Ekkor kinyomoztam, hogy a pontecorvói papot Bonellinek hívják; eljöttem hát, hogy karácsonyra meglepjem önt, a ki kétségkívül rokonom nekem. Ezt látom is már, mert ilyen nemesvonásai csak egy vérbeli Bonellinek lehetnek...

A pap szeliden mosolygott:

— Foglaljon helyet, szerény hajlékomban, nagyságos lovag úr. Szívesen látjuk vendégnek.

Angiolina, készítsd el a másik szobát a kapitány úrnak. Azt azonban előre is kijelentem, hogy az én őseim nem a toblinói lovagok közül valók. A nagypapám nyomorult szegény kénbányász volt Sziciliában, munkás, a kinek egyetlen ambíciója az volt, hogy valaha bérlő lehessen. És az utódai, lovag úr, a mint láthatja, nem sokkal gazdagabbak, mint a sziciliai kénbányászok. Méltóztassék különben e veres borból. Bonelli lovag ivott a fanyar falusi borból, evett a karácsonyi polentából és a mikor a pap elment éjféli misére, egyedül maradt don Lorenzo sógorasszonyával. Az utcákon még járkáltak a karácsonyi „harmóniák“, énekes legények, a kik négyszólamu karokkal tartják fenn az édes, romantikus hegyek költészetét. A másik szobában még szunnyadtak a bölcsőbeliek. Angiolina az ő kis paraszt eszével panaszkodni kezdett az idegennek:

— Itt fekszenek mindketten... Se Bonelliek, se Pesariak, Isten tudja, hogy mifélék...

A kapitány, a ki öreg korában érezte az árvaságot és jó ember volt, mert senkije se volt, mondá Angiolinának és mondá a papnak, a ki jött vissza az éjféli miséről:

— Rajtatok még lehet segíteni.

És karácsony első napján, mikor a veterán Bonelli megjelent az utcán a pappal, a falubeliek azt mondták egymásnak:

— Ime megérkezett végre don Lorenzo sógorasszonyának az ura!

Ha kérdezték később a papot, ő is rájuk hagyta:

— Igen, megérkezett a sógorasszonyom ura!

A don Lorenzo sógorasszonyának ura megérkezett csakugyan, mert Cesare Bonelli soha többé nem költözött vissza Val-Tionéba. Ott maradt az öreg a pontocorvoi kurácián és mivel nem kapott külömb szobát, hát megelégedett azzal a szűk kis kamarával is, a melyet Angiolina és a plébános az ő számára alakították át. Szépen tisztára súrolva, fehérre meszelve, a falakon Mazzini és Manin Dániel arcképével ékesítve. A toblinói lovag azután megesküdött egyszer Angiolina Pesarival, a kis templom zárt ajtai mögött, a hol don Lorenzo maga celebrálta a szertartást. A jó öreg esküvő után még szívta egy ideig kurta kis pipáját, egy félévvel később pedig meghalt és özvegyet meg árvákat hagyott hátra. Sírja a pontecorvói hegyi temetőnek egy lapos köve alatt van, a hova felhallatszik a nagy tó zúgása és tiszta napokon átjár a független Itália szellője. Don Lorenzo és a sógorasszonya sohase feledkeznek meg ennek a sírnak a koszoruiról.

Most meg, ha nekimelegszik a februárius és csak egy kis fehér sipka marad a Monte Baldo fején, két kis gyerek játszik a pontecorvói paplak

tiszta zsalui előtt; piszkosan, pirosan és göndören, mint a régi olasz mesterek festményein látható. Midőn vecsernyéről jön Don Lorenzo, a gyerekek eleresztik a plébános sógorasszonyának kötényét és futnak az érkező elé. Szépek a gyerekek, ruganyosak és egészségesek; igaz és kétségtelen ivadékaik azoknak a Bonellieknek, a kik az arcói grófokkal együtt harcoltak a spanyol örökösödési háboruban és ezért birodalmi lovagságra emeltettek. Don Lorenzo világosan látja már, hogy előfordulhat az az eset, a midőn az embert nem önmaga váltja meg, hanem mások.

Országos Széchényi Könyvtár

A menyasszony.

Öt óra felé járt az idő. A Monte Pregasine mögött már lebukott a nap, a vízen hosszú árnyéka maradt a hegynek. Délről Catullus szigetének ciprusai integettek Rivába a szürkületből, Torbole felől halászok dala szólt. Az este szinte virágzott. Kékellő szirommá változott a tó vize, a hegyoldal olajfái nyers tavaszi illatot árasztottak. Mélykutiné eldobta a Tenger munkásait és letekintett a Hotel am Lac terraszáról. A bolyhos szőke haja végig folyt a hintaszéken, keresztbe tett lábával ütögette a párkányt.

— Jöjjön csónakázni — mondta a kamgarn főhadnagy, Kondorics. Mélykutiné nem felelt. Kamgarn főhadnagynak hitták a karcsu huszárt, mert a mióta ősszel megtelepedett a tó partján, állandóan ilyenemű szövetben volt látható. A téli blúza, a nyári blúza, a pozsonyi zsinóros attilája, a prémes mentéje, mind kamgarnból csinálódott. Deutschmann, az erlangeni egyetem magántanára a kávéházban egyszer abbeli gyanuját is kifejezte, hogy a főhad-

nagynak valószínűleg a zsebkendője is kamgarnból készült, ez a föltevés azonban később alaptalannak bizonyult. Kondorics egyébiránt kezdődő tüdővészben szenvedett és így annál csodálatosabb, hogy oly szokatlanul kedvelte a kamgarnt. Ugyanazzal a logikával szerethette volna a síma szövetet is.

— Jöjjön csónakázni, mondta még egyszer.

— Nem megyek, felelte Mélykutiné. Várom a vőlegényemet már harmadnapja. Tálás egyszer azt írta, hogy a szabadságidejét csak egy nappal később kezdhette meg, első nap azért vártam hiába. Másodszor Verona előtt kisiklott a vonat, tegnap azért vártam hiába. Ma még nem tudom, hogy miért várok.

— Én se.

— Maga se? Maga se, Kondorics? — A szöke özvegyasszony nevetett egyet. Maga sokat nem tud, kedves barátom, azt se tudja, hogy én most nagyon rossz kedvű vagyok.

— Maga meg azt nem tudja, szép asszony, hogy milyen gyönyörűség volna most San-Nicoloig elcsónakázni. Az erődítéseknel kiszállanánk és a Monte-Baldon át gyalog sétálnánk vissza. Ma nem köhögök, tehát imádom a világot. Maga se köhög, imádja hát maga is.

— Én a vőlegényemet imádom, tisztelt uram.

— Az pedig lekéselt alaposan. Nézze, tisztelt Mélykutiné Hedvig, — Giacomo telegrammot hoz.

Ez bizonyosan önnek szól. Veronában, úgy látszik, ismételt vonatkisiklások történnek.

A terraszkörvényén át a hotel kövér házi-szolgájától egy táviratot vett át Mélykutiné. Tálás miniszteri titkár, a várbeli théé dansantok kedves alakja, a ki különben harmincöt esztendő volt és erkölcsös előéletű, — szomorodott szívvel jelentette az ő imádott Hedvigjének, hogy Desenzanóban rövid javítás alá fogták a csütörtöki hajót és a Garda tón ma szünetel az európai forgalom. Holnap megérkezik, addig is millió csókot küld, már a meny-nyire az természetesen egy idegen állam területéről Rivába elküldhető.

— Gyerünk csónakázni — proponálta hirtelen az asszony.

Kondorics főhadnagy kitörő lelkesedéssel fogadta a saját életrevaló eszméjét. Minden tüdőbaja dacára vad mozdulatokkal rohant a hotel kertjének parányi kikötője felé, a hol szép sorjában pihentek a bárkák. Kondorics beléugrott az elsőbe és Matteonak, a fogadó tengernagyának lázasan segített eloldani a kötelet. A derék lovastiszt ebben a pillanatban szerfölött hasonlított öseihez, a titeli csajkásokhoz, a kik Zsigmond király naszádjairól, háromszoros „Bozse” kiáltással vetették magukat a törökre. Meg-igazította a kezelőjét, hirtelen megragadta az egyik lapátot és már ült a padon, a mikor Hedviget be-

segítette a csónakba. Mélykutiné a kormány zsinórját igazította a dereka körül, a tapintatos Matteo ellökte a bárkát és tíz másodperc múlva túl jártak a nádon.

Kondorics szépen, ütemesen, vízszintre fordított lapáttal evezett, a mint azt gyermekkorában Fiumében tanulta. Az ifju Konstantint ugyanis édes apja, a nyugalmazott altábornagy, eredetileg tengerésztisztnek szánta és a fiumei akadémiába küldte, a hol az eleven eszü gyermek csakhamar réme lett az összes felügyelő altiszteknek és a hol nem is javult meg, dacára annak, hogy az iskola-parancsnok rendeletére büntetésből többízben kényszerillamozásnak vetették alá az intézet fizikai laboratóriumában. Kondorics Konstantin javíthatatlan maradt. Végül betelt a mérték és a midőn az akadémia második évfolyamának görögországi tanulmányútja alkalmával az egyik inspekciós hajósuhancot, azért, mert neki, jövődöbeli tisztnek, nem szalutált, minden eszmecsere nélkül ugy belökte a Földközi tengerbe, hogy csak jelentékeny erőfeszítések árán tudott kiúszni a hellén partokra, — akkor Kondoricsnak a közös haditengerészet kötelékében nem volt többé maradása. Az akadémia parancsnoka, a ki együtt utazott tanítványaival, a rakoncátlan csajkást rögtön átadta egy Triesztbe induló Lloyd-gözösnek és így a serdült koru Kondorics kényszer-

útlevéllal érkezett Brindisin, Trieszten és Pragerhofon keresztül haza. Mohácson találkozott az édes apjával és szakadatlan testi fenyítékek között érkezett vele Titelbe. Otthon egy évig csendes, szemlélődő életet élt a gyermek, tizenhét esztendőskorában pedig az öreg generális besoroztatta huszárnak. Az ezrednél nem sokkal azután felvarrta a kadétek arany paszomántját és idővel azután igen szorgalmas csapattiszt lett belőle. Evezni azonban nem felejtett el sohasé.

Nagy emócióval kezelte a lapátot. Mélykutiné elmosolyodott a barna csajkás kipirult arcán:

— Ne evezzen, kérem, hanem beszéljen!

— Én nem beszélek többet, szép asszony.

Eleget mondtam magának, hogy először vagyok szerelmes és utoljára, a Tólas miniszteri titkár menyasszonyába. Ha magának ez nem tetszett, sajnálom. Holnap szedem a sátorfámat és megyek Meránba. Én nem fogom nézni, a mikor maguk ketten turbékolnak.

A tó északi görbületénél bárkákkal találkoztak az utasok. Olasz vadásztisztek csónakáztatták a rivai intelligencia hölgyeit és beszéltek borzalmasan korrekt németséggel. Az egyik csónak hozzásurolódott a Matteo ladikjához, Mélykutiné megingott és összeütötte a térdét a huszáréval. Egyszerre a san-nicolói erőd elé értek.

— Vezessen, csunya rác, mondta a főhadnagynak, mikor kiszálltak a parti makadám útra és visszaküldték Matteot a csónakjával.

Kondorics a csontos derekához szorította Hedvig karját, visszafelé indultak rivába. A Monte Baldo tövében északra kanyarodott egy dülő út, villák, olasz modoru léclugasok között. Az emeletes parasztházak előtt barna kámzsás asszonyok üldögéltek, gyapjuharisnyákat kötögetve. Egy-egy virzsinias paraszt zsebedugott kézzel bámult le a tóra.

Elhallgattak mindaketten. Kondoricsnak fülébe az asszony ruhasuhogása hallatszott, Hedvig melegnek érezte az estét. Megálltak egyszerre a dolomit-sziklák között, egy szederindával befutott barlang szája előtt.

— Nézzük meg, mi van benne! — mondták egyszerre mind a ketten.

Az asszony egy kissé remegve indult az üreg sötétjébe, alighogy érintette lába a kavicsot. Kondorics keményen lépkedett. A szellő csak az ajtónyílás indáit lebegtette meg, beljebb nem tolakodott. Az ibolyák is elbúttak a szikla hasadékban; földnek párázata és füvek illata egyazon esti akkordba olvadt.

A tavasz bűne volt az egész.

*

Kondorics,

Ne gondolja, hogy Tálast meg fogom csalni;
azt se gondolja, hogy vallomást teszek neki.

Megyek le Olaszországba, elbúvok valahová, a honnan híremet se hallják többé. Ha maga léha is, azért bizonyosan nem fog olyan közönséges fráter lenni, hogy neki, vagy akárkinek a világon, elbeszélje valaha a tegnapi árulást.

Az ördög vigye el magát. Mélykutiné.

Ezt a levelet — mint azt már kétségkívül sejteni méltóztatik — a főhadnagy kapta másnap reggel „hajnali tíz órakor“, hogy az ő saját kifejezésével éljünk. A beretvált arcu szobapincér, egy hüllőalaku bajor, egyszersmind azt is jelentette, hogy Frau von Mélykuti hét órakor elutazott Ala felé. Kondorics Konstantin egy kissé elámult a dologon, azután tovább aludt, egész tizenegyig.

*

Édes Adorján!

Ne keress, boldogtalan vagyok. Soha többé nem látjuk egymást.

A te szegény Hedviged.

Ezt a másik levelet délután öt órakor kézbesítette a Hotel aux Laux portása egy izmos, szőke gentlemannek, a kit a desenzanoi gőzös hozott a fogadóba. Tálas Adorján miniszteri titkár, midőn elolvasta a neki hátrahagyott sorokat, egy szempillantás alatt megfeledkezett az egész világról, a hazai kormány összes kodifikációs munkálatairól, a théé dansantok és a várszínház szép asszonyairól, mindenkiről, csak épp arról nem, a

kiről meg kellett volna feledkeznie. Fölment előre megrendelt szobájába és könyves szemmel nézte ablakából a tóparti alkonyatot. Az olajerdő ismét illatozott és a habok nem beszéltek semmit.

Este a kávéházban megismerkedett a férfi-publikummal; gondolta, hogy úgy is nevetnek rajta, éjfél felé hát, a mikor a főhadnaggyal, a magántanárral és az orvossal már elég bizalmas volt, elbeszélte nekik a baját. — Mindegy már, ha megszánnak, még mindig jobb, mint ha kinevetnek; — ez volt a vigasztalása.

— Hisztéria! — mondotta az orvos és komoly maradt, mert egy orvosdoktornak illik minden latin szónál komolynak maradnia.

— Rejtély! — mondta a magántanár; a filozófoknak egyetlen boldogságuk, hogy rejtélyek is vannak a világon.

— Ah, dehogy, — mondta a pórul járt vőlegény. Szeszély, asszonyi szeszély és változékony-ság; pedig nagyon, nagyon szeretett valaha . . .

A főhadnagy kiitta a grogját, leverte a trabukója hamuját és oda nyilatkozott, hogy mindenben csatlakozik az előtte szóló nézetéhez.

Az alkalom istennője pedig átsuhant a szivarfüstön, leszállt a szöke titkár homlokára és gunyosan elnevette magát.

Gretchen szakácsa.

Az irodalom néha anankazmusban, lelki kényszerállapotokban szenved. Így például a legújabb időben alig akad novellista, a ki egy urasági szakácsot merne valamely komoly szerelmi történet középpontjába helyezni. A fehér jánkli ugyanis, — a mely ezen szolid konyhaférfiaknak külső ismérve — színénél és szerkezeténél fogva bizonyosan csak egyszerű lelkiállapotok jellemzésére alkalmas; ellenben a bonyodalmas helyzetek (benső meghasonlás, kötelességek összeütközése, stb.) óva intik a költőt, hogy eszméinek ezen fehér lajbinál különb burkolatot keressen. Én is tehát akképp oldom meg a problémát, hogy Rigler Hubert urat, a szakácsot, ezennel fekete redingotban mutatom be az érdeklődő közönségnek. Úgy, a mint őt megismerni volt szerencsém.

Arkóban, alsó Tirólnak ezen a kellemes helyén, a hol az anyaszentegyháznak legsoványabb kano-nokjai találhatók, a román dóm közelében volt egy

svéd korcsmáros. Azt hiszem Jönköpningnek vagy Säckersheds Tändstickornak hívták a vén fegyencet. Ez azonban mellékes. Födolog, hogy az északi férfit elsőrangú bajorsört mért és ehhez az italhoz fokozatosan hozzá tudta szoktatni a városnak és az idegen közönségnek egész intelligenciáját. Dél-felé, midőn a melegebb éghajlat lakói mind sűrűbben kezdik nyitogatni az ő burnótszelencének hívott elmés élvezeti cikküket, a svéd sörház rendszeren megtelt vendégekkel. Legelőbb természetesen az olasz benszülöttek jöttek, mert a latin népfajok a velük született udvariasságnál fogva mindig elülik az idegen elől a korcsmát. Eljött ilyenkor di Satan Croce úr, a járásbíró, e komoly államhivatalnok, a ki nagy barátja lehetett a hármasszövetségnek, mert mindig a Hunyady-indulót füttyörészte. Ott volt Odoardo Georgi is, a főtanító, a kinek előkelő összeköttetései voltak a hotelek személyzetével és így a klimatikus gyógyhely vendégeit jobbára megtudta nyerni olasz leckékre. Az első leckén aztán rendszeren megmagyarázta az embernek, hogy olaszul meg lehet ugyan tanulni, de Dantét azért csak az egészen különös tehetségű emberek érthetik meg : ő maga is olasz ugyan, de azért Dantét ő se érti, és a gömbölyű kis főtanító csakugyan olyan ártatlan talantum volt és olyan kedvesen mondta ezt, hogy az ember ezt mindig el is hitte neki. Az

ember azonban, a ki Arkóban olaszul tanult, nemcsak Dantét nem értette meg, hanem még Odoardo Georgit se. Ha továbbá emlékezetem tárházában folytatva keresgélek, hosszú kutatás után ráakadok még padre Francesconira is, a ki szokatlanul kicsiny termeténél fogva nemcsak az ember memóriájában tud elbujni, hanem elbujt mindig a svéd sörházban is. Mindezek az urak a szomszéd asztaloknál ültek. Mi csak hárman voltunk együtt: van Birkenstamm hadnagy a pommerániai huszároktól, én és Rigler Hubert úr.

„Rigler Hubert, bécsi magánzó“ így volt Rigler úr bejelentve. Harminc esztendő körül való pompás Boulanger-szakálu barna úr volt ő és ámbár kopasz vala egy kissé, mégis sokkal szeretetre-méltóbb tudott lenni a pommerániai huszárnál. Állandóan fekete redingotban járt, a mint azt már röviden jeleztem is és csak előképzettsége tekintetében tudta kétségben hagyni az embert.

— Ez az úr olyan igazi junker! Tudja ugyebár uraságod, hogy mit értek junker alatt? A junkerek afféle fölfuvalkodott nemes urak, ugyebár?

Midőn néha von Birkenstamm előbb ment el az asztaltól, Rigler Huberttől nekem ilyen szociológiai fejtegetéseket kellett elviselnem. Az elegáns Rigler, a mikor ilyen hülyeségeket beszélt össze, mondhatom sokat veszített a szépségéből. Az ő szépsége

csak akkor maradt érintetlen, ha az elvont és a konkrét kérdések tárgyalása alkalmával mélyen hallgatott; véleményt csak a legkonkrétebb ügyekben vártunk tőle:

— Vendéglős úr, az ürükotlettekhez csak a vékonycsontu darabokat válogassa ki, mondta például egyszer Rigler a svéd landsknechtnek, a mikor panaszkodtunk volt, hogy az ürükotlett kemény és inas. És ime a Rigler utasítása nyomán pompás lett a kotlett.

— Az ilyen „magánzó“ urak enni csakugyan tudnak, de egyebet azután valóban nem tudnak.

— Ez a hadnagy véleménye volt és a hadnagy véleményében én is osztozkodtam és sokat töprenkedtem azon, hogy ez a kedves, elegáns és szép bécsi magánzó hogy lehet olyan végtelenül korlátolt.

Von Glajusz Gretchen úgy látszik nem sokat töprenkedett ezen a fogós kérdésen. Ő úgy vette Rigler urat, a mint adva volt. Megszorozva szimpatikus külsővel, hatványozva szürke tudatlansággal. Egy hónapig söröztünk ugyanis Rigler Huberttel együtt, azután átjárt ő ebédelni a Monrepos panzióba. Ott lakott Glajusz Gretchen, a szőke kis vándorfecske, a testvérnénjével, Ellával együtt. A két hannoverai leány már a harmadik telet töltötte Arkóban, hogy valami kis vérszegénységből kigyógyuljon az idősebbik. A Glajusz nővérek hát nagyon

otthon voltak már és ha a Kurhauzban tombolát vagy estélyt rendeztek, a rendező hölgyek kis levélkéi közt a Gretchen meghívói is teliröpködtek Arkót. Négylevelű lóherét használt a hannoverai kisasszony levélpecsétnek, körül ezzel a fölírással: „Malgré tous.“

— Persze, mondá Birkenstamm hadnagy, — a cimerével ő nagysága nem akar affektálni. Pedig szép cimerük van, a von Glajuszoknak multja ismeretes Hannoverában. Egy vitéz ősöknek a fiait emelték nemességre; az ős századoskapitány volt a Poyger-huszároknál és 1677-ben halt meg a Tiszánál, a midőn is Tököly Imre emberei által huszadmagával nyársra huzatott. A boldogtalan ember utódai ezért kaptak nemességet és ezért kapták a cimerükbe azt a jelszót, hogy: „Fortiter in re“. Von Glajusz Gretchennek pedig most jól esik a Rittergut, de a régi jelszó helyett azért mégis azt használja, hogy „malgré tous“.

Gretchen a Monrepos-ban lakott és odaszokott Rigler Hubert úr is. A sétányon meg fönt az olajerdők sziklás utain gyakran láttuk aztán a bécsi magánzót a két lánytestvérrel. Egyszer meg is ismerkedtünk velük és aztán sokat voltunk együtt. Elül a Rigler karcsu alakja járt az aprócsontu Gretchennek, mögöttük jó messze mi haladtunk Ellával. Ella vagy tizenöt esztendővel volt öregebb

a hugánál és bizony mégse vette észre, hogy a huga és a Rigler milyen messze járnak előttünk. Néha csak a kis lány fehér kalapját láttuk elől valami olajfalomb mögül kivillanni és ilyenkor nem igen lehetett tudni, hogy hova lett vajjon a Rigler fekete kalapja. Bizonyosan a fehér takarta el.

Ella, a szegény öreges, vörös lány nem látta ezeket a dolgokat; mi láttuk és gyakran megbeszél-tük is az egészet a svéd korcsmában, a román dóm mellett, a hol di Santa Croce járásbíró szokta fütyülni a Hunyady-indulót.

— Szerencséje van a szárnak, mondta a hadnagy és én ráhagytam ezt.

— Azonban hol van már a szakács és hol a fejer jánkli? fogja kérdezni a nyájas olvasó.

Eljutottunk már a szakácshoz is meg a fehér jánklihoz is.

Vagy egy pár heti barátkozás után kirándul-tunk egyszer mind az öten és ültünk Torboléban a Krone babérral övezett kis terrászában. Gretchen kisasszony süteményt aprított a kávéjába és nem kifogásolta, hogy Rigler Hubert, a ki ham and eggset uzsonnált, oly szorosan közel ült hozzá. Már különben szürkülni kezdett a hegyeken; a havas dolomitok, a melyek szinte húzzák az embert fölfelé, ragyogásukat veszítették lassankint, csak a terrász alatt maradt meg csillogó sötétkének a

kedves nagy tó. Úgy mozgott a vize, úgy hányta a bárkákat, úgy dagadt a kis Gretchen lába alá, mintha csak a Rigler Hubert szívét akarta volna utánozni. És a délvidéki naplementének hűvös, csendes levegőjén átharsant e szép negyedórán valami édes zene; nem aeol-hárfa, nem is az olajszüretelők harmóniája, csakis a hegyeken zengedező császári királyi postakürt. S a mint Gretchen kisasszony meg Hubert úr egymásra pillantottak ekkor, az embernek úgy rémlett, hogy e két halandó most egymás nyakába borul nyomban. Ez azonban elmaradt, de történt helyette más valami.

A terrászra, míg mi uzsonnáltunk, beállított egy jól megteremtett fiatal férfi; vadonatúj turista-ruhában, a mely a legfinomabb innsbrucki lódenből készült; vadonatúj zergeszakállal a kalapján és igen símára borotvált lakájarccal a kalapja alatt. Az idegen leült a harmadik asztalhoz és csendes, szemlélődő magatartást tanúsított; hirtelen azonban hátra kellett fordulnunk, mert a turista mi felénk kezdett beszélni. Kedélyesen, pompás, ropogós penzingi szójárásban:

— Hallod, hallod, te Bertli, te is megráznád a szakácsod fülét, ha olyan keményre sütné a sonkát, mint a hogy a kocsmáros sütteti . . . Hehehe, ugy-e Bertli?

Az ember felé fordultunk mind az öten,

köztünk Rigler Hubert is. Ő azonban egy kevéssé halványan. Ekkor pedig fölállt a nyájas idegen és az asztalunkhoz jött s ott udvariasan meghajolt;

— Bocsánat, tisztelt uraságok, szervusz Rigler Bertli! Bocsánat, tisztelt uraságok, én Pleimschauer György vagyok Bécsből, a Bertli régi barátja vagyok Bécsből, hehehe, régi jó barátja, a Lothár főherceg konyhájáról, a hol inaskorunkban, hehehe, mindig az ostyasütővel vert ránk a főszakács . . . Megengedik ugyebár, hogy helyet foglaljak? Hehehe . .

A jövevény székestől húzott elő és kedélyesen mellénk telepedett, azután tovább beszélt a halott-sápadt Riglernek, régi napokról meg új napokról, meg különböző tortareformokról, meg arról, hogy a Rigler Hubert mégis szerencsés ember, mert most harmincezer forintot örökölt az öreg Laufenburg Löwenberg hercegtől, a ki nagy gourmand volt és meg tudta becsülni azt, a ki a szája íze szerint főzött . . .

Mi hárman összenéztünk, csak Gretchen fordította el a fejét és nézett kifelé a tóra, mintha menekülni szeretne kipirult szégyenkező arcával valahova messze. Mi hárman összenéztünk és egy szónyi beszéd nélkül, egyértelműleg konstatáltuk, hogy ez a Rigler úr egy valóságos urasági szakács, ez idő szerint várokozási illetménynyel szabadságolva. Konstatáltuk ezt és már világos volt előttünk, hogy

az elegáns, jó modoru Rigler miért oly végtelenül tudatlan, miért beszél oly szokatlan mértékben dialektust, és miért tekintély ő konyhakérdésekben. Kedves fölfedezés volt ez az egész véletlen dolog és az ember első pillanatban szinte látta is a komoly Riglert, a mint leveti szép fekete redingotját és fölveszi a fehér pikémellénykét. A következő pillanatban azonban maga Rigler úr szólalt meg kissé remegő hangon:

— Én, ha az uraságok megengedik, ma már csak visszamaradok az én kedves Pleimschauer barátommal Torbolében . . .

— Bizony, mi meg már mehetnénk — mondta Ella kisasszony és fölállt az asztaltól és elmentünk mind a négyen, a fehér lajbi emberét udvariasan és hidegen köszöntvén. Csak éppen a kis Gretchen volt az, a ki rá se nézett Riglerre; Birkenstamm ellenben barátságos szóval vált el szakácsoktól:

— Az urak most bizonyosan fölthalálnak valami új csokoládé-tortát. Kérem, csak egyszer már a kakao-vajat sziveskedjenek kiküszöbölni a fölfedezéseikből . . .

Két egylovas kocsink szomoruan görgött hazafelé és a villák kökerítése mögött arról szólt a ciprusok esti beszéde, hogy ime megint megszakadt egy szerelmi regény, mint már annyiszor e szerelmes vén Európában.

Másnap csakugyan nem is láttuk a szakácsot többet. Harmadnap pedig forró tavaszi világításban úszott a promenád és a hölgyek nagyon a szemükbe húzták a napernyőjüket; Glajusz Ellát csak akkor ismertem meg, mikor már egészen előttem állott.

— Elment a szakács után, mondta a kisírt szemü öreg leány és egy levelet gyűrögetett a kezében, rajta a kis Gretchen herelevél motívumával: „malgré tous“.

A mirtusbokrokra fehér pillék szálltak, a kis Gretchen elszállt a szakácscsal. Úgy gondoltam e percben a szőke leánykára, mint valami női ámoristenre, a ki repül és röptében fürdik a fényben és átröpül minden akadályokon és elröpül a nevetségesség elől. Nem türvén a szerelem kacagását, csak is önmagától.

Mesék.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Tavaszi mese.

Tavaszzal rideg a mennyország és szégyenkeznek a túlvilági pálmák. Nem segít akkor az egeken se mirrha, se nektár, vándorútra szökik felülről minden szépség. Mikor idelenn szárnyát bontja az álom, a melynek vége szakad mindig, mikor a kövek között fakad az első tavaszi virág, — akkor az Elizium lombjaiból minden költészet eloson. Leszállván hozzánk földiekhez, a kik törékenyek vagyunk, mint az összes igazságaink. Leszállván bátran és nem ijedvén meg a zörgéstől, a melyet a tavaszi versek csontlába okoz, a jambus. A költészet sohase hal meg, a költészet tehát könnyen lehet bátor. Leszáll bizony ő és zöld levelek suttognak, fényes bogarak zümmögnek körülötte, hogy ne hallja a lírát. Nálunk is marad ő aztán egy kevéssé. Tavasszal ezért rideg a mennyország, tavasszal ezért szégyenkeznek a túlvilági pálmák.

Tavasszal üres a mennyország és haragsza-

nak a túlvilági lakók. Ha jövevények jönnek, szólnak ők akkor Péter apostolnak:

— Nem jövünk szivesen, ó te szimbolikus nagy házmeister! Vágynánk vissza, vissza kissé; ereszszt vissza, még egy kissé? . . . És néznek a jövevények vissza a földre. A mennybéli angolkert jenesztersövénye mögül pedig lopva pillant ki sok boldog lélek, súgván egymásnak:

— Halljátok, mily csudálatosan szép a föld! Halljátok, mint vágyakoznak a halandók vissza! Bár emberek lehetnénk megint, avagy legalább az égnek is teremtett volna, ne csak a földnek kikeletet az Úr . . . Az Úr azonban csak nekünk földieknek teremtett olyant. És tavasszal ezért üres a mennyország, tavasszal ezért haragszanak a túlvilági lakók.

Tavasszal szürke a mennyország és ködbe takarvák a túlvilági oszlopcsarnokok. Péter pedig a tizenharmadik számú pavillonból, a hol be vannak raktározva Görögország régi istenei, kiszólitani próbál egyet:

— Jöjj, Phoebus Apollo s hozd ecsetedet; hozz fényt a mi elárvult oszlopainknak, világosságot, a melyben ragyogjon a kriptomériák ezernyi harmatcsöppje . . .

Feleli pedig Phoebus Apollo:

— Ez nem az én hazám, a melyet szeret-

nék, nem az én birodalmam, a melyet megvilágítani tudnék. Én csak a földre tudok ragyogni, hagyjon hát békén, öreg halász . . . És Phoebus Apollo nem világítja meg Péternek az eget. Tavasszal ezért szürke a mennyország, tavasszal ezért takarvák ködbe a túlvilági oszlopok.

*

Tavasszal a mennyország rideg, tavasszal a mennyország üres, tavasszal a mennyország szürke. A rőtvrös kriptomériák között, a melyeknek nem ragyog ezernyi harmatcsöppje, magányos kis angyal gubbaszt ilyenkor egyedül. A színe bizonyosan fehér, a köntöse le nem írható, mert nem látta még senkise, a neve Boldogság neki. Jól ismerjük őt a szótárból; szárnya suhogását is érezzük, csókjáról is gyakran álmodunk. Tavasszal azonban, a mikor vándorútra szökik fölülről minden szépség és földre jő a költészet, hogy ölelkezzék a szerelemmel, a boldogság visszamarad mégis. A magasságban marad vissza egyedül, a szomorú kriptomériák között, hallgatni a mennybéli sültjércék kodácsolását:

— Itt vagyunk ime szép pirosra sülvé; és nincsen örökéletű lélek, a ki kimetszené a májunkat, avagy a mellünk húsát. Az örökéletű lelkeknek elment az étvágyuk, mert tavasz nincsen idefönn . . .

A boldogság, az ismeretlen köntösű angyalka

egyedül hallgatja a sültjércék kodácsolását. Ha megunja ezt, körülszállja az egész szép terepnumot. Gyönyörű mezőkön át elröpül az egek történeti főcsoportja felé, a hol a világhistória nagy alakjai számára vannak játszótermek berendezve. A megfelelő korok igényei szerint: Julius Caesarnak római ágygyal és eaecubai borral, biborban született Constantinnak biborral, Attilának az Isten ostorával. A kis Boldogság szomoruan hallgatja, a mit a nagyok beszélnek.

Homorész így szól:

— Szeretném látni a jou vizeket, a melyekről azt mondtam egykor, hogy színük a boré vagy a kék ibolyáé... A Parthenon romjai között is most bizonyosan fehér olajfavirág hullik...

Catulus fölsóhajt:

— A Benacus tava most csöndes és az én villám repkénye kizöldült. Csak megsimogathatnám még egyszer, öreg ciprusaim.

Petrarca beszéli:

— Az avignoni palota román ablakai alatt megint éled a moha. Mily édes volna ott járni ismét, mint azon a gyönyörű nagypénteken, a mikor először láttam Laurát. Tempi passati, jó Petrarcám...

Corvin Mátyás zsörtölődik:

— Jer szolgálom, Csezmicei János, álmodjunk

a budai hegyekről; álmodjunk a hársakról, a melyek alatt nem áll már az ősz Peterdi háza. Istennem, ha most ott lépkedhetnék ifju fűszállakon és nem kellene ezzel a hülye Cilley Ulrikkal máriásoznom.

A kis Boldogság tovaoson az ablakból, ő a mennyekben számkivetettnak érzi magát mindig. Hazája ideleenn volna, miért nem száll tehát alá, legalább tavasszal?

Nem mer a szegény.

A kis Boldogság ugyanis egyszer régen hét esztendő lett, tehát a túlvilági magánjog szerint nagykoru és váltóképes. Akkor a számára rendelt földi hivatalt kellett volna átvennie. Olyan fullajtár forma közvetítő lett volna ő menny és föld között. A mikor a hivatalát át kellett volna vennie, legelőbb is megismertették vele a titkos égi intézményeket. Egy tekintélyes arkangyal, az elnöki osztályból, bevezette őt valami tűzmentes terembe, a hol millió számra álltak a homokórák.

— Látod, mondta az arkangyal, ez az idő birodalma. Őt halálnak nevezik odalenn a földön, de ez téves elnevezés. Ő odalenn uralkodik, idefenn ismeretlen a személye, mert a mennyekben nem eresztik be az időt. Nálunk nincsen idő, csak a homokórái vannak itt kezelés alatt. Ha lejár valakinek a homokórája, akkor kitelt az ideje is. Az

emberek ezt a halállal hozzák összefüggésbe az idő helyett . . . Az emberek a haláltól félnek az idő helyett. Míg a tekintélyes arkangyal ezt a titkot magyarázta, a kis Boldogság észrevett a sok között egy lejáró apró homokórát. És lelátott hirtelen a földre is: szőkefejű, parányi gyermek haldoklott ide-lent, szinte nyujtogatván kicsiny kezét az elszálló fehér lipe, az élet után. Az apja, anyja sírt a kis haldokló feje fölött és a tűzmentes mennybéli terem-ben csak pörgött a homokszem lefelé.

A kis Boldogság megszánta a haldokló gyermeket és nagyot gondolt. Lopva hátranyujtotta a balkezét és visszafordította a homokórát. Az arkangyal nem látta meg, az idő sem látta meg ide-lent. Az idő csak azt látta, hogy egyszer hát nem hal meg a földön valaki, a kinek ütött az órája. Ez méltán föltünhetett neki, ne csodálkozzunk hát azon, hogy utána járt az esetnek. Az idő előtt különben sem maradhat titokban semmisse. Azóta az idő borzasztóan gyűlöli a kis Boldogságot, a ki ez incidens óta a mennybéli körök bizalmát is elvesztette. A fullajtárságból tehát semmisse lett és a Boldogság, a kinek a színe bizonyosan fehér, a kinek a köntöse le nem írható, mert nem látta még senkise, a szegény kis Boldogság még tavasszal sem mer leszállni a földre.

Fél, hogy megeszi az idő.

Ütem és Athem.

Ütem János — mint neve is mutatja — költő volt és lényeges érdeklődést mutatott az alanyi világ titkai iránt. Ütem János különben férfikora hajnalán még mindig kifőzőkből táplálkozott és így nem ártott volna neki, ha a tárgyi világ titkai iránt is érdeklődött volna. Azon időben ugyanis hirtelen megőrültek az összes negyedik kerületi kifőzők; azt hitték, hogy ha megakarnak élni, akkor a tímáriparral kell versenyre kelniök. Ennélfogva puhított borjubőrt szolgáltak fel Esterházy-rostélyosnak és puhított borjubőrt evett Ütem János is, a ki — mint neve mutatja — költő volt és mint az utóbb ki fog sülni, szeretett is.

Ütem János — hogy a generáliákkal röviden végezzünk — római katolikus vallású volt, huszonhét esztendő, alacsony termetű, nagyfejű és himlőről pontosan beoltott. De mit használ a legszebb himlőoltás is, ha egyszer a költő éhezik? Ütem János tehát fogyott és lassankint felöltötte azon

érdekes arcszín, a melyet morbidezzának neveznek a román műveltség barátai. A szobaasszonya ellenben azt mondta róla: „sárga, mint a Kikirics.“

Ütem Jánost mindez nem zavarta meg alanyid, életében és nyugodt, szemlélődő napjaiban, a melyeket lövész-utcai hónapos szobájában töltött. Töltött ott is a földszinten, közel a nyüzsgő polgári élet-hez, a melylyel oly nagyon összeforrott a zongoraverkli. Itt élt Ütem János, innen hordta szét a szerkesztőségekbe költeményeit, innen sétálta be az ő kedves hazáját, a belvárost, hét esztendő óta.

Egyszer azonban rettentő dolgok keletkezének. A föld mélyéből borzalmas sokaságu tótok bujtak elő és elkezdtek a Dunapartot fölászni; a rejtelmes származásu hegyi manók sáncokat túrtak a rakodón innen, földet hánytak, terhes kocsikat töltöttek meg rideg közanyánkkal, a porral, káromkodtak és alkonyatkor, midőn a hunyó nap fénye piros csókot vált a háromhatárhegygyel, meg a királyi palota csillogó manzardjaival, meg mindennel, a mi szép és jó van Budán; alkonyatkor, midőn a vámház alól, gabonahajókról kél a furulyaszó, Ütem János mindezt nem nézhette és nem hallhatta többé. Az alsó dunasort Ütem János elől elzárta a modern technika végképp és ő ezen igen nagyon buslakodék vala, sőt írt ez ügyből kifolyólag némely verseket is, a melyekről jó lesz itt nem beszélni. Ismét jöt-

tek azután más tótok, e halhatatlan faj, a mely hiába esik le az építőállványokról, ki nem pusztul azért sohasem. Jöttek ők, de most hosszú vascsákányokkal jöttek ők, a mely csákányokkal is rombolni kezdték a haltérnek és az eskütérnek legszebb épületeit, köztük azon kilenc különböző házakat is, a melyekben a monda szerint Laczkovicsék és Martinovicsék egyetlen éjjeli összejövete-lüket tartották hajdan. Ütem János, molnárszínü nyári köntösében, a melyet már hűvös őszi szél lebegtetett, nézte a városszépítésnek nevezett rombolást, de ezúttal nem írt alkalmi költeményt. Megállt a csavargózós állomásánál és onnan sóhajtotta:

— No, ezen a belvároson se segít már a legszebb vers se. Itt nem verset kell írni, hanem hurcolkodni kell. Ki a körút közelébe, a hol lüktető modern élet inspirálja a költőt. Meneküljön innen, a ki tud és legyen átkozott a Moloch, a melynek fölálodoznak mindent, az eskütéri híd . . .

Szólt Ütem János és kihurcolkodott nagy nehezen a Józsefvárosba, a Práter-utcába, Athem Gottfried úrhoz. Athem Gottfriednek virágzó vegyeskereskedése volt és üzlete ajtajában vastag kötegekben volt felhalmozva a merkantil irányzat jelvénye, az ostornyél. Az ajtótól balra áll egyébiránt a kassza és a kasszánál szokott volt ülni Henriett kisasszony. Athem Henriett kisasszony egy igen egész-

séges lány volt, feketeszemű volt és csak egy kis távlati hibában szenvedett. Ha közelről nézték, akkora volt, mint a torony; ha messziről nézték, akkora volt, mint egy hegy.

— Mogo ogorja én dullem o lány? — kérdezte Athem Gottfried úr.

— Igen, uram — mondá Ütem János, — mert szeretjük egymást.

— És mibul fogják élni?

— Munkatársa vagyok egy könyomatos újságnak hatvan forintért; azonkívül mint magyar költő is keresek havonként vagy tíz-húsz forintot.

— Nem sok, gondolta Athem' Gottfried úr, és szemébe húzta feketeselyem ellenzős sapkáját épp úgy, mint a hogy másfélesztendő mulva szemébe húzta a sipkáját Ütem János is, a költő, ki elmélázva ült az udvari lakás ablakában és várt az idők végtelenségéig a vacsorára, a mely késett nagyon, mivel az ifjabbik Ütem Jánost fürösztetni kellett nagyon.

A költő tehát ült és várt a vacsorára és érezte, hogy homloka felé tolul a vér. A vértolulás pedig féltve őrzött kincse a költőnek; agyvelejét izgatja akkor a gyorsított cirkuláció és a központi idegrendszer szálai, az örök poézisnek ez az igazi lant-húrjai vetik akkor a szikrát. Ütem János velejében is ragyogóan piros tűzijátéka indult meg a gondolatoknak és még ugyanaz este jambikus születésre

is vált a rakétajáték. Ez este keletkezett a „Halál és szeretet“ című szimbolikus költői elbeszélés, a mely két hónap múlva Ruzsicska Árminnál és a Központi Mintaantikváriumban volt számos példányokban található, együtt a Nemzeti Könyvtárral és a Somogyi Ede Magyar Lexikonjával: hűvös, száraz helyen, a raktárban, a hol megóvják a génuszt az enyészettől.

— Nagy limonádé volt, mondták a kritikusok, midőn beszéltek a könyvről, a melyről a napisajtó huszonkilenc orgánuma átlag harminckilenc sorban emlékezett meg.

— Ajhaj, sóhajtotta a kiadó, sajnálom az ötven forintomat Ütem János úrtól. De engem ugyan nem csap be többé se halállal, se szeretettel.

*

A költő kezdetben megfosztatott a belvárostól, azután megfosztatott a reménységeitől. Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy a költőnek maradt egy apósa, a ki vegyeskereskedést folytatott. Az ilyen após pedig néha döntő befolyással lehet a költőnek és gyermekeinek jövőjére. Ütem Jánosra is hatott az apósa, a ki öregedni kezdett. A körút is abban az időben épült ki és messze távolban nem volt található tisztességes fűszerkereskedés. Ütem Jánosné meg egyre zsörtölődött:

— Ostoba vagy, ha nem állsz be társnak az öreghez. Akkor legalább tudnám, hogy kinek vagyok

a felesége. Most mások se tudják, hogy mi vagy és a kopott ruhád után szabólegénynek néz mindenki. Így keletkezett a József-körúton egy nevezetes üzlet. Ütem János a költő, még csak a cégtáblába lehelt egy kis költészetet, az volt búcsuzása a parnasszustól:

ÜTEM ÉS ATHEM
fűszerkereskedése
a Kötött Beszédhez.

E cégtábla árnyékában kötötte föl Ütem János a fekete lüszter kötenyt és e cégtábla árnyékában azután csudálatos dolgokat művelt. A Kötött Beszédhez címzett fűszerkereskedés csakhamar messze utcákból keresett árúhelye lett a legritkább napkeleti gyömbéreknek és azon drága fűszereknek, a melyekről a szentírás beszél. Ánizs, gyömbér, szekfűszeg és aszalt szilva, töméntelen mennyiségben valának a hűs csarnokban fölhalmozva és Ütem János nemsokára egészen finom árúcikkekhez is hozzászoktatta a környéket. Állványain fehér fabödönkében állt a Tschurtschenthaller mustárral hintett cukorbefőttje, fényesre törült pléhdobozokban ingerkedett a sárgaszínű Périgord-máj. Vékony palackokon át rózsaszínű rákfarkak kacérkodtak a vándorral, ki e fényes üzletbe vetődött és a sonkaasztal márványán bőségesen valának még egyebek is, úgymint: pommerániai libamell, a melynek meggy-színű zsirja, husa olvad a szájban, alpesi sajtok, hófehér, de vajpuha Rochefort, fürtében eltett da-

tolya és téглаformában készre gyúrt, káprítól, káviártól barnuló „körözött“ liptai. Ilyen körülmények között vajjon ki csodálkoznék azon, hogy Ütem János úr maga is meghízott. Meghízott bizony a jómódban, sőt még a guta is megütötte őt. Még pedig nem a közönséges szívszélhűdés érte, sem pedig a plebejusok, a szegény Lázárok tüdőszélhűdése, hanem az igazi, tekintélyes, véres agyguta ütötte meg, az, a mely már magában véve is sikert jelent, mert úgyszólván kizárólag csak a legtöbb adófizetők házatáját szokta fölkeresni.

E szomorú előzmények után a költő lelke fölszállt a mennyekbe. Utazása gyors volt és eredményes, mert alighogy becsöngetett a nagy kapun, máris bebocsátotta őt a hatalmas apostol, ki pálmákkal és eukaliptuszokkal ékesített kapuspáholyából néz alá a földre. Míg pedig a palotaőrök gyanánt alkalmazott jó lelkek az illető tanácsterembe vitték Ütem János főkönyvi kivonatát s míg folyt az a hosszadalmas fölvételi eljárás, a melyet számos irodalmi leírásokból úgy is ismer a közönség, addig a költő maga is a szent Péter páholyában maradt és lepillantott a földre. Odalenn csudálatos dolgokat látott. A kőbányai új-temetőben, mint valami kicsiny hangyaboly, úgy mozgott egy csomó tekete lény, valószínűleg egy csomó ember. Az egyik hangyácska aránytalanul nagy termetével kivált a tömegeből:

— Semmi kétség, — mondta a megboldogult Ütem János, — ez a szembeötlő hangya nem lehet más, mint az én óriás feleségem. Úgy gondolom egyébiránt, hogy a saját temetésemet látom. Ritka dolog valóban, szinte szeretném ezt a jó helyet az utánam következőknek is figyelmükbe ajánlani. Többet ér a ballon kaptifnál sokkal.

— Igazad van, jó költő, szólt az apostol. Ime fogd e kitűnő távcsövet és nyomd füledhez a mi tökéletesített telefonkagylónkat, hogy láss és hallj is jobban. Én is veled nézek, gyermekem.

Ütem János belenézett a csöbe:

— Jeszszus, — mondta, — csupa poéta van a temetésemen meg esztétikus. Honnan a manóból kerültek össze ezek a fekete seregek?! Nini, az egyik még gesztikulál is; igazán, nem is tudom, hogy kicsoda. A telefonkagyló a gyászbeszéd végső mondatait szállította.

— ... „Az embert, — tisztelt gyászoló közönség, — a ki hétköznapi gondok alá nyögözte, meg nem látott ragyogásu szárnyait, ime itt földjük be göröngyökkel, de a mivé nem lett neki az élet, dicsőségére vált mégis a halál. És Ütem Jánosnak valóban nem jó későn a halhatatlanság; ő bár nem látja az amarant koszorút, a melyet sírjára helyezünk, ő bár nem tudja, hogy munkájának gyönyörű töredékeit holnap már huszonkilenc magyar

ujság hasábjairól fogják beszívni a költészet mámoros élvezői; mi mindazonáltal tudjuk és érezzük szivünkben, hogy ime igazra vált a holt költő sejtése. Úgy a mint ő ragyogó strófaiban énekelte, ime sírjánál csakugyan testvérré ölelkezik a halál és a szeretet, amen.“

— Aunye — mondá Ütem János — igazán szépen szavazott ez az úr. Már mennek is széjjel a gyászolok, de az ördögbe is, nem látok egyet se, hol maradtak a temetésemről a kollégák? Hol vannak, midőn én meghaltam, a grájzlerek?

Szent Péter elszedte a költőtől a távcsövet, a telefonkagylót és szelíden mosolygott:

— Ó, tudatlan lélek, a grájzlerek nincsenek itt, a grájzlernek nincs a halálban sikere. Ez a költőknek kizárólagos előjoguk, kedves Ütem János. És mit következtetsz vajjon ebből, kedves Ütem János?

A pálmákat és eukaliptuszokat ringatta a mennyei szél, Ütem János lehorgasztotta a fejét:

— Nem tudok én már következtetni, kedves gazdám. Elbutultam én már régen, annyit mértem a lipthói túrót odalenn . . .

— No hát, — azt mondja az apostol — ebből a Kolumbus tojása következik; az, a mire ti tudatlan földiek még rá nem akadtatok. Míg élünk, addig grájzlernek kell lennünk. A költészetre akkor is ráér az ember, ha egyszer meghalt.

Legenda a jellemről.

Volt egyszer egy jellemes férfit, a kinek a székes főváros területén igen értékes ingatlanai voltak. A jellemes férfit a körúton palotákat épített, a löportár-dűlőben meg üres telkeket vásárolt; négyszögölét negyven krajcárjával. Ez nagyon régen volt természetesen; időközben azonban a telkek ára hirtelen emelkedésnek indult, a körúti palotákon is nyereséggel lehetett tovább adni és a jellemes férfit nagyon meggazdagodott. „Állt“ úgy körülbelül félmillióra, aki pedig félmillióra áll, az már nem utolsó ember.

Dűlő Róbert — így hítták a jellemes férfit — igen jó adta ezt és ennél fogva nemességért folyamodott. A nemességet meg is kapta és azontúl már löportár-dűlői Dűlő Róbert-nek nevezték. A címerébe, a melyet ő maga szerkesztett, nem is mulasztott el egy löporos tornyot is belérajzoltatni. Igen szép löporos torony volt ez a címerbeli; az ember akár középkori vártoronynak is nézhetne, sőt még galambducnak, avagy bolondok tornyának is. Ezt az utóbbi föltevést leginkább az okolhatta volna meg, hogy a torony aranyhegyen állt és ezüstből volt építve, ilyen abszurdumot pedig

manapság már nem lehet elhíttetni az emberekkel. Annál kevésbbé nem, mert ma már mindenki tudja, hogy a heraldika szabályai szerint ezüst és arany nem állhat egymás mellett. Dülő Róbert ezt nem tudta, ő mégis csak nemes úr lett és későbbi éveiben már arról álmodozott, hogy még egy második predikátumot is szerez magának és az utódait már löpor-tár-dülői és kuruclesi Dülők-nek fogják nevezni. A mi már egy csöppet se bolondság, hanem inkább ügyes raffinéria. A két predikátumos embert ugyanis csak a legritkább esetben szokták ujdonsült nemes-séggel gyanúsítani. A két predikátum tehát nagyon kívánatos valami. Hogy az Isten pofozza föl azt, a ki még kettővel se elégszik meg.

Dülő Róbertet különben díszelnökévé választotta a CXII. kerületi polgári és katonai Dülő Róbert itt mindig igen komolyan viselkedett és élete végeig el tudta titkolni azt, hogy ő egyrészt hülye, másrészt pedig rosszszívű. Ennek a nagy titkolózás-nak az lett a következése, hogy a világ és a CXII-ik kerületi polgári és katonai kör Dülő Róbertet fényes jellemű embernek tartotta. A jellem ugyanis állandó kísérője a higgadt, szolídan öltözködött, aranyláncos, kissé elhízott nyárspolgároknak. Állandó és hű kísérő, a mely gyakran csak egy föltételt köt ki. Azt tudniillik, hogy karöltve járjon vele a titok. Dülő Róbertnek ez — mint már említettük —

sikerült, Dülő Róbert most már meghalt, tehát elárulhatjuk felőle a nagy titkot. Halála különben könnyű volt és fájdalom nélkül való, mert kitűnő orvosok kezelték és annyi morfium-injekcióval, étterrel és cseppfolyós oxigénnel látták el, hogy a derék Dülő Róbert utolsó órájában állítólag azt susogta:

— Ah, hagyjatok még egy kissé haldokolni!

Ő tehát szerencsés ember volt, a ki nemcsak köztiszteletben részesült, hanem élvezetes halál-nemben is. Temetésén különböző jótékony-egyesületek zászlók alatt jelentek meg és midőn a derék férfit halhatatlan lelke tovaszállt a sokszor emlegetett ürben, alulról a CXII-ik kerületi dalárdának gyász-éneke küldött utána bánatos akkordokat. Az akkordok lassankint elvesztek a vezető levegőben és löportár-dülői Dülő Róbert lelke egyszerre csak nagyon magányosnak érezte magát. Sőt nemcsak magányosnak, hanem meztelennek is.

*

Volt egyszer egy jellemtelen férfit, a kinek a székes főváros területén semmiféle ingatlanai nem valának találhatók. Ezt a jellemtelen férfit. Járó Péternek nevezték, holott pedig inkább nevezheték volna Dülő Péternek, mert igen sokszor dülöngött az éhségtől. Ő különben féltestvére volt Dülő Róbertnek; egy anyától születtek mindketten. A jellemtelen Járó Péter egész életében diurnista

volt és tartotta az öreg asszonyt; a gazdag Dülő segítette őket természetesen. Havonként tíz forinttal.

— Addig nyújtózkodjatok, a meddig a takarótok ér, szokta mondani, ha nagyon panaszkodtak.

Járó Péter azonban elégedetlen volt a takarójával és a mikor egyszer nagy hideg volt, meg az öregasszony folyton csak becsinált csirkével táplálkozott, Dülő Róbert pedig még mindig csak a takaróról példálózott, Járó Péter hamarjában sikkasztani talált vagy nyolcvan forintot. Ekkor Járó Pétert törvény elé állították; Zsitvay Leó volt a törvényszék elnöke, Járó Péter tehát nagyon szigorúan bűnhődött. Kapott másfél esztendőt és még hozzá a saját bátyja golyóztatta ki a CXII-ik kerületi körből.

— Olyan ez a Dülő Róbert, mint Foscari a doge, mondták a kerületben. Nagy karakter a Dülő...

Járó Péter később kiszabadult és nem igen találkozott a bátyjával. Ha találkozott is, mindig csak véletlenül találkozott vele. Az utcán például koldult egy félkezű ember; Dülő Róbert arra ment.

— Takarodjál, monda neki. — Svindler vagy, tudom, hogy el van dugva a fél kezed a melény alá. Járó Péter szintén arra járt és ötven krajcárnyi vagyonából adott a koldusnak kettőt.

Máskor meg az fordult elő, hogy Járó Péter valahol az Aréna-úton koválygott egy hideg, esős novemberi napon, a Dülő Róbert egyik bérháza

táján. Az egyik bérház egyik kis lakásából épp akkor dobtak ki egy szegény, de annál számosabb munkáscsaládot. A munkáscsalád nem tudott fizetni, tehát Dülő Róbert egész korrekt módon dobatta őket ki, mint a hogy egy szeplőtelen jellemű férfiúhoz illik. A szegény familiának csak annyi volt megengedve, hogy az udvaron tanyázhasson, addig, a míg lakása nincs; ott köhögött a legkisebbik gyerek, a ki talán tüdőgyuladást kapott a hidegben.

— No, azt mondja Járó Péter a szegényeknek, — ha már kórházba nem akarjátok vinni a gyereket, mert holnap úgyis lesz pénzetek, akkor legalább izzasztatókat meg még ma egy kis rumos teával. Ehun van még negyven krajcárom — az édes anyám úgyis meghalt, ápolok hát legalább más beteget.

Mindezen incidensek után is Dülő Róbert megmaradt persze tiszta jellemű, korrekt férfiúnak, Járó Péter pedig megmaradt jellemtelen diszkvalifikáltnak. Járó Péter ebben a minőségben halt is meg. Halála igen kínos volt és nehéz; a kórházakban ugyanis nem pazarolják a morfiumot meg a csepfolyós oxigént, úgy hogy a mikor Járó Péter lelke végre szintén az ürben röpült, a szegény, röpülő diurnista lélek boldogan sóhajtott föl:

— Na, hála Istennek, hogy már egyszer vége az egész bolond históriának. Legalább szabad levegőn vagyok megint.

A mennyország kapujában találkoztak ismét a testvérek; abban a gyönyörű korinthusi kapuban, a melynek oszlopait valóságos, élő akantus levelek koszorúzzák. Belülről tömjénnek meg tubarózsának illata suhant ki, mikor Szent Péter felzárta a kilincset.

— Tessék leülni a páholyomban, mondta az előkelő kapus a jövevényeknek. — Kérem a papirjaikat. Dülő Róbert és Járó Péter rövidesen igazolták a személyazonosságukat, mire az apostól fölment a tárgyaló terembe.

— Tetszik tudni, magyarázata a testvéreknek — az Úr színe elé csak éppen az utolsó ítélet alkalmával bocsátják a lelkeket. Most még egészen írásbeli az eljárás.

Dülő és Járó együtt maradtak egy kis időre, de apostol csakhamar visszajött. Igen komoly volt az arca:

— Dülő úrnak, sajnos, rossz hírt hozok. Nagyságod pokolra van ítélve és a mint előáll a rabszállító kocsí, Dülő úr rögtön kénytelen ezt a helyet elhagyni.

Járó Péter erre a hírre sírva fakadt, úgy sajnálta a bátyját. Dülő Róbert nem sírt, hanem dacosan szólt oda az apostolnak:

— Hát az öcsémet ugyan mire ítélték?

— Járó úr itt marad a mennyek országában.

— Ő, a sikkasztó, itt marad?

— Igen, mondta szent Péter — ő itt marad. Előbb természetesen három esztendőt a purgatóriumban tölt az öreg fickó. Mert végre a sikkasztást nálunk is csak megbüntetik.

— Szép, tisztelt apostol úr, hát csak teljék örömük ebben a jellemtelen fráterben.

— Micsoda frátert méltóztatott mondani?

— Jellemtelent; olyant, a kinek nincs jelleme. Érti Szent Péter úr? kiáltott a büszke Dülő és még mindig hátat fordított az öcscsének.

Szent Péter megharagudott egy kissé.

— Kérem, én elvből nem szoktam vitatkozni a klienseimmel, mert akkor sohase lennék készen velük. Azonban ön olyan értelmetlenül beszél, hogy mielőtt válaszolnék, kénytelen vagyok előbb a szótárban keresgélni.

Az apostol előhozta a mennybéli nagy Larousset és sokáig keresgélt a j betűben. Végre is becsapta a könyvet:

— Kedves barátom, a jellem szó a mi szótárunkban nem fordul elő. A jóságot megtaláltam, a gonoszság is itt van; az úr ezen a kettős alapon szokott ítélkezni. A jellem, úgy látszik, csak a földön van elterjedve; ez nem is lehet természetesen másképp. Önök odalenn, csak azon a gyöngé bázison ítélhetnek, a mit meglátnak az emberen. Mi ellenben mélyebbre pillantunk, tetszik tudni,

mert végre is a mennyország nem egy közönséges társaskör, hanem sokkal komolyabb intézmény. Itt jobban meg kell nézni, hogy kit veszünk fel rendes tagnak és kit utasítunk vissza.

Dülő Róbert keserűen kacagott:

— Na, én jól jártam, hát ez volna az az úgynevezett igazság?

— Igen, barátom, mondta az apostol, — ez az igazság. A szeplőtlen jellem, jóság nélkül, szent Pál kollégám szava szerint annyit ér, mint a csengő érc és a pengő cimbalom. Méltóztatott volna hát egy mázsa jellem helyett egy gram jósággal ide berukkolni. Hja, de önök oda lenn még mindig csak azt hiszik, hogy a jellem a legelőbbre való. Különben pedig ajánlom magamat.

Dülő Róbert kétségbeesetten kiáltott föl:

— De mi az ördögöt csinálok én a pokolban?

Az apostol visszafordult:

— Tarokkozni fog, tisztelt uram, a mennyiben ezt a hőség megengedi. Legyen nyugodt, partnerül talál oda lenn elég olyan szeplőtelen jellemű férfiút, a kinek rothadt volt a szíve.

TARTALOM.

Marcellusz	5
----------------------	---

Hazulról.

A komiszáros	23
Králjevics Márkó	33
Szállási Romeo	43
A Lyubica szolgabirája.	53
Az instruktor	63
Az ambíció	72
Az alügyész	81

Kalugyerek.

Arzénusz és Baziliusz	95
A bizonyíték	106
Pantaleon, a megbékélt	117

Wirth úr elbeszélései.

A Wirth elmélete	131
A Wirth tudománya	142

Délről.

Don Lorenzo sógorasszonya	153
A menyasszony	164
Gretchen szakácsa	172

Mesék.

Tavaszi mese	185
Ütem és Athem	191
Legenda a jellemről.	200

z „Egyetemes Regénytár”-ban eddig megjelent kötetek

JEGYZÉKE.

onyi. Magduska öröksége, regény. II. évf. 7—8. k.	2.—
— A „pénzes molnár” románcza. IV. évf. 12. k.	1.—
dé. Az uri körökben. I. évf. 18. k.	1.—
Alexander Mrs. Sibilla. X. évf. 5—7 k.	3.—
— Egy házasság története. XV. évf. 8—9 k.	2.—
Ábrus Zoltán. A gyanu. XV. évf. 16. k.	1.—
Ator. Tünetező világ. VIII. évf. 3—4. k.	2.—
Bsony István. Ecce Homo. XII. évf. 9. k.	1.—
— A kaméleon leány története. XV. évf. 18. k.	1.—
Bede Elek. Falusi bohémek. XV. évf. 10. k.	1.—
Bicskyné. Saját kezébe, regény. I. évf. 16. k.	1.—
— „Ó az”, regény. III. évf. 1—2. k.	2.—
— A hegység tündére, regény. V. évf. 1—2. k.	2.—
— Rang és pénz, regény. VI. évf. 6—7. k.	2.—
— A vér. VII. évf. 18. k.	1.—
— Közvélemény. XII. évf. 11—12. k.	2.—
Béfi Antal. Kálvárián. IX. évf. 11. k.	1.—
Béhy László. Két leány és egy legény. X. évf. 8. k.	1.—
Bohobey. A kék fátoly, regény. I. évf. 7—8. k.	2.—
Borhtyány N. Mindszenti Katalin. IX. évf. 17. k.	1.—
BreHarte. Yerba Buena. VII. évf. 6—7. k.	2.—
Bré Jean de la. Vadrózsa. XI. évf. 14—15. k.	2.—
Bró S. Emberek. Elbeszélések. III. évf. 17. k.	1.—
— Faust orvos. V. évf. 10. k.	1.—
— Nyomor. VIII. évf. 16. k.	1.—
— Hófehérke, regény. IX. évf. 9. k.	1.—
Burnt F. H. „A kis lord”, regény. IV. évf. 16. k.	1.—
Carmen Sylva. Tábori posta, regény. II. évf. 17—18. k.	1.—
Cherblies. Holdenis Meta, regény. III. évf. 7—8. k.	2.—
— Miss Rovel, regény. V. évf. 17—18. k.	2.—
— A Csókás-tanya. XI. évf. 10—11 k.	2.—
Coleman John. Curly, egy színész története. VI. évf. 5. k.	1.—
Callina „Nem!” Regény. I. évf. 13—14. k.	2.—
Conway. Beatrice házassága, regény. I. évf. 4—5. k.	2.—
— Elő halott, regény. II. évf. 3—4. k.	2.—
— Paulina, regény. V. évf. 3—4. k.	2.—
Coppée. A bűnös, regény. XIV. évf. 12—13. k.	2.—
Couperus Louis. Végzet, regény. VIII. évf. 17. k.	1.—
Crocker B. A szép Neville kisasszony. IX. évf. 7—8. k.	2.—
— Családi hasonlatosság, regény. XIII. évf. 7—8. k.	2.—
— A milliomos. XIV. évf. 9—10. k.	2.—
— Asszony-e vagy leány. XV. évf. 11—12. k.	2.—
— Két férfi. XVI. évf. 6—7. k.	2.—
Csehov P. Antal. A párba. XI. évf. 8. k.	1.—
Csik Gergely. Az elvált asszony, regény. IV. évf. 1—2. k.	2.—
Daudet E. Az elítélt leánya. V. évf. 13—14. k.	2.—
Delpit A. A marquisné, regény. II. évf. 13—14. k.	2.—
— Hét év múltán, regény. IX. évf. 5—6. k.	2.—
Delpit E. A hitetlen, regény. III. évf. 3—4. k.	2.—
Doyle A. Conan. A nábob kincse. X. évf. 11. k.	1.—
— Az üldöző. XII. évf. 18. k.	1.—
Dostojevszkij. Fehér éjszakák, regény. III. évf. 18. k.	1.—
Eckstein. Violanta, regény. I. évf. 15. k.	1.—
Farina Salvatore. Vénus, regény. VIII. évf. 18. k.	1.—

<i>Filon.</i> Ibolya, regény. IX. évf. 10. k.	1.
<i>Feuillet.</i> A halott. regény. I. évf. 9. k.	1.
— Az özvegy, regény. II. évf. 6. k.	1.
— Művészbecsület. VI. évf. 8—9. k.	2.
<i>Gárdonyi Géza.</i> Két menyasszony és más elb. XII. évf. 17. k.	1.
— A kékszemű Dávidkáné. XV. évf. 13. k.	1.
<i>Goneales.</i> Egy csontváz elbeszélése. I. évf. 17. k.	1.
<i>Gottier.</i> Busuló gentry. IV. évf. 5. k.	1.
<i>Grotler.</i> A tábornok ur fia, elbeszélés. III. évf. 10. k.	1.
<i>Gunter A. C. Marina</i> (Mr. Barnes of New-York) VIII. évf. 5—6. k.	2.
— Az amerikai. XII. évf. 13—14. k.	2.
<i>Gyalui Farkas.</i> A szabadtűz. XI. évf. 16. k.	1.
<i>Gyarmathyné.</i> A havasok alján VI. évf. 10. k.	1.
— Asszonyokról — asszonyoknak. X. évf. 12. k.	1.
<i>Gyp.</i> A Szeleburdi, regény. XIII. évf. 5. k.	1.
<i>Haggard Rider.</i> „Ó”, regény. IV. évf. 3—4. k.	2.
— Salamon király kincse. XI. évf. 5—6. k.	2.
— Ismeretlen ország, regény. XIII. évf. 17—18. k.	2.
<i>Herczeg Ferencz.</i> Fenn és lenn. V. évf. 11—12. k.	2.
— Simon Zsuzsa, regény. IX. évf. 1—2. k.	2.
— Az első fecske, elbeszélés. XIV. évf. 18. k.	1.
<i>Herman Ottóné.</i> Knopfmacher. XI. évf. 7. k.	1.
<i>Hecesi J.</i> Piros narancsok. VI. évf. 3—4. k.	1.
<i>Heyse P.</i> Felejtethetlen szavak. V. évf. 15. k.	1.
<i>Hope Ant.</i> A zendai fogoly. XV. évf. 17. k.	1.
— Hentrau Rupert. XVI. évf. 14—15. k.	1.
<i>Hungerford Mrs.</i> Kis hercegnő. VII. évf. 14. k.	1.
— A kis hőbortos. IX. évf. 18. k.	1.
<i>Jókai M.</i> A ki a szívét a homlokán hordja. V. évf. 16. k.	1.
<i>Kazár.</i> Lég és föld. Kitérőlt évek, 2 elbeszélés. III. évf. 9. k.	1.
— A szivárvány, regény. IV. évf. 15. k.	1.
<i>Kemechey Jenő.</i> Mara rózsái, regény. XIV. évf. 15—16. k.	2.
<i>Köccér Ilma.</i> Damáz Margit. VII. évf. 18. k.	1.
— Két világ közt. XII. évf. 15. k.	1.
<i>Kupa A.</i> Jó szerencsét. XVI. évf. 13. k.	1.
— A napszámosság, regény. X. évf. 15—16. k.	2.
— Képzelt királyok, regény. XIII. évf. 9—10. k.	2.
<i>Lara Contessa.</i> A komédiásné, regény. X. évf. 17. k.	1.
<i>Lengyel L.</i> Balázs Klára. XIV. évf. 11. k.	1.
<i>Letn J.</i> Anjuta. Orosz regény. IV. évf. 17—18. k.	2.
<i>Lindau.</i> Jung Helén, elbeszélés. II. évf. 9. k.	1.
— Lázban, regény. VI. évf. 17. k.	1.
<i>Margitay.</i> Megölt lelkek, regény. II. évf. 5. k.	1.
<i>Mercedes.</i> Noemi. IX. évf. 16. k.	1.
<i>Milkó I.</i> Uri emberek. IV. évf. 6. k.	1.
<i>Mikszáth.</i> A lohinai fű, elbeszélés. I. évf. 3. k.	1.
— A fészek regényei, elbeszélések. II. évf. 16. k.	1.
— „Almanach“ 1888, 1894, 1895, 1896, 1897, 1898, 1899, 1900, 1901-re	2.
<i>Mudrony.</i> Ildeán leánya, ered. regény. VI. évf. 15—16. k.	2.
<i>Murray.</i> A püspök kalandja. XVI. évf. 12. k.	1.
<i>Moeller O. M.</i> Az arany. XII. évf. 10. k.	1.
<i>Neera.</i> Kerüld az asszonyt. XIV. évf. 14. k.	1.
<i>Norris.</i> Nem házasodunk. XIV. évf. 17. k.	1.
<i>Ohnet.</i> A bánya, regény. I. évf. 1—2. k.	2.
— Ase Fleuron, regény. I. évf. 10—11. k.	2.
— A Mort grófnő, regény. II. évf. 1—2. k.	2.
— A Bagdad grófnő, regény. II. évf. 10—11. k.	2.
— Akarat, regény. III. évf. 11—12. k.	2.
— Rameau orvos. IV. évf. 13—14. k.	2.
— Utolsó szerelem. V. évf. 8—9. k.	2.
— A Pierre lelke. VI. évf. 1—2. k.	2.

<i>Ohnet.</i> A vasgyáros (hámosor). VI. évf. 11—12. k.	2.—
— A gyűlölet adója. VII. évf. 1—2. k.	2.—
— Nimród és Társai. VIII. évf. 1—2. k.	2.—
— A gyermek joga. X. évf. 1—2. k.	2.—
— Régi harag. regény. XI. évf. 1—2. k.	2.—
— Hiába való gazdagság. XII. évf. 1—2. k.	2.—
— A faviéresi lelkész. XIII. évf. 1—2. k.	2.—
— A képviselő leánya. XII. évf. 16. k.	1.—
— Páris királya. XIV. évf. 1—3. k.	3.—
— Az örvény fenekén. XV. évf. 1—3. k.	3.—
— A szirén. XVI. évf. 1—3. k.	3.—
<i>Ouida.</i> A freskók. regény. III. évf. 15. k.	1.—
<i>Pap D. Marcellus.</i> VII. évf. 3—4. k.	2.—
<i>Pekár Gy.</i> Livio hadnagy. XVI. évf. 10—11. k.	2.—
— Lavina. regény. X. évf. 18. k.	1.—
— Hatalom. XII. évf. 7. k.	1.—
<i>Petelei.</i> A fűlemle. elbeszélés. I. évf. 12. k.	1.—
— Jetti. V. évf. 5—6. k.	2.—
<i>Prevost Marcel.</i> A titkos kert. regény. XIII. évf. 11—12. k.	2.—
<i>Rákosi Viktor.</i> Tél regé. VIII. évf. 10. k.	1.—
<i>Rameau Jean.</i> Nina kisasszony. regény. XV. évf. 6—7. k.	2.—
<i>Reade Charles.</i> Titok. VIII. évf. 14—15. k.	2.—
<i>Rábarts Sándor.</i> Lou. X. évf. 9. k.	1.—
<i>Roetta G.</i> Az első kedves. XI. évf. 18. k.	1.—
— Egy leány miatt. XIII. évf. 14—15. k.	2.—
<i>Savage R. Henry.</i> Hivatalos feleség. VIII. évf. 9. k.	1.—
<i>Schulte Jeanne.</i> A fogadalom. VIII. évf. 11. k.	1.—
<i>Serao.</i> Isten hozzád szerelem. olasz regény. VI. évf. 13—14. k.	2.—
— Bűn és büntetés. XII. évf. 5—6. k.	2.—
<i>Sudermann.</i> A kegyencz. VII. évf. 11—12. k.	2.—
— A róka-ut. XV. évf. 14—15. k.	2.—
<i>P. Szathmáry.</i> Balassa Bálint. tört. regény. II. 12. k.	1.—
— A legszebb hercegnő. regény. III. évf. 13—14. k.	2.—
— A kiengesztelt átok. VII. évf. 15. k.	1.—
<i>Szántó Kálmán.</i> Alkonyat. regény. XIII. évf. 6. k.	1.—
<i>Szomaházy István.</i> Nyári felhők. XI. évf. 12. k.	1.—
— Ella kisasszony ötlete. XIII. évf. 16. k.	1.—
— Páratlan szerdák. regény. XVI. évf. 6—7. k.	2.—
<i>Tábori Róbert.</i> Nagy játék. VIII. évf. 7—8. k.	2.—
— Korhadt oszlopok. XI. évf. 9. k.	1.—
— A negyvenéves férfin. XIV. 8. k.	1.—
<i>Tarchetti.</i> A szív küzdelmei. V. évf. 7. k.	1.—
<i>Theuriet.</i> Veszedelmes bűbáj. VII. évf. 9—10. k.	2.—
— Angela. regény. X. évf. 13—14. k.	2.—
<i>Thury Zoltán.</i> Ullrich főhadnagy. XIII. évf. 18. k.	1.—
<i>Tinsau Leon.</i> A hivek. regény. VI. évf. 18. k.	1.—
— A tilalom. VII. évf. 16—17. k.	2.—
— Göröngyös utakon. IX. évf. 12—13. k.	2.—
<i>Tołnai.</i> A jubilánsok. regény. I. évf. 6. k.	1.—
<i>Turgenev.</i> Első szerelem. Kipp-Kopp. elbeszélés. II. évf. 15. k.	1.—
<i>Tutsek Anna.</i> Viola története. X. évf. 10. k.	1.—
<i>Uchard.</i> Blaisot kisasszony. regény. III. évf. 16. k.	1.—
<i>Váradi Antal.</i> Elmúlt évekből. VII. évf. 8. k.	1.—
<i>Verga.</i> Egy apáca története. VII. évf. 5. k.	1.—
<i>Warden F.</i> A rejtélyes ház. XI. évf. 17—18. k.	2.—
<i>Werner.</i> Szent-Mihály. IV. évf. 9—11. k.	3.—
<i>Werner Gy.</i> Anteus. VIII. évf. 12—13. k.	2.—
— Andrásfalvy de Andrásfalva. IX. évf. 14—15. k.	2.—
— Olga. XIV. évf. 6—7. k.	2.—
<i>Zola Emile.</i> Álom. regény. IV. évf. 7—8. k.	2.—
— Három elbeszélés. XII. évf. 8. k.	1.—

MAGYAR LÁNYOK

Képes hetilap fiatal lányok számára.

Szerkeszti Tutsek Anna.

Előfizetési ára negyedévre 1 forint 50 kr.

Mutatványszám kívánságra ingyen.

Kiadóhivatal Budapest, Andrássy-út 10.